

บทที่ 4 ผลการวิจัย

4.1 รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ทางยาบนพื้นที่สูง

4.1.1 สํารวจรวบรวมองค์ความรู้การใช้ประโยชน์สมุนไพรท้องถิ่น : ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย

1) สัมภาษณ์การใช้ประโยชน์จากพรรณพืชในด้านต่างๆ ใน 5 พื้นที่ ประกอบด้วย บ้านห้วยส้มป่อย บ้านห้วยขนุน บ้านหินเหล็กไฟ บ้านสามหลังบ้าน บ้านขุนแตะ ตำบลดอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งทั้งสามหมู่บ้านเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง จากบุคคลผู้มีความรู้ จำนวน 3 ราย ได้แก่

1. นายสาทร แก้วดอกกรัก (เพศชาย) อายุ 74 ปี วัน/เดือน/ปีเกิด - - 2488

เลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5002 00030 39 6 ศาสนา พุทธ

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 50 หมู่ 4 ตำบลดอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

2. นายพะบึก นิยมยอดศิริ (เพศชาย) อายุ 60 ปี วัน/เดือน/ปีเกิด 1 มกราคม 2502

เลขบัตรประจำตัวประชาชน 2 5018 00012 43 0 ศาสนา พุทธ

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 149 หมู่ 4 ตำบลดอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

3. นายชะเอื้อะ บุปผวนารัตน์ (เพศชาย) อายุ 76 ปี วัน/เดือน/ปีเกิด 17 กันยายน 2486

เลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5002 00028 85 5 ศาสนา พุทธ

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 40/1 หมู่ 9 ตำบลดอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

2) บันทึกการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่น คือ ชื่อในภาษาท้องถิ่น ส่วนของพืชที่ใช้ประโยชน์ และวิธีการใช้ประโยชน์ โดยแยกประเภทการใช้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ พืชอาหาร พืชสมุนไพร พืชเศรษฐกิจ พืชใช้สอย พืชใช้ประโยชน์อื่นๆ และตำรับสมุนไพร บันทึกภาพถ่าย และเก็บตัวอย่างพืชเพื่อใช้สำหรับตรวจสอบลักษณะทางพฤกษศาสตร์และวินิจฉัยชื่อ ตรวจสอบลักษณะทางพฤกษศาสตร์และวินิจฉัยชื่อของพืชที่เก็บตัวอย่าง โดยวิธีการทางพฤกษอนุกรมวิธาน

พบองค์ความรู้การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่น รวมทั้งหมด 108 ชนิด จากยาดำรับยา 79 ชนิด ใช้ประโยชน์เป็นสมุนไพรเดี่ยว 56 ชนิด ใช้ประโยชน์ทั้งตำรับยาและสมุนไพรเดี่ยว 5 ชนิด และใช้ประโยชน์ทางด้านอื่นๆ 30 ชนิด และจากการสำรวจการใช้ประโยชน์แยกประเภทการใช้ได้ 5 ประเภท ได้แก่ บันทึกพืชอาหารได้ 26 ชนิด พืชสมุนไพร 83 ชนิด พืชใช้สอย 12 ชนิด พืชใช้ประโยชน์อื่นๆ 6 ชนิด และพืชใช้ในพิธีกรรม 1 ชนิด ซึ่งเป็นส่วนต่างๆ ของพืช ทั้งหมด 11 ส่วน ที่นำมาใช้ประโยชน์ ดังนี้ ส่วนใบ 18 ชนิด ส่วนลำต้น 19 ชนิด ส่วนเหง้า 9 ชนิด ส่วนทั้งต้น 15 ชนิด ส่วนเปลือก 14 ชนิด ส่วนราก 13 ชนิด ส่วนยอด 11 ชนิด ส่วนผล 14 ชนิด ส่วนยาง 3 ชนิด ส่วนหัว 1 ชนิด ส่วนแก่น 1 ชนิด และใช้ดอก 2 ชนิด ตรวจสอบลักษณะทางพฤกษศาสตร์และวินิจฉัยชื่อพืช โดยวิธีการทางพฤกษศาสตร์อนุกรมวิธาน ตรวจสอบชื่อสามัญจำนวน 97 ชนิด ชื่อวิทยาศาสตร์จำนวน 100 ชนิด ชื่อวงศ์จำนวน 100 ชนิด (ดังแสดงในตารางที่ 1)

3) นอกจากนั้นยังได้ จัดทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง และจัดลำดับการใช้ประโยชน์ของพืชชนิดต่างๆ และวิเคราะห์ศักยภาพพืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่น ได้แก่ พืชที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พืชที่มีปริมาณลดลงอยู่ในสภาวะวิกฤต พืชที่ชุมชนใช้ประโยชน์มาก พืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ พืชที่ควรได้รับการพัฒนา พืชหายากในพื้นที่อื่น พืชที่จัดอยู่ในบัญชีสมุนไพรควบคุม หรือพืชที่อาจใกล้สูญพันธุ์

ตารางที่ 1 องค์ความรู้การใช้ประโยชน์สมุนไพรท้องถิ่น พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย ตำบลดอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
1	เฉาะเฉาะคะ	-	<i>Micromelum hirsutum</i> Oliv.	Rutaceae	ใบ : ทูบหมักรวมกับสาบหมา ข่า ตะไคร้หอม ตะไคร้ต้น พริก กุ้งจัดโรกัและไล่แมลง
2	ฮอเซนา	ฝักรด	<i>Erythralium scandens</i> Blume	Olacaceae	ยอดอ่อน : ประกอบอาหาร
3	แม่อิซะ	ผักแปม	<i>Eleutherococcus trifolius</i> (L.) S.Y.Hu	Araliaceae	ยอดอ่อน : รับประทานเป็นผัก เคียงลาบหรือน้ำพริก, ลำต้น : ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง ทำให้มีเรี่ยวมีแรง
4	ชุยพะยามี	บ้าฮู้เงิน	<i>Rubus rufus</i> Focke	Rosaceae	ผลสุก : รับประทานสด, ราก : ใช้ตำรับยาต้มดื่มแก้ปวดหลัง ปวดเอวที่เกี่ยวข้องกับโรคไต หรือใช้ตำรับยาต้มดื่มแก้ไข้
5	ป้อชี	ส้มป่อย	<i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC.	Fabaceae	ผล : ใช้สระผมหรือต้มน้ำอาบ แก้คัน, ใช้ตำรับยาต้มดื่มแก้ไข้ โดยผสมกับตำแยช้างและฝาง, ยอด : ประกอบอาหาร
6	พอนออี	หอมไก่	<i>Chloranthus elatior</i> Link	Chloranthaceae	ทั้งต้น : ใช้ตำรับยาต้มน้ำดื่มแก้ไข้ โดยผสมกับตำแยช้างและฝาง, ยอด : ประกอบอาหาร
7	เฉาะเฉาะคะ	สันโสก	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.	Rutaceae	ใบ : ทูบหมักรวมกับสาบหมา ข่า ตะไคร้หอม ตะไคร้ต้น พริก กุ้งจัดโรกัและไล่แมลง
8	พอบลิลี	เข็มป่า	<i>Ixora cibdela</i> Craib	Rubiaceae	ราก : บดเป็นผงกินบำรุงร่างกายหรือต้มน้ำดื่มบำรุงเลือดหลังคลอด
9	เสโป	ก่อเดือย	<i>Castanopsis acuminatissima</i> (Blume) A.DC.	Fagaceae	เปลือก : ใช้ตำรับยาต้มดื่มแก้เจ็บคอ โรคกระเพาะ, ผล : คั่วแล้วนำไปรับประทาน
10	พอป่าหล้า	หนาดใหญ่	<i>Blumea balsamifera</i> (L.) DC.	Asteraceae	ใบ : ลนไฟประคบหลังคลอด, ใช้ตำรับยาสูบแก้ริดสีดวงจมูก

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
					หรือใช้ไล่ผี, ราก : ต้มน้ำดื่ม ช่วยให้แผลหลังคลอดสมานเร็ว
11	กิโกหละ	หญ้ายายเภา	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	Lygodiaceae	ใบ : เคี้ยวพอกแผลห้ามเลือด, ยอดอ่อน : ประกอบอาหาร, ลำต้น : ใช้มัดถักข้าวในพิธีทาน ข้าวใหม่ เชื่อว่าจะทำให้มีข้าว กินตลอดทั้งปี
12	เฉาะเหมะ ทุ	มะขามแป	<i>Archidendron clypearia</i> (Jack) I.C.Nielsen	Fabaceae	ใบ : ตำหรือทุบพอกตาไก่ที่เป็น โรค
13	ชะลิชะ	ตะไคร้ต้น	<i>Litsea cubeba</i> (Lour.) Pers.	Lauraceae	ผล : ประกอบอาหาร ตำผสม เกลือแก้ปวดฟัน ตำพอกรักแร้ แล้วล้างออกเพื่อกำจัดกลิ่นตัว
14	ชะเตอ	เติม	<i>Bischofia javanica</i> Blume	Phyllanthaceae	ผลสุก : รับประทานสด, ลำต้น : ใช้สร้างบ้าน, ใบ : นึ่งให้สุกทำ เป็นเมี่ยง, เปลือก : มีรสฝาด กินแก้ไอ
15	เซอะซิแคว	ผักกาดส้ม	<i>Rumex crispus</i> L.	Polygonaceae	ยอดหรือใบ : กินสดกับน้ำพริก หรือลาบ เป็นยาบำรุงร่างกาย
16	เก่อฮี้	หญ้าคา	<i>Imperata cylindrica</i> (L.) Raeusch.	Poaceae	ราก : ต้มน้ำอาบแก้คันตาม ร่างกาย เข้าตำรับยาต้มดื่มแก้ นิว
17	ปิจียา	หนุมาน ประสานกาย	<i>Schefflera leucantha</i> R.Vig.	Araliaceae	ราก : ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ใน
18	เซะลาเปส	โคลงเคลง	<i>Melastoma malabathricum</i> L.	Melastomataceae	ผลสุก : รับประทานสด, ยาง จากผล : รักษาแผลในปาก
19	แมฮิชะ	เครือทุเห่า	<i>Toddalia asiatica</i> (L.) Lam.	Rutaceae	ยอด : รับประทานเป็นผักเคียง ลาบหรือน้ำพริก
20	ตะขิกักกี เปะวา	คนทีสอ	<i>Vitex trifolia</i> L.	Lamiaceae	ทั้งต้น : ต้มน้ำดื่มและอาบแก้ ลมผัดเดือน ใช้ได้ทั้งหญิงและ ชาย
21	แคแมหละ	ตองกง	<i>Thysanolaena latifolia</i> (Roxb. ex Hornem.) Honda	Poaceae	หน่ออ่อน : เผาไฟแล้วกินแก้ น้ำปัสสาวะขัด, เข้าตำรับยาต้มดื่ม แก้ปวดหลังปวดเอว
22	ผักคาวตอง	ผักคาวตอง	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	Saururaceae	ยอด : รับประทานเป็นผักเคียง น้ำพริก, รับประทานสดเป็นยา บำรุงร่างกาย
23	เสะยอหมื่อ	ฝอยทอง	<i>Cuscuta chinensis</i> Lam.	Convolvulaceae	ทั้งต้น : ต้มน้ำดื่มบำรุงสายตา แก้ใจสั่น

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
24	หน่อโพ	ระย้อมใหญ่	<i>Rauvolfia verticillata</i> (Lour.) Baill.	Apocynaceae	เปลือก : ต้มน้ำดื่มรักษาโรคมาลาเรีย
25	โกมีซี	ม้าสามต่อน	<i>Asparagus filicinus</i> Buch.-Ham. ex D. Don	Asparagaceae	เหง้าและราก : ใช้ทำแบ่งเหล้าหรือดองเหล้า
26	กิลอชะ	ต้างหลวง	<i>Trevesia palmata</i> (Roxb. ex Lindl.) Vis.	Araliaceae	ดอก : ต้มรับประทานเป็นผักเคียงน้ำพริก
27	พอทารี	หญ้าหนูตัน	<i>Dianella ensifolia</i> (L.) DC.	Xanthorrhoeaceae	ราก : ต้มน้ำดื่มแก้ไอ
28	ตอนออี	ว่านสากเหล็ก	<i>Molineria latifolia</i> (Dryand. ex W.T.Aiton) Herb. ex Kurz	Hypoxidaceae	รากและเหง้า : ต้มน้ำดื่มรักษาอาการลมผิดเดือน *เป็นการลองผิดลองถูก*, ยอดอ่อน : นำมารับประทาน
29	บะดาหละ	ตองแตบ	<i>Macaranga denticulata</i> (Blume) Müll.Arg.	Euphorbiaceae	ใบ : ใช้ห่อข้าว
30	เกอะวาซา	หนามไขกั๋ง	<i>Rubus ellipticus</i> Sm.	Rosaceae	ราก : เข้าตำรับยาต้มดื่มแก้ไข้ใน
31	เบลเบลละ	มะขูย	<i>Embelia sessiliflora</i> Kurz	Primulaceae	ใบอ่อน : ประกอบอาหาร, ผลสุก : รับประทานสด, ลำต้น : ตัดกินน้ำในลำต้น, เข้าตำรับยาต้มดองเหล้าดื่มบำรุงร่างกาย
32	ตากลีแปละ	มะเดื่อหอม	<i>Ficus hirta</i> Vahl	Moraceae	ผลสุก : รับประทานสด, ราก : ตากแห้งบดเป็นผงกินแก้ใจสั่น
33	ตะชะหละ	เพี้ยกระทิง	<i>Melicope pteleifolia</i> (Champ. ex Benth.) Hartley	Rutaceae	ใบ : ตากแห้งกินแก้โรคเบาหวาน, ดอก : รับประทานเป็นผักเคียงลาบ
34	จอตอโกวา	ผักนมหิน	<i>Cyrtandromoea grandiflora</i> C.B.Clarke	Gesneriaceae	ทั้งต้น : เข้าตำรับยาต้มดื่มแก้ปวดเมื่อยร่างกาย
35	ปอปีแฉะ	กาฏัก	<i>Alpinia roxburghii</i> Sweet	Zingiberaceae	ผล : รับประทานเป็นผักเคียงน้ำพริก, เหง้า : ต้มน้ำดื่มแก้เหน็บชา
36	เคอเปละ/เส้จะชี	ค่าหต	<i>Engelhardtia spicata</i> Lechen ex Blume	Juglandaceae	เปลือก : เข้าตำรับยาต้มดื่มรักษาโรคกระเพาะ, ลำต้น : ใช้สร้างบ้าน
37	เซะปิลลา	ปลายสาน	<i>Eurya acuminata</i> DC.	Pentaphylacaceae	ลำต้น : ใช้สร้างบ้าน

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
38	เซก้อ	ก่อแป้น	<i>Castanopsis diversifolia</i> (Kurz) King ex Hook.f.	Fagaceae	ผล : คั่วแล้วนำไปรับประทาน, ลำต้น : ใช้สร้างบ้าน
39	เซะซาบู	เมี่ยงผี	<i>Pyrenaria diospyricarpa</i> Kurz	Theaceae	ผล : ทูบชักผ้าหรือใช้แทนสบู่
40	จ่อจื่อ	ตองงุ่ม	<i>Pothos chinensis</i> (Raf.) Merr.	Araceae	ลำต้น : ใช้ทำสายเครื่องดนตรี (เตหน่า), ทั้งต้น : ใช้ตำรับยา ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลังหรือเข้าตำรับยาต้มบำรุงโค กระบือ
41	เตะเหย่ พะโคะ	ค้อนหมาขาว	<i>Dracaena angustifolia</i> (Medik.) Roxb.	Asparagaceae	ยอด : ประกอบอาหาร
42	ปอดาซัว/ เส้คือชู	ฮ้อสะพาย ควาย	<i>Berchemia floribunda</i> (Wall.) Brongn.	Rhamnaceae	ลำต้น : ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง ใช้ตำรับยาต้มดื่มรักษาหลายโรค
43	ติซึแควะ	มันปลา	<i>Glochidion sphaerogynum</i> (Müll.Arg.) Kurz	Phyllanthaceae	เปลือก : ต้มน้ำดื่มแก้เจ็บท้อง สับผสมลาบเพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณ
44	เสโยฮ้อ	นูดพระ	<i>Flemingia strobilifera</i> (L.) W.T.Aiton	Fabaceae	ทั้งต้น : ใช้ตำรับยาต้มดื่ม รักษาโรคไตหรือต้มน้ำอาบ รักษาอาการตัวเหลืองของเด็ก แรกคลอด
45	เสยือซา	มังตาน	<i>Schima wallichii</i> Choisy	Theaceae	น้ำยาง : กินแก้ไข้ แก้กหวัด, ลำต้น : ต้มน้ำหรือดองเหล้าดื่ม บำรุงเลือด
46	ซูเหล็บ	เอื้องหมายนา	<i>Cheilocostus speciosus</i> (J.Koenig) C.D.Specht	Costaceae	ลำต้น : เผาไฟ ทูบบีบเอาน้ำ หยอดแก้หูอักเสบ
47	ยาเก๊ะ	ต่างไก่ป่า	<i>Polygala arillata</i> Buch.-Ham. ex D. Don	Polygalaceae	ราก : ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังปวดเอว
48	ตะขีปี่ซา	ทองพันชั่ง	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz	Acanthaceae	ทั้งต้น : ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง ประจำเดือน เป็นยาสำหรับสตรี
49	ที	สารภีป่า	<i>Anneslea fragrans</i> Wall.	Pentaphylacaceae	ลำต้น : ใช้สร้างบ้าน
50	ต้นยา เบาหวาน	พิมไฟโกลิน	<i>Gymnanthemum extensum</i> (Wall. ex DC.) Steetz	Asteraceae	ลำต้น : ต้มน้ำดื่มแก้ โรคเบาหวาน ความดัน
51	เซะกล่าจื่อ/ ชีซาโบ	สะพานกิน	<i>Sambucus javanica</i> Blume	Adoxaceae	ใบหรือทั้งต้น : ลนไฟปูนอนทับ รักษาอาการปวดเมื่อย เข้า

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
					ตำรับยาอบแก้วิงเวียน
52	เส้กาเว	กำลังเสือโคร่ง	<i>Betula alnoides</i> Buch.-Ham. ex D.Don	Betulaceae	เปลือก : เป็นส่วนผสมของยาหลายตำรับ
53	จอลอติ้เดอกว่า	หนามแน่นแดง	<i>Thunbergia coccinea</i> Wall.	Acanthaceae	ใบ : ต้มน้ำดื่มหรืออาบล้างสารพิษ
54	กะชีเคะ	ผักแว่น	<i>Oxalis corniculata</i> L.	Oxalidaceae	ทั้งต้น : ประกอบอาหาร
55	เนอะก่อลา	สาบแร้งสาบกา	<i>Ageratum conyzoides</i> (L.) L.	Asteraceae	ใบ : บดใช้ห้ามเลือด
56	เปอนามูทู	ปอเกียน	<i>Bauhinia ornata</i> Kurz	Fabaceae	ลำต้น : ต้มน้ำดื่มหรืออาบล้าง บำรุงร่างกาย , ทูบทำเชือก
57	เสะค้อชา	เถาพันซ้าย	<i>Spatholobus parviflorus</i> (DC.) Kuntze	Fabaceae	ลำต้น : ทูบทำเชือก
58	ปอนาอี	หญ้านวดหมา	<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.	Rubiaceae	ทั้งต้น : ต้มน้ำดื่มแก้ท้องอืดท้องเฟ้อ
59	กรูมี	เมื่อยตุก	<i>Gnetum macrostachyum</i> Hook.f.	Gnetaceae	ลำต้น : ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง
60	อีซอโปเดาะ	หญ้านอดปล้อง	<i>Hippochaete debilis</i> (Roxb. ex Vaucher) Ching	Equisetaceae	ทั้งต้น : ใช้ตำรับยาต้มแก้เนื้องอก
61	สีโมปออะฉ่า	ดาดตะกั่วเถา	<i>Cissus javana</i> DC.	Vitaceae	ใบ : ตำทาแก้คัน
62	จอลอติ้เดอ	รางจืด	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	Acanthaceae	ใบ : ต้มน้ำดื่มหรืออาบล้างสารพิษ
63	เสะซาบะ	พรมคต	<i>Heliciopsis terminalis</i> (Kurz) Sleumer	Proteaceae	ลำต้น : ทำไม้คนข้าว
64	โนะโคะโคะ	ปั้งขาว	<i>Clerodendrum glandulosum</i> Lindl.	Lamiaceae	ยอด : ลวกรับประทานเป็นผักเคียงน้ำพริก
65	เฉะพอโกย	สาบเสือ	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M.King & H.Rob.	Asteraceae	ใบ : ทูบพอกห้ามเลือดหรือใช้ตำรับยาสูบแก้ริดสีดวงจมูก
66	เคาะ	ยอติณ	<i>Morinda angustifolia</i> Roxb.	Rubiaceae	ใบ : ต้มน้ำดื่มล้างสารพิษ, ราก : บดเป็นผงใช้ตำรับยาขับสารพิษ
67	เสะตาซุ	เล็บเหยี่ยว	<i>Ziziphus oenopolia</i>	Rhamnaceae	ผล : รับประทาน, ลำต้น : ใช้

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
			(L.) Mill.		ตำรับยาต้มดื่มแก้ไข้ใน
68	หน่อพะโตะ	น้องขาว	<i>Alstonia rostrata</i> C.E.C.Fisch.	Apocynaceae	เปลือก : ต้มน้ำดื่มรักษาโรค มาลาเรีย
69	หน่อฮูป	กรตน้ำ	<i>Scoparia dulcis</i> L.	Plantaginaceae	ทั้งต้น : ต้มน้ำดื่มรักษาโรค ท้องร่วง
70	ตะขิบลี	กระทงลาย	<i>Celastrus</i> <i>paniculatus</i> Willd.	Celastraceae	ทั้งต้น : ต้มน้ำดื่มรักษาอาการ ลมพิษเดือน, เมล็ด : บีบเอา น้ำมันทาผิวแก้ผื่นแดง
71	พอกอสะ	ก้า	<i>Amomum</i> <i>maximum</i> Roxb.	Zingiberaceae	งน้ำพริก,
72	เซมิว	-	<i>Syzygium</i> sp.	Myrtaceae	เปลือก : ต้มน้ำดื่มแก้โรค กระเพาะ
73	นาทอเบาะ	กะตังใบ	<i>Leea indica</i> (Burm. f.) Merr.	Vitaceae	ราก : ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย ตามร่างกาย
74	พอเตอะหมี่	ผักคราด	<i>Acmella paniculata</i> (Wall. ex DC.) R.K.Jansen	Asteraceae	ทั้งต้น : ต้มน้ำดื่มรักษาอาการ ลมพิษเดือน
75	เกระ	หางไหลแดง	<i>Derris elliptica</i> (Wall.) Benth.	Fabaceae	ราก : พูบน้ำเพื่อปลา
76	เขวาละ	พญาไม้	<i>Podocarpus</i> <i>neriifolius</i> D.Don	Podocarpaceae	ทั้งต้น : ปลุกกันผี
77	ยาแก้	ราตรี	<i>Cestrum nocturnum</i> L.	Solanaceae	ราก : ต้มน้ำดื่มแก้เจ็บท้อง
78	ซูกาแม	รักใหญ่	<i>Gluta usitata</i> (Wall.) Ding Hou	Anacardiaceae	ยาง : ทาภาชนะกันรั่ว
79	เสะซื่อ เบลอะ	ส้มผด	<i>Rhus chinensis</i> Mill.	Anacardiaceae	ผลและยอด : รับประทานเป็น ผักเคียงน้ำพริก
80	เตาะจะโปะ	ตีนฮ้างคอย	<i>Paris polyphylla</i> Sm.	Melanthiaceae	เหง้า : ตำรับยาต้องเหล้าต้ม บำรุงกำลัง, ต้มน้ำดื่มแก้เจ็บ ท้อง
81	ซูเหลโพ	-	<i>Disporopsis</i> <i>longifolia</i> Craib	Asparagaceae	เหง้า : ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง
82	เสะโกโบ	แหลบุก	<i>Phoebe lanceolata</i> (Nees) Nees	Lauraceae	เปลือกหรือราก : ต้มน้ำดื่มแก้ ไข้ใน
83	เตอบูแซ่	ผักกาดข้าง	<i>Crassocephalum</i> <i>crepidioides</i> (Benth.) S.Moore	Asteraceae	ยอด : รับประทานเป็นผักเคียง น้ำพริก
84	ป้อ	กางหลวง	<i>Albizia chinensis</i> (Osbeck) Merr.	Fabaceae	เปลือก : ชูดผสมกับน้ำใช้แทน สบู่

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
85	เสะโก๊ะโพ	มะไฟแรด	<i>Scleropyrum pentandrum</i> (Dennst.) Mabb.	Santalaceae	เปลือก : ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ใน แก้โรคกระเพาะ
86	เสะหย่อ	ขมิ้นป่า	<i>Curcuma viridiflora</i> Roxb.	Zingiberaceae	เหง้า : รับประทานสดแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ
87	บ่อทาจี้	กระเจียวกาบแดง	<i>Curcuma rubescens</i> Roxb.	Zingiberaceae	เหง้า : ตำพอกแก้พิษงู
88	ผ่อเคอะ	เปราะใหญ่	<i>Kaempferia elegans</i> (Wall.) Baker	Zingiberaceae	เหง้า : ตากแห้ง บดเป็นผงกินแก้ท้องอืดท้องเฟ้อ
89	เสะยอกว่า	ขมิ้นขาวป่า	<i>Curcuma amada</i> Roxb.	Zingiberaceae	เหง้า : ทูบ ทาแก้ปวดเมื่อย
90	หน่อปะนะโค๊ะพี	หญ้าปากคอก	<i>Eleusine indica</i> (L.) Gaertn.	Poaceae	ทั้งต้น : ต้มน้ำดื่มแก้ร้อนใน
91	เสะเพละ	มะเค็ด	<i>Catunaregam tomentosa</i> (Blume ex DC.) Tirveng.	Rubiaceae	เปลือก : ใช้ตำรับยาต้มดื่มแก้โรคกระเพาะ แก้ไข้ใน
92	กละอือชะ	ตุ้มกาขาว	<i>Strychnos nux-blanda</i> A.W. Hill	Loganiaceae	ผลสุก : ดองน้ำผึ้งรับประทานเป็นยาอายุวัฒนะ
93	เสะซอเบะ	กระทุ่มเนิน	<i>Mitragyna rotundifolia</i> (Roxb.) Kuntze	Rubiaceae	เปลือก : ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย
94	หละนิ	รัง	<i>Pentacme siamensis</i> (Miq.) Kurz	Dipterocarpaceae	ลำต้น : ใช้สร้างบ้าน, เปลือก : ต้มน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะ
95	ตะเชอเดาะ	ผักหวานป่า	<i>Melientha suavis</i> Pierre	Opiliaceae	ยอดอ่อน : ประกอบอาหาร
96	เสะกะปรีพะโดะ	มะกอกเกลื่อน	<i>Canarium subulatum</i> Guillaumin	Burseraceae	เปลือก : ต้มน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะ
97	ตะชิตาพอ	ชุมเห็ดเทศ	<i>Senna alata</i> (L.) Roxb.	Fabaceae	ใบ : ขยี้ทาแก้โรคกลากเกลื้อน หรือใช้ตำรับยาต้มแก้ริดสีดวงทวาร
98	หน่อเปอะหน่าเนอ	ชุมเห็ดไทย	<i>Senna tora</i> (L.) Roxb.	Fabaceae	ใบ : ต้มอาบหลังฝนไข้
99	แหะนะจี	สีพันคนทา	<i>Harrisonia perforata</i> (Blanco) Merr.	Rutaceae	ผล : ทูบอมแก้ปวดฟัน
100	ควัวะ	ฝาง	<i>Caesalpinia sappan</i> L.	Fabaceae	ลำต้น : ใช้ตำรับยาต้มดื่มแก้
101	เสะชิหย่อ	ขมิ้นตัน	<i>Mahonia</i>	Berberidaceae	แก่น ต้มน้ำดื่มแก้โรคผิวหนัง

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
			<i>duclouxiana</i> Gagnep.		
102	หน่อเคะ หละ	หญ้าเหนียว หมา	<i>Centotheca lappacea</i> (L.) Desv.	Poaceae	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มรักษาโรคไต
103	ซิโหม่ปออะ ฉ่า		<i>Cissus</i>	Vitaceae	ใบ ตำทาแก้คัน
104	สะม่อเกระมี				ลำต้น ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง
105	แปะโคะซุ	ไพลดำ	<i>Zingiber ottensii</i> Valeton	Zingiberaceae	เหง้า กินสดหรือต้มน้ำดื่มแก้ ท้องอืดท้องเฟ้อ
106	ซิโทพาเห่น โพ	สีพันกระปือ	<i>Bridelia tomentosa</i> Blume	Phyllanthaceae	ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้ไอ มีเสมหะ
107	ซิโทพาเห่น		cf. <i>Bridelia</i>	Phyllanthaceae	ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ใน
108	ติซิพะโคะ				ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้ไอ มีเสมหะ เข้าตำรับยาต้มแก้ไข้ใน
109	ติซิป้อน เทาะ	จำเขือ	<i>Strobocalyx solanifolia</i> (Benth.) Sch.Bip.	Asteraceae	ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง
110	ชะแว	หญ้าสามคม	<i>Scleria levis</i> Retz.	Cyperaceae	ทั้งต้น เข้าตำรับยาต้มแก้ไอ
111	หน่อวาเด		คล้ายหญ้าไข่เหา	Poaceae	ทั้งต้น เข้าตำรับยาต้มแก้ไอ
112	ตะชีซอ เนอม		<i>Cinnamomum</i> sp.4	Lauraceae	เปลือก เป็นส่วนผสมของยา หอม
113	ซาลิตี				เปลือกหรือราก ต้มน้ำดื่มบำรุง กำลัง
114	เซะลีบ	เหมือดต้น	<i>Litsea martabanica</i> (Kurz) Hook.f.	Lauraceae	เปลือกหรือราก ต้มน้ำดื่มแก้ วิงเวียน
115	ตะกลีโพ	ชิงขาว	<i>Ficus fistulosa</i> Reinw. ex Blume	Moraceae	ยาง ทาตุ่มคัน เปลือกหรือแก่น ต้มน้ำดื่มแก้ โรคกระเพาะ
116	ลิโคแห่ม	กาพุ่ม	<i>Uncaria cordata</i> (Lour.) Merr.	Rubiaceae	เข้าตำรับยาต้มดื่มแก้ไข้ใน
117	ซาเก่อวะ	เปล้าใหญ่	<i>Croton mangelong</i> Y.T.Chang	Euphorbiaceae	เปลือก ต้มน้ำดื่มหรืออาบแก้ลม ผิดเดือน
118	เกย์โคหล่า	บัวดอย	<i>Aspidistra elatior</i> Blume		ใบ ตากแห้งชงดื่มเป็นชา
119	ตอนออีโพ		<i>Molineria</i>	Hypoxidaceae	ราก ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง
120	เปอะชะผี เดาะ	ผักลิ้มผัว	<i>Lobelia nummularia</i> Lam.	Campanulaceae	ยอด รับประทานเป็นผักเคียง น้ำพริก
121	ตะชูจีตี	ปรงหนู	<i>Cycas simplicipinna</i>	Cycadaceae	ราก ต้มน้ำหรือดองเหล้าดื่ม

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
			(Smitinand) K.D.Hill		บำรุงกำลัง
122	โตเอโค	ว่านกีบแรด	<i>Angiopteris evecta</i> (G. Forst.) Hoffm.	Marattiaceae	กิบ ต้มน้ำดื่มบำรุงมดลูก
123	หว่ากรอ			Poaceae	รากหรือใบ ต้มน้ำอาบแก้โรคตีชาน
124	เซะพอบอ	กำยาน	<i>Styrax benzoides</i> W. G. Craib	Styracaceae	ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้วิงเวียน
125	ตะชีเทอนอ			Fabaceae	ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังปวดเอวเนื่องจากโรคไต
126	ลิ้นคู้	หนวดเสือ	<i>Tacca plantaginea</i> (Hance) Drenth	Dioscoreaceae	ทั้งต้น ต้มอาบแก้โรครุมตอยด์
127	ชิมปอฉ่า		<i>Maesa cf. paniculata</i> A.DC.	Primulaceae	ใบ : บดทาแก้คัน
128	เซเบลหยอ		<i>Schefflera</i>	Araliaceae	ใบ ต้มอาบหลังคลอด
129		มะอึ๊ก	<i>Solanum stramonifolium</i> Jacq.	Solanaceae	ราก เข้าตำรับยาต้มดื่มบำรุงร่างกาย
130	พอกูเจาะ				ราก ต้มน้ำดื่มแก้โรคตีชาน ใบ ต้มน้ำอาบแก้โรคตีชาน
131	ชิกนุสะ	เกล็ดมังกร	<i>Dischidia nummularia</i> R.Br.	Apocynaceae	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มรักษามะเร็ง
132	เส้เจาะ บิคว๊ะ	ขมิ้นนาง	<i>Flemingia macrophylla</i> (Willd.) Merr.	Fabaceae	ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย ใบ ต้มน้ำอาบแก้ปวดเมื่อย
133	พอนอ	คำปอง	<i>Microtoena insuavis</i> (Hance) Prain ex Briq.	Lamiaceae	ใบ เข้าตำรับยาต้มดื่มบำรุงกำลัง
134	พอลอเคาะ	กำเบ้อตัน	<i>Schizomussaenda henryi</i> (Hutch.) X.F.Deng & D.X.Zhang	Rubiaceae	ลำต้น เข้าตำรับยาต้มดื่มแก้โรคตีชาน
135	พอคาล่า	เนระพูสีไทย	<i>Tacca chantrieri</i> André	Dioscoreaceae	เหง้า กินกับหมาก
136	หน่อฮือเทะ	อังกาบ	<i>Barleria cristata</i> L.	Acanthaceae	ราก ดอกเหล้าหรือต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง
137	ยะปาหล่า	กล้วยหัวโต	<i>Ensete glaucum</i> (Roxb.) Cheesman	Musaceae	ปลีและหยวก นำไปแกงใส่ไก่รับประทานจะทำให้นอนหลับสบาย, ใบ ผสมกับใบหนาด สาบเสือ

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
					สับแกวัดสีดวงจุมก ทั้งต้น ต้ม น้ำอาบแก้ลม
138	ลาเจา	สาครต่าง	<i>Maranta arundinacea</i> L.	Marantaceae	เหง้า ตมน้ำดื่มแก้โรคดีซ่าน
139	พอเทอกะ				ยาง นำไปเคี้ยวตำรับยารักษา แผลในกระเพาะ
140	ติซิชะ พะโตะ	ตาล้านตอย	<i>Desmodium renifolium</i> (L.) Schindl.	Fabaceae	ราก ตมน้ำดื่มบำรุงสมรรถภาพ ทางเพศชาย
141	ตะโฮะคะ เตาะ				นำไปประกอบอาหาร
142	ดอกมีมือก่อ				ลำต้น ดอกเหล้าหรือตมน้ำดื่ม บำรุงเลือด
143	ชีผ่อแก๊ะ	โตไม่รู้ล้ม	<i>Elephantopus scaber</i> L.	Asteraceae	ทั้งต้น ดอกเหล้าหรือตมน้ำดื่ม บำรุงสมรรถภาพทางเพศชาย
144	ซาโผล่แป ละ	ข้าวจี	<i>Grewia abutilifolia</i> Vent. ex Juss.	Malvaceae	ผล รับประทานแก้ปวดเมื่อย
145	พอปะโพ			Asteraceae	ใบ มวนเป็นบุหรืสับแกวัดสีดวง จุมก
146	เบาะเทอชะ			Malvaceae	ทั้งต้น ตมน้ำดื่มแก้เคล็ดขัดยอก
147	ลิโคแหล๊ะ		<i>Ziziphus</i>	Rhamnaceae	ลำต้น ตมน้ำดื่มเป็นยาอายุวัฒ นะ, ผลสุก รับประทานสด
148	เซบ่อชะ	ก่อแดง	<i>Castanopsis pseudohystrix</i> Phengklai	Fagaceae	เปลือก ตมน้ำดื่มแก้ไอ, ผล รับประทาน
149	เมาะคี		<i>Aporosa</i>	Phyllanthaceae	ผล ชงน้ำดื่ม ลำต้น ตมน้ำดื่ม แก้ลมผัดเดือน
150	เซยาสะ	มะขามป้อม	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	Phyllanthaceae	ผล รับประทานสดแก้ไอ, ปุ่ม หูด อมแก้ปวดฟัน
151	หน่อวาบอ โพ	หญ้าไผ่	<i>Pogonatherum crinitum</i> (Thunb.) Kunth	Poaceae	ทั้งต้น ตมน้ำดื่มแก้โรคดีซ่าน เบาหวาน ไต
152	ต่อมีเนอุมู	หญ้าพริก พราน	<i>Apluda mutica</i> L.	Poaceae	ทั้งต้น ตมอาบหรือตมแก้ วิงเวียน
153	เดอเลโพ	ตานฟัก	<i>Crotalaria ferruginea</i> Benth.	Fabaceae	ทั้งต้น ตมน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย แก้หนาว
154	เสะก้วยโจ	ตัวเกลี้ยง	<i>Cratoxylum cochinchinense</i> (Lour.) Blume	Hypericaceae	ยาง ใช้ทาแผล

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
155	ปือ		<i>Albizia</i>	Fabaceae	เปลือก ขูดเป็นฝอย ใช้แทนสมุนไพรผสม
156	ฮอซา		<i>Antidesma acidum</i> Retz.	Phyllanthaceae	ผล รับประทานสด, ใบ รับประทานร่วมกับการใช้คาถา เป็นยาเรียกชีวิต
157	ติชิพอนอ			Lamiaceae	ใบ ขยี้ดมแก้วิงเวียนหรือรับประทานเป็นผักเคียงลาบ
158	ฮาซามี่	มะเฒ่าขน	<i>Antidesma montanum</i> Blume	Phyllanthaceae	ผล รับประทานสดแก้โรคไต
159	พอนาดีโพ	ดาวกระจาย	<i>Cosmos steenisiae</i> Veldkamp	Asteraceae	ยอด รับประทานสดแก้วิงเวียน
160	ติชิคละ	ชุมเห็ดเล็ก	<i>Senna occidentalis</i> (L.) Link	Fabaceae	ทั้งต้น ต้มอาบหรือดื่มรักษาอาการเด็กทารกแพ้นมแม่
161	ลาเทอ	พลวง	<i>Dipterocarpus tuberculatus</i> Roxb.	Dipterocarpaceae	ปุ่มหูด ต้มน้ำดื่มแก้ลมผิตเดือน
162	เตอบุปวา	หนาดคำ	<i>Inula cappa</i> (Buch.-Ham. ex D.Don) DC.	Asteraceae	ใบ เคี้ยวแล้วยัดรังผึ้งโพรงเพื่อให้ผึ้งหนีไป
163	เชอวยะชะ	ส้มแปะ	<i>Vaccinium sprengelii</i> (G. Don) Sleumer	Ericaceae	ลำต้น ต้มน้ำดื่มบำรุงเลือด, ยอด นำมาประกอบอาหาร
164	เท่อเนอ	ก้าว	<i>Tristaniopsis burmanica</i> var. <i>rufescens</i> (Hance) J.Parn. & NicLugh.	Myrtaceae	แก่น ต้มน้ำดื่มแก้ไข้, ยางทาแผล
165	ห่อพียพะโคะ	ขาวู	<i>Elsholtzia blanda</i> (Benth.) Benth.	Lamiaceae	ทั้งต้น ใส่ในยุงข้าวไล่แมลง
166	จุนนอคอ	ครามป่า	<i>Indigofera caloneura</i> Kurz	Fabaceae	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มบำรุงร่างกาย
167	เผาคอกอโบย		<i>Zingiber</i>	Zingiberaceae	เหง้า รับประทานแก้แผลในช่องคลอด
168	เตะชิชะคือ	โมกเครือ	<i>Amphineurion marginatum</i> (Roxb.) D.J.Middleton	Apocynaceae	ลำต้น ต้มกินแก้โรคกระเพาะ
169	เส้กระปวา			Fagaceae	ลำต้น ต้มกินเป็นยาอายุวัฒนะ
170	อะดิ		<i>Kaempferia</i>	Zingiberaceae	เหง้า ผสมกับไพล ขมิ้น ตำออกฟัน รักษาโรคฟัน
171	พอห่อโซ่				หัว ดองน้ำผึ้งกินเป็นยาอายุวัฒนะ
172	ติชิถ่อหน่อ	ขางคันทา	<i>Desmodium</i>	Fabaceae	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	วิธีการใช้ประโยชน์
	โพ		<i>heterocarpon</i> (L.) DC.		
173	มะต่อสามี่		<i>Ziziphus</i>	Rhamnaceae	ลำต้น ต้มน้ำดื่มหรืออาบแก้ลม ผิดเดือน
174	เถาะพาชี กว่า		<i>Cissus</i>	Vitaceae	ราก ต้มน้ำดื่มบำรุงเลือด
175	ผ้ากระลา			Lamiaceae	ดอกเหล้ม เป็นยาบำรุง สมรรถภาพทางเพศ
176	ตาบู้บี้			Asteraceae	ใบ รับประทานกับข้าวใหม่ เชื่อ ว่าจะทำให้อยู่เย็นเป็นสุข
177	ควิโดเื้อะ	ตรีชา	<i>Rothea serrata</i> (L.) Steane & Mabb	Lamiaceae	ใบ คั้นเอาน้ำหยอดหู แก้หู น้ำหนวก
178	รีโคตี	ปาล์มสิบสอง ปันนา	<i>Phoenix loureiroi</i> Kunth	Arecaceae	ราก ดอกเหล้มต้มน้ำบำรุงร่างกาย หน่อ รับประทาน
179	กะขอดี	จุกโรหีนี	<i>Dischidia major</i> (Vahl) Merr.	Apocynaceae	ใบ ต้มน้ำดื่มแก้ลมผัดเดือน

4.1.2 รวบรวมองค์ความรู้การใช้ประโยชน์สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อจัดทำสื่อเผยแพร่ : ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์

ดำเนินการรวบรวมและจัดทำองค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านในรูปแบบโปสเตอร์ จำนวน ๒ เรื่อง ได้แก่ (๑) องค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ทางยาบนพื้นที่สูง บ้านป่าเกี๊ยะ ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย รวม ๖ แผ่น โดยประกอบด้วยข้อมูลชุมชน แผนการอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด และข้อมูลพืชสมุนไพรพืชท้องถิ่นจำนวน ๑๕๐ ชนิด มีรายละเอียดคือ รูปภาพ ชื่อทั่วไป ชื่อท้องถิ่น ชื่อวิทยาศาสตร์ การใช้ประโยชน์พืชของชุมชน (๒) องค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ทางยาบนพื้นที่สูง บ้านกั้งโป่ง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ รวม ๓ แผ่น จำนวน ๑๐๕ ชนิด โดยประกอบด้วยรูปภาพ ชื่อทั่วไป ชื่อท้องถิ่น ชื่อวิทยาศาสตร์ การใช้ประโยชน์พืชของชุมชน

องค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้าน บ้านป่าเกี๊ยะ
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

พื้นที่เรณูรักษุมภูไพรและถิ่นกำเนิด ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542

พื้นที่ดำเนินการ
บ้านป่าเกี๊ยะ หมู่ 5 ต.แม่ลาว อ.แม่ลาว จ.เชียงราย
โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น

แผนการจัดการคุ้มครองพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่เขตอุทยานภูมิลอยและถิ่นกำเนิด บ้านป่าเกี๊ยะ ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2561-2563

การใช้ประโยชน์
พืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่น
บ้านป่าเกี๊ยะ-บ้านป่าเกี๊ยะ หมู่ 5 ต.แม่ลาว อ.แม่ลาว จ.เชียงราย

การใช้ประโยชน์
พืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่น
บ้านป่าเกี๊ยะ-บ้านป่าเกี๊ยะ หมู่ 5 ต.แม่ลาว อ.แม่ลาว จ.เชียงราย

การใช้ประโยชน์
พืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่น
บ้านป่าเกี๊ยะ-บ้านป่าเกี๊ยะ หมู่ 5 ต.แม่ลาว อ.แม่ลาว จ.เชียงราย

การใช้ประโยชน์
พืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่น
บ้านป่าเกี๊ยะ-บ้านป่าเกี๊ยะ หมู่ 5 ต.แม่ลาว อ.แม่ลาว จ.เชียงราย

องค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้าน บ้านกิ่งโป่ง
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

4.1.3 รวบรวมข้อมูลและทำการยื่นคุ้มครองสิทธิในภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

สัมภาษณ์ภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรเป็นยาพื้นบ้านสำหรับรักษาสุขภาพตนเองและชุมชนจากหมอยาพื้นบ้าน เก็บตัวอย่างสมุนไพรในตำรับยาพื้นบ้าน บันทึกและตรวจสอบชื่อทั่วไปและชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชสมุนไพรในตำรับยาพื้นบ้าน

ผลจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรเป็นยาพื้นบ้านจากหมอยาในพื้นที่บ้านป่าเกี๊ยะ ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบมีหมอยาพื้นบ้าน ๒ ราย ประกอบด้วย นายมากู เกษมสุขสายชล ชนเผ่ามูเซอ(ลาหู่) และนายอ้าย หมื่อแล สามารถรวบรวมตำรับยาพื้นบ้านได้ทั้งหมด ๑๐ ตำรับ ส่งยื่นคุ้มครองตำรับยาพื้นบ้าน กับสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย ยื่นคุ้มครองตำรับยาพื้นบ้านได้ ๒ ตำรับ ได้แก่ ตำรับแผลเป็นหนอง และดับอักเสบ เนื่องจากสามารถตรวจสอบและระบุชื่อวิทยาศาสตร์ได้

รวบรวมข้อมูลตำรับยาพื้นบ้านของชนเผ่ามูเซอ(ลาหู่) ๕ ตำรับ และ ชนเผ่าอาข่า ๕ ตำรับ ดังนี้

1) ตำรับยาสมุนไพร นายมากู เกษมสุขสายชล (ชนเผ่ามูเซอ(ลาหู่)) ตำรับยาสมุนไพรพื้นบ้าน 5 ตำรับ

1. ดับอักเสบ

1. ทอภูหอม (ม้าแม่กำ)
2. ทอภู (กำลังเสือโคร่ง)

วิธีทำ

เก็บสมุนไพร มาล้างทำความสะอาด หั่นแล้วนำไปตากจนกว่าจะแห้ง จากนั้นชั่งสมุนไพร กำลังเสือโคร่ง 4 กรัม และ ม้าแม่กำ 9 กรัม นำไปต้ม โดยใส่น้ำ 1.5 ลิตร ต้มให้เดือดนาน 5 นาที ต้ม 3 ครั้งหลังอาหาร หนึ่งหม้อสามารถเติมน้ำและต้มได้ประมาณ 3 ครั้ง ต้มจนกว่าอาการจะดีขึ้น

2. แก้นิ่ว

1. อยู่ปี (มะเดื่อเหิน)
2. ปูปูลุย (หิงเม่น)
3. ลิ้นเป
4. อีกะหังจู้หลุย
5. ข้าวสารเจ็ดเม็ด

วิธีทำ

เก็บสมุนไพร มาล้างทำความสะอาด หั่นแล้วนำไปตากจนกว่าจะแห้ง โดยชั่งสมุนไพร อยู่ปี 5 กรัม, ปูปูลุย 6-7 กรัม, ลิ้นเป 13-14 กรัม, อีกะหังจู้หลุย 4-5 กรัม และ ข้าวสารเจ็ดเม็ด (ข้าวสารใส่เฉพาะหม้อแรก) นำไปต้ม โดยใส่น้ำ 1.5 ลิตร ต้มให้เดือดนาน 5 นาที ต้ม 3 ครั้งหลังอาหาร หนึ่งหม้อสามารถเติมน้ำและต้มได้ประมาณ 3 ครั้ง ต้มจนกว่าอาการจะดีขึ้น

3. แผลเป็นหนอง

1. ลีอู (กรดน้ำ)
2. มูจิจูย (ส้มกบ)
3. เชื้อเวคา (บัวตอง)
4. หวี่ต๊ะสะสือ (เบียดิน)
5. อาฟูเต (ต้นแพ้น้ำผึ้ง)

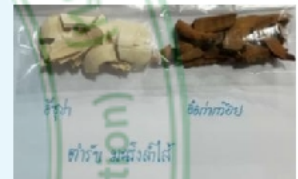

วิธีทำ

เก็บสมุนไพร ลีอู (กรดน้ำ) 2.5 กรัม, มูจิจูย (ส้มกบ) 4 กรัม, เชื้อเวคา (บัวตอง) 12 กรัม, หวี่ต๊ะสะสือ (เบียดิน) 6 กรัม และ อาฟูเต (ต้นแพ้น้ำผึ้ง) 1-2 กรัม นำสมุนไพรมาล้างทำความสะอาด จากนั้นบดหรือตำสมุนไพรให้ละเอียด ใช้ผ้าที่สะอาดห่อสมุนไพร (ห่อเหมือนลูกประคบ) ทาบริเวณที่เป็นแผล ทาทิ้งไว้โดยไม่ต้องล้างออก ทาวันละ 2 ครั้ง หลังอาบน้ำ เข้า-เย็น ใช้เวลารักษาประมาณ 3 วัน

4. มะเร็งลำไส้ (ดื่ม)

1. อีซูปา
2. ออังก้าว้อย (ไคร้มด)

วิธีทำ

เก็บสมุนไพรทั้ง 2 ชนิด มาล้างทำความสะอาด สับสมุนไพรบางๆ นำไปตากแดด จนกว่าจะแห้งสนิท โดยชั่งสมุนไพรทั้งสองชนิด ประกอบด้วย อีซูปา 11-12 กรัม และ ออังก้าว้อย 10-13 กรัม นำไปต้ม โดยใส่น้ำ 1.5 ลิตร ต้มให้เดือดนาน 5 นาที ต้ม 3 ครั้ง หลังอาหาร หนึ่งหม้อสามารถเติมน้ำและต้มได้ประมาณ 3 ครั้ง รักษาพร้อมกับตำรับแก้ มะเร็งลำไส้แบบพอก จนกว่าอาการจะดีขึ้น

5. มะเร็งลำไส้ (พอก)

1. งะพู (ละหุ่ง)
2. ป้อป้อ
3. ชิบอ
4. เชื้อแปงู
5. ละสะก้อ
6. อีซูจิ (มะขามแป)

วิธีทำ

เก็บสมุนไพรทั้ง 6 อย่าง ดังนี้ งะพู 70 กรัม, ป้อป้อ 70 กรัม, ชิบอ 170 กรัม, เชื้อแปงู 100 กรัม, ละสะก้อ 100 กรัม และ อีซูจิ 70 กรัม นำสมุนไพรทั้งหมดมาล้างทำความสะอาด จากนั้นนำไปบดหรือตำสมุนไพรให้ละเอียด พอกบริเวณที่เป็นแผล รักษาพร้อมกับตำรับแก้ มะเร็งลำไส้ (ดื่ม) ใช้เวลาพอกรักษาประมาณ 3 วัน

2) ตำรับยาสมุนไพร พ้ออายุ (อาข้า) 5 ตำรับ

1. แก้ก้องอืด

1. ไพล	2. ขมิ้นเหลือง
3. มะคาโล	4. กระชายขาว
5. กระชายดำ	6. ขมิ้นเขียว

วิธีทำ

เก็บสมุนไพรทั้ง 6 ชนิด ประกอบด้วย ไพล, ขมิ้นเหลือง, มะคาโล, กระชายขาว, กระชายดำ, ขมิ้นเขียว นำสมุนไพรทั้งหมดมาล้างทำความสะอาด จากนั้นนำไปหั่นและตากแดด เมื่อสมุนไพรแห้งสนิท จึงนำไปบดให้ละเอียด ใช้เมื่อมีอาการท้องอืด กินแบบผงหรือผสมน้ำกิน

2. บำรุงกำลัง

1. ล่อซูมา	2. มธุรส
3. อะยิเบยา	4. บอระเพ็ด
5. อะบอซื่อ	6. ชีบี
7. ชีก่อบา1	8. ชีก่อเน

วิธีทำ

เก็บสมุนไพรทั้ง 8 ชนิด มาล้างทำความสะอาด สับสมุนไพรบางๆ นำไปตากแดดจนกว่าจะแห้งสนิท โดยซังสมุนไพรทั้ง 7 ชนิด ประกอบด้วย ล่อซูมา 18 กรัม, มธุรส 4 กรัม, อะยิเบยา 2 กรัม, บอระเพ็ด 4 กรัม, อะบอซื่อ 8 กรัม, ชีบี 3 กรัม, ชีก่อบา1 5 กรัม, ชีก่อบา2 6 กรัม และ ชีก่อเน 23 กรัม นำไปต้ม โดยใส่น้ำ 1.5 ลิตร ต้มให้เดือดนาน 5 นาที ต้ม 3 ครั้งหลังอาหาร หนึ่งหม้อสามารถเติมน้ำและต้มได้ประมาณ 3 ครั้ง ต้มได้ตามต้องการ เด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และสตรีมีครรภ์ ไม่ควรดื่ม

3. แก้อิ

1. มะขามป้อม	2. ขิง

วิธีทำ

เก็บ มะขามป้อม และ ขิงแก่ มาล้างทำความสะอาดนำไปหั่นและตากแดดจนกว่าจะแห้งสนิท จากนั้นบดส่วนผสมทั้งสองชนิดให้ละเอียด จากนั้นนำส่วนผสมทั้งสองชนิดผสมกับน้ำและทำเป็นลูกกลอน ตากแดดจนแห้งสนิท

4. แก้วกระเพาะ (ผง, ลูกกลอน)

1. กลัวยึดติด 2. น้ำผึ้ง

วิธีทำ

เก็บ กล้วยดิบ มาล้างทำความสะอาดและหั่นเป็นชิ้น นำตากแดดจนกว่าจะแห้งสนิท
เมื่อแห้งสนิทหั่นกล้วยให้ให้ได้เนื้อละเอียดพอประมาณ ผสมกล้วยกับน้ำผึ้งและทำเป็น
ลูกกลอน ตากแดดจนแห้งสนิท

5. แก้วกระเพาะ (ต้มน้ำดื่ม)

1. ชิก่อเน
2. ล่อชума
3. ล่อชบา
4. บอระเพ็ด
5. ชินีสีอ
6. อะยิเบยา
7. มะรุส

ตำรับยาพื้นบ้านที่ทำกรยื่นขอรับการคุ้มครองสิทธิในภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย จำนวน 2 ตำรับ ได้แก่

[illegible]

ตำรับยาสมุนไพรเซอ(ลาหู่)-สูตรรักษาแผลเป็นหนอง
บ้านป่าเกี๊ยะ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่สรวง จังหวัดเชียงราย

ส่วนที่ ๑	ส่วนที่ ๒
ส่วนที่ ๑ เลขที่ใบรับ : วันที่รับ : ชื่อ : ตำแหน่ง : หน่วยงาน : ส่วนที่ ๑ ชื่อ : ตำแหน่ง : หน่วยงาน : ข้าพเจ้าขอแจ้งให้ทราบถึงผลการดำเนินงานโครงการฯ ดังกล่าว โดยสรุป ดังนี้ ๑. ชื่อโครงการ : ๒. วัตถุประสงค์ : ๓. ขอบเขต : ๔. วิธีการดำเนินงาน : ๕. ผลการดำเนินงาน : ๖. สรุปผลการดำเนินงาน :	ส่วนที่ ๒ ๑. รายละเอียดของโครงการ : ๒. วัตถุประสงค์ : ๓. ขอบเขต : ๔. วิธีการดำเนินงาน : ๕. ผลการดำเนินงาน : ๖. สรุปผลการดำเนินงาน :
ส่วนที่ ๓ ๑. ชื่อโครงการ : ๒. วัตถุประสงค์ : ๓. ขอบเขต : ๔. วิธีการดำเนินงาน : ๕. ผลการดำเนินงาน : ๖. สรุปผลการดำเนินงาน :	ส่วนที่ ๔ ๑. ชื่อโครงการ : ๒. วัตถุประสงค์ : ๓. ขอบเขต : ๔. วิธีการดำเนินงาน : ๕. ผลการดำเนินงาน : ๖. สรุปผลการดำเนินงาน :

4.2.1 สํารวจตลาดพืชสมุนไพร ภายในและภายนอกพื้นที่ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัด
เชียงราย

จัดแสดงพืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านบนพื้นที่สูงร่วมกับคณะเภสัช มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ในงานลานนาเอ็กซ์โป ศาสตร์ศิลป์ล้านนาคคุณค่าสู่ไทยนิยม ยั่งยืน ณ ศูนย์การประชุมและแสดง
สินค้านานาชาติ เฉลิมพระเกียรติ 7 รอบ พระชนมพรรษา จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 29 มิถุนายน 2561
ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการด้านสมุนไพรเพื่อต่อยอดและนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ ได้ทำการ
สำรวจความต้องการพืชสมุนไพรของผู้ประกอบการ ดังนี้

ฟาลานนาสปา

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จิรสันติกาล ดวงดาว

ธีระศักดิ์ บุญเรือนยา

อิสริย์ พรศิริประยงค์

จิรัฐพร ศิลารักษ์วงศ์

ศักย์บดินทร์ มิ่งบลมหาวัฒน์

พืชสมุนไพรที่มีความต้องการจากกลุ่มผู้ประกอบการมีทั้งหมด 13 ชนิด เช่น ไพล ขมิ้น มะขาม มะตูม เจียวกู่หลาน หอมหมื่นลี้ มะขาม พักข้าว ดอกคำฝอย มัลเบอร์รี่ มะตูม หนุ้าหวาน กระเจี๊ยบ พักข้าว มะตูม ไพล ขมิ้น มัลเบอร์รี่ มะกรูด มะตูม หนุ้าหวาน กระเจี๊ยบ ตะไคร้ โดยมีความต้องการพืชสมุนไพรทั้งแบบสด แบบแห้ง เมล็ด และต้นกล้า

ภาพที่ 1 การสำรวจตลาดสมุนไพรในงานลานนาเอ็กสโป ศาสตร์ศิลป์ล้านนาคูณค่าสู่ไทยนิยม
ยั่งยืน ณ ศูนย์การประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ เฉลิมพระเกียรติ 7 รอบ พระชนมพรรษา
จังหวัดเชียงใหม่

๒) สำรวจตลาดพืชสมุนไพร ณ มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โดยจัดทำเป็น รายงาน ๑ ฉบับ ดังรายละเอียด

**รายงานผลการเดินทางไปปฏิบัติงาน
สำรวจความต้องการตลาดพืชสมุนไพร ศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีของชุมชนต้นแบบในการนำพืช
สมุนไพรไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และเข้าร่วมมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ 15
วันที่ 16-18 กรกฎาคม 2561**

ผลการปฏิบัติงาน

1. มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

การดำเนินงานด้านสมุนไพรของมูลนิธิฯ

เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 โดยผู้บุกเบิกริเริ่มพัฒนาสมุนไพรอภัยภูเบศร คือ เกษัชกรหญิง ดร.สุภาภรณ์ ปิติพร ซึ่งเป็นผู้ที่สนใจการใช้สมุนไพร ได้เริ่มต้นเรียนรู้ภูมิปัญญา เดินสำรวจป่า และเก็บรวบรวมข้อมูลที่สั่งสมมาหลายชั่วอายุคนจากหมอยาพื้นบ้าน และได้วางแนวทางพัฒนาการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อบริการแก่ประชาชน ในปี พ.ศ.2529 ได้มีการพัฒนายาสมุนไพรเพื่อรักษาโรคเริ่มในปากสำหรับเด็กเพื่อทดแทนยาแผนปัจจุบัน จึงได้เกิดเป็น กลีเซอรินพญาอ (สเลดฟงพอนตัวเมีย) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์แรกที่มีการนำพืชสมุนไพรผ่านกระบวนการผลิตที่ใช้ในการแพทย์แผนไทย ปัจจุบัน กลายเป็นตัวกระตุ้นให้ทดลองผลิตยาสมุนไพรชนิดอื่น ต่อมาวิกฤติเศรษฐกิจของไทย ปี 2540 เป็นปัจจัยเร่งอีกทางให้เกิดการพัฒนาสมุนไพรอย่างก้าวกระโดด เพื่อช่วยให้ประเทศรอดพ้นภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลได้กระตุ้นหลายหน่วยงานให้ใช้ศักยภาพของตนในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และกระตุ้นการส่งออก รวมทั้งมีการจัดทำบัญชีจากสมุนไพรในบัญชีหลักแห่งชาติ เนื่องจากเกิดกระแสความนิยมผลิตภัณฑ์ธรรมชาติในตลาดโลก ทางด้านโรงพยาบาลจึงได้ริเริ่มก่อตั้งโครงการสาธิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างครบวงจร เพื่ออบรมให้กับชุมชนในการบูรณาการกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรทุกขั้นตอน ตั้งแต่การปลูก เก็บเกี่ยว ควบคุมคุณภาพวัตถุดิบ และผลิตเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป จนถึงการจำหน่าย ด้วยความพยายามส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากพืชเกษตรอินทรีย์ จึงได้จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ กลุ่มแรกคือ กลุ่มเกษตรกรบ้านดงบัง เข้าร่วมเป็นผู้ผลิตวัตถุดิบสมุนไพร ต่อมากลุ่มนี้ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ หรือเรียกว่า IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movement) จากนั้นเมื่อมียอดการผลิตและจำหน่ายสูงขึ้น ในเวลาต่อมาจึงจัดตั้งมูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรฯ ขึ้นเพื่อดำเนินการพัฒนาและผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศร

โดยยึดหลักสำคัญในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ตอบสนองความเดือดร้อน และความจำเป็นในการดูแลสุขภาพแก่ประชาชน
2. สมุนไพรที่นำมาพัฒนาต้องมีสรรพคุณดี และมีความปลอดภัย
3. เป็นสมุนไพรที่หาง่าย ปลูกง่าย และพึ่งตนเองได้ในระดับชุมชนและประเทศ

4. มีการศึกษาข้อมูลความรู้อย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาจากตำรายาไทย รายงานทางวิชาการทั้งจากงานวิจัย และผลการทดลองต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศ รวมถึงประสบการณ์การใช้ของชาวบ้าน
5. ผสมผสานความรู้เดิมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ให้เหมาะสม
6. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรชาวบ้านในชุมชน

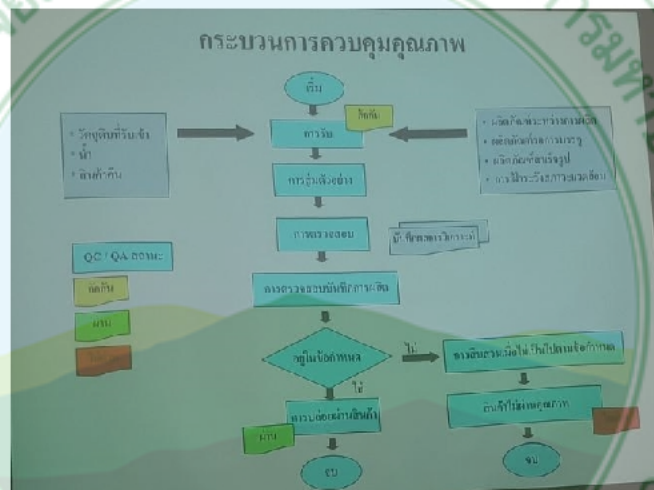
ปัจจุบัน มูลนิธิฯ ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์มากกว่า 200 รายการ ภายใต้ชื่อ อภัยภูเบศร เพื่อเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพของผู้คนด้วยวิถีและคุณค่าจากธรรมชาติ และยังได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ม้งงานบริการด้านการแพทย์ของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และการบริการสุขภาพโดยแพทย์แผนไทย โดยแบ่ง 70% ของกำไรจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์มาพัฒนางานด้านบริการดูแลสุขภาพ ให้ผู้ป่วยเข้าถึงการบริการสุขภาพที่ดี และ อีก 30% ของกำไรจากการจำหน่าย จะนำไปพัฒนางานด้านการวิจัยสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ทำกิจกรรมเพื่อสังคม ดูแลหมอยาพื้นบ้านกว่า 30 ชีวิต ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติทั้งในและต่างประเทศ และพัฒนางานด้านความรู้ให้กับประชาชนผ่านช่องทางสื่อต่างๆ โดยวัตถุดิบที่นำมาผลิตเป็นยาแผนโบราณ เครื่องสำอาง อาหาร และผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร มาจากกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ที่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากมูลนิธิฯ มากกว่า 10 กลุ่ม เช่น กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง กลุ่มสมุนไพรบ้านทาม กลุ่มผักอินทรีย์ จังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มทับทิมสยาม กลุ่มวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว เครือข่ายวนเกษตร จังหวัดฉะเชิงเทรา มูลนิธิฯ เพื่อการพัฒนา จังหวัดเลย มูลนิธิสีบนาคะเสถียร บุญเลิศสมุนไพร จังหวัดเชียงใหม่ และประยงค์บ้านไร่สมุนไพร จังหวัดเชียงราย เป็นต้น ซึ่งในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรจะคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เนื่องจากฤทธิ์ทางยาของพืชแต่ละชนิดมีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ ส่วนการซื้อขายสมุนไพร 99% มูลนิธิฯ รับซื้อจากกลุ่มในรูปแบบอบแห้ง และทำสัญญาซื้อ-ขายล่วงหน้าไว้ เพื่อเป็นข้อการันตีให้กับเกษตรกร ซึ่งภายในระยะเวลา 5 ปี มูลนิธิฯ ต้องเพิ่มยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้ถึง 3,000 ล้านบาท โดยมีช่องทางการจำหน่ายผ่านคู่ค้าเพื่อขยายหน้าร้านจัดจำหน่าย จากเดิม 700 ร้านค้า เป็น 1,500 ร้านค้าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป วางจำหน่ายผ่าน 7-11 รพ.ศูนย์ฯ 13 แห่ง ร้านค้าออนไลน์ และตลาดต่างประเทศ เป็นต้น ตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งหวังให้ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นหนึ่งในเมืองสมุนไพร

การแปรรูปสมุนไพรของมูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรตามมาตรฐาน GMP

- การผลิตแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่
 1. ผลิตภัณฑ์ที่มูลนิธิฯ จ้าง supplier ผลิต
 2. ผลิตภัณฑ์ที่มูลนิธิฯ ผลิตเอง
- ผลิตภัณฑ์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่
 1. ยาแผนโบราณ
 2. เครื่องสำอาง
 3. อาหาร
 4. ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

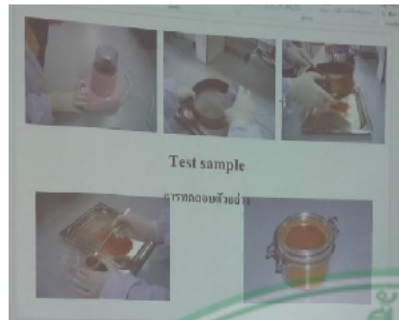
- กระบวนการควบคุมคุณภาพ

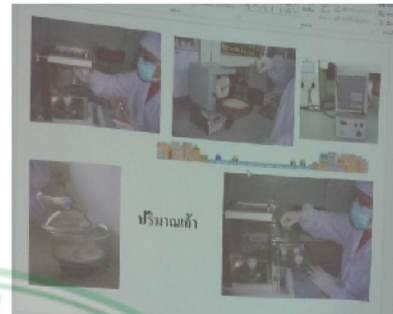
- การสุ่มตัวอย่าง (Laboratory sampler)

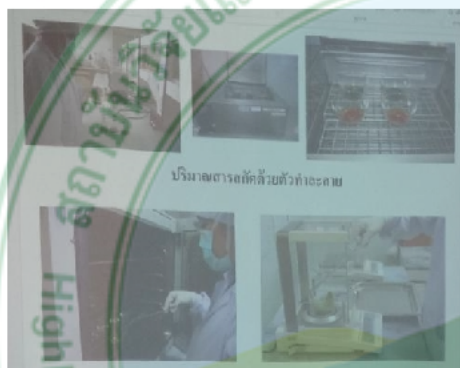
- การทดสอบตัวอย่าง (Test sample)

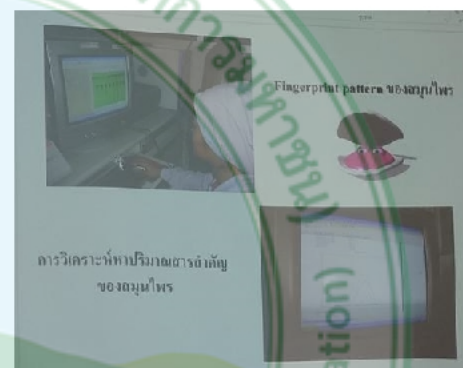
การทดสอบตัวอย่าง

การหาปริมาณเก่า

ปริมาณสารสกัดด้วยตัวทำละลาย

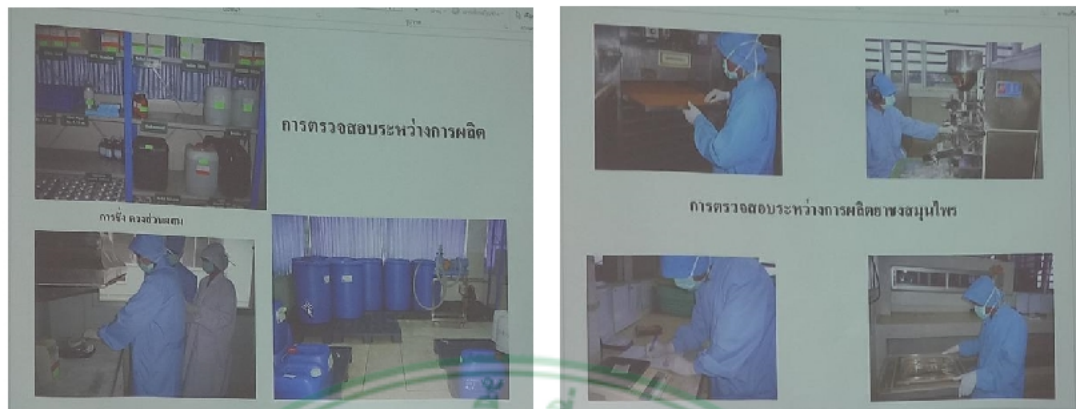
การวิเคราะห์หาปริมาณสารสำคัญ

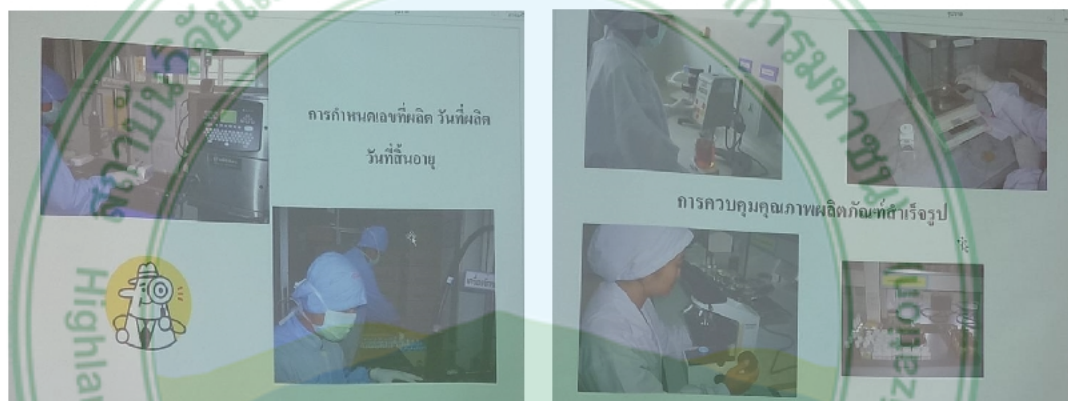
การปนเปื้อนด้วยจุลินทรีย์

การควบคุมคุณภาพน้ำที่ใช้ในการผลิต

การตรวจสอบระหว่างการผลิต

การกำหนดเลขที่ผลิต วันที่ผลิต วันที่สิ้นอายุ

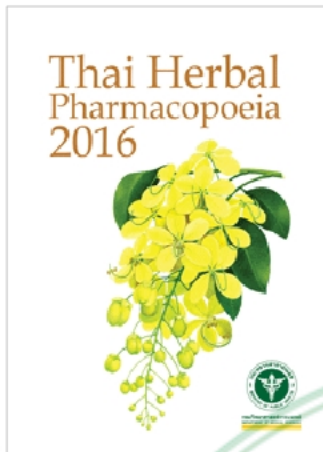
การควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป

- Retained Sample : วัตถุดิบสมุนไพร และผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป

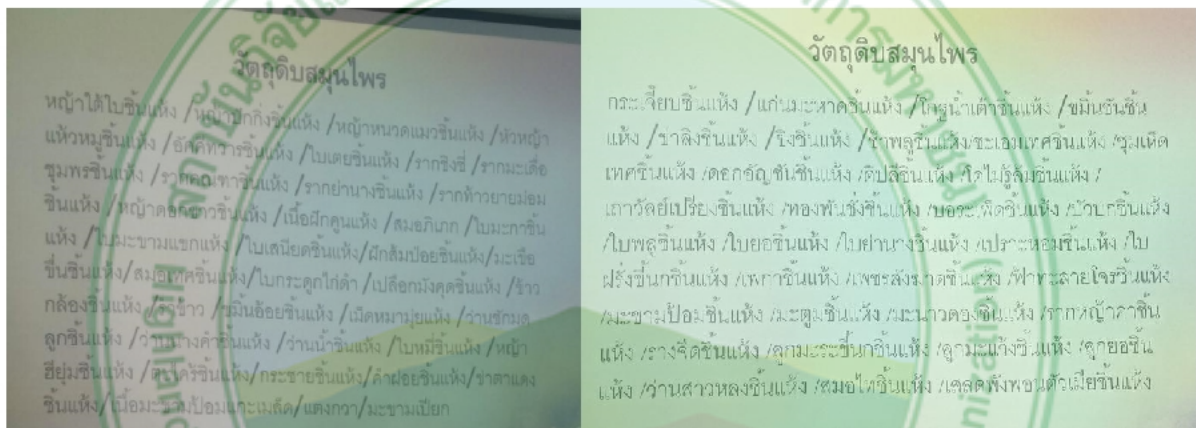

Retained Sample

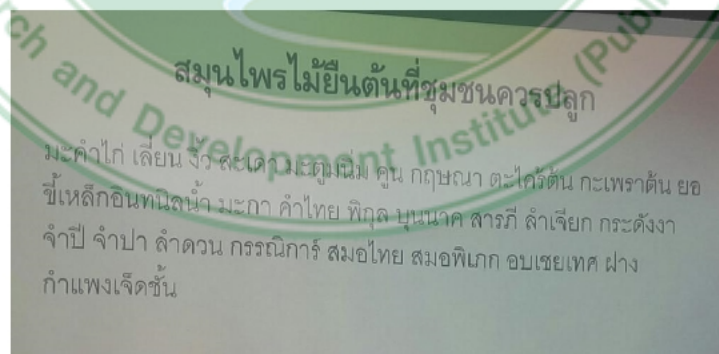
วัตถุดิบสมุนไพรที่มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรนำไปผลิตและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรต้องควบคุมคุณภาพตามมาตรฐานยาสมุนไพร (Thai Herbal Pharmacopoeia) ซึ่งเป็นการควบคุมคุณภาพมาตรฐานยาสมุนไพรแต่ละชนิด

Thai Herbal Pharmacopoeia 2016 เป็นตำรามาตรฐานยาสมุนไพรไทย ที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศรับรองในราชกิจจานุเบกษา มีจำนวน 659 หน้า จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งประกอบด้วยข้อกำหนดมาตรฐานของยาสมุนไพรจำนวน 62 มอโนกราฟ (monograph) และภาคผนวกที่เกี่ยวข้องพร้อมภาพต้นไม้อาเภตัตตววง TLC โครมาโตแกรม

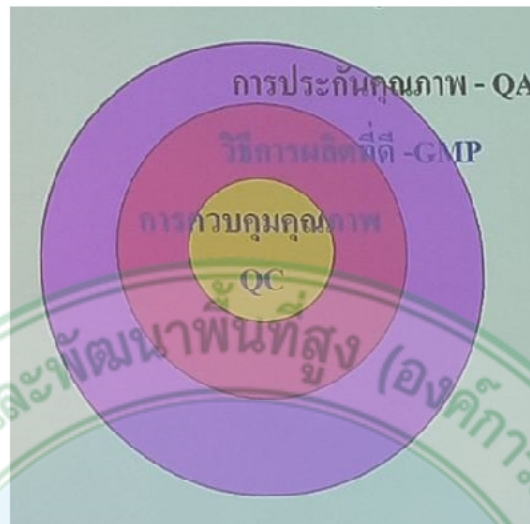

วัตถุดิบสมุนไพรที่ใช้ผลิตและแปรรูปในปัจจุบันของมูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

สมุนไพรไม้ยืนต้นที่ชุมชนควรปลูก

- การบริหารงานคุณภาพผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรของมูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

1. การประกันคุณภาพ (Quality Assurance : QA) คือ การรับประกันในระดับคุณภาพของสินค้าหรือบริการต่างๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในตัวสินค้าหรือบริการนั้นๆ สำหรับผู้บริโภคหรือผู้ให้บริการต่างๆ โดยผ่านกระบวนการตรวจสอบหรือการ QA จากเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่นี้โดยตรง คือ จะมีทั้งขั้นตอนในการวางแผนกระบวนการในการทำงานร่วมกับฝ่ายผลิตหรือฝ่าย QC จะคอยควบคุมให้การผลิตสินค้าต่างๆ ออกมาให้ได้ตามที่ฝ่าย QA ได้วางไว้ และหลังจากผ่านกระบวนการ QC เรียบร้อยแล้ว ฝ่าย QA นี้ก็จะมาทำการตรวจสอบอีกครั้งว่าตรงกับที่วางไว้หรือไม่

2. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control : QC) คือ การควบคุมคุณภาพ กระบวนการตรวจสอบสินค้าในระหว่างการผลิตทุกขั้นตอนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยเป็นการกำกับตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบ กระบวนการผลิต รวมทั้งคุณภาพของผลผลิตที่ได้รับ

3. หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (Good Manufacturing Practice : GMP) เป็นเกณฑ์หรือข้อกำหนดขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการผลิตและควบคุมเพื่อให้ผู้ผลิตปฏิบัติตาม และทำให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างปลอดภัย โดยเน้นการป้องกันและขจัดความเสี่ยงที่อาจทำให้อาหารเป็นพิษ เป็นอันตราย หรือเกิดความไม่ปลอดภัยแก่ผู้บริโภค มีมาตรการป้องกันการปนเปื้อน อันตรายทั้งทางด้านจุลินทรีย์ เคมี และกายภาพลงสู่ผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาจมาจากสิ่งแวดล้อม ตัวอาคาร เครื่องจักร อุปกรณ์ที่ใช้ การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนการผลิต รวมถึงการจัดการในด้านสุขอนามัยทั้งในส่วน of ความสะอาด การบำรุงรักษา และผู้ปฏิบัติงาน

หลักการของ GMP จึงครอบคลุมตั้งแต่สถานที่ตั้งของสถานประกอบการ โครงสร้างอาคาร ระบบการผลิตที่ดี มีความปลอดภัย และมีคุณภาพ ได้มาตรฐานทุกขั้นตอน นับตั้งแต่เริ่มต้นวางแผนการผลิต ระบบควบคุมตั้งแต่วัตถุดิบระหว่างการผลิต ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป การจัดเก็บ การควบคุมคุณภาพ และการขนส่งจนถึงผู้บริโภค มีระบบบันทึกข้อมูล ตรวจสอบและติดตามผลคุณภาพผลิตภัณฑ์ รวมถึง ระบบการจัดการที่ดีในเรื่องสุขอนามัย เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายมีคุณภาพและ

ความปลอดภัย เป็นที่มั่นใจเมื่อถึงมือผู้บริโภค และ GMP ยังเป็นระบบประกันคุณภาพพื้นฐานก่อนที่จะพัฒนาไปสู่ระบบประกันคุณภาพอื่น ๆ ต่อไป เช่น HACCP (Hazards Analysis and Critical Control Points) และ ISO 9000 อีกด้วย

การผลิตสมุนไพรอบแห้งจะต้องมีการกำหนดวิธีการผลิต เครื่องมือ เครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สถานที่ตั้งและอาคารผลิต

1.1 สถานที่ตั้งตัวอาคารและที่ใกล้เคียง ต้องอยู่ในที่ที่จะไม่ทำให้อาหารที่ผลิตเกิดการปนเปื้อนได้ง่าย

1.2 อาคารผลิตมีขนาดเหมาะสม มีการออกแบบและก่อสร้างในลักษณะที่ง่ายแก่การทะนุบำรุงสภาพ รักษาความสะอาด และสะดวกในการปฏิบัติงาน

2. เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต

2.1 ภาชนะหรืออุปกรณ์ในการผลิตที่สัมผัสกับอาหาร ต้องทำจากวัสดุที่ไม่ทำปฏิกิริยากับอาหาร อันอาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

2.2 โต๊ะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตในส่วนที่สัมผัสกับอาหาร ต้องทำด้วยวัสดุที่ไม่เกิดสนิม ทำความสะอาดง่าย และไม่ทำให้เกิดปฏิกิริยาที่อาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพของผู้บริโภค โดยมีความสูงเหมาะสมและมีเพียงพอในการปฏิบัติงาน

2.3 การออกแบบติดตั้งเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่ใช้เหมาะสมและคำนึงถึงการปนเปื้อนที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งสามารถทำความสะอาดตัวเครื่องมือ เครื่องจักร และบริเวณที่ตั้งได้ง่าย และทั่วถึง

2.4 เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต ต้องเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

3. การควบคุมกระบวนการผลิต

3.1 การดำเนินการทุกขั้นตอนจะต้องมีการควบคุมตามหลักสุขาภิบาลที่ดีตั้งแต่การตรวจรับวัตถุดิบและส่วนผสมในการผลิตอาหาร การขนย้าย การจัดเตรียม การผลิต การบรรจุ การเก็บรักษาอาหาร และการขนส่ง

3.2 จัดทำบันทึกและรายงาน เช่น ผลการตรวจวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ ชนิดและปริมาณการผลิตของผลิตภัณฑ์และวันเดือนปีที่ผลิต โดยให้เก็บบันทึกและรายงานไว้อย่างน้อย 2 ปี

4. การสุขาภิบาล

4.1 น้ำที่ใช้ภายในโรงงาน ต้องเป็นน้ำสะอาดและจัดให้มีการปรับคุณภาพน้ำตามความจำเป็น

4.2 จัดให้มีห้องส้วมและอ่างล้างมือหน้าห้องส้วมให้เพียงพอสำหรับผู้ปฏิบัติงาน และต้องถูกสุขลักษณะ มีอุปกรณ์ในการล้างมืออย่างครบถ้วน และต้องแยกต่างหากจากบริเวณผลิตหรือไม่เปิดสู่บริเวณผลิตโดยตรง

4.3 จัดให้มีอ่างล้างมือในบริเวณผลิตให้เพียงพอและมีอุปกรณ์การล้างมืออย่างครบถ้วน

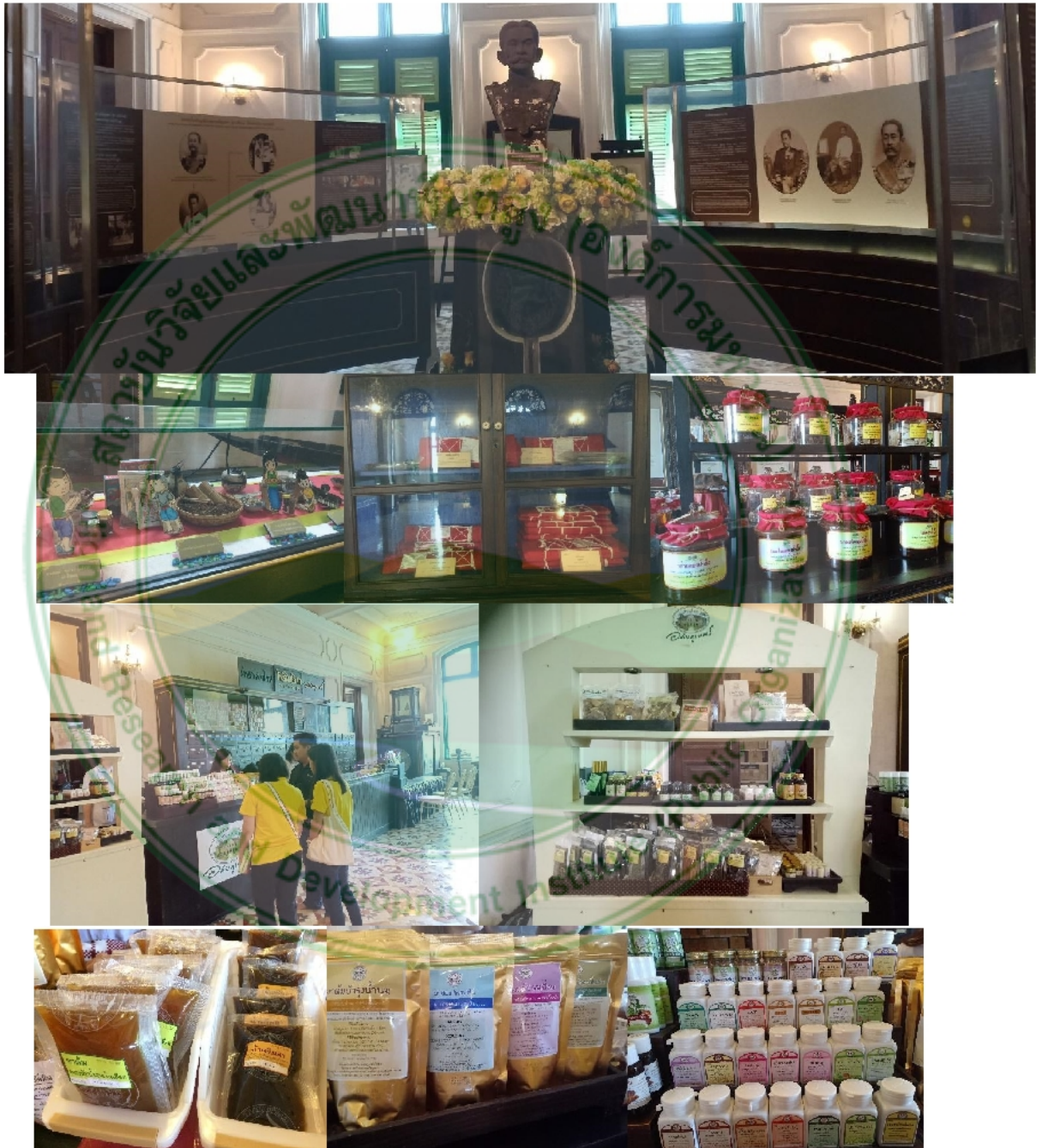
4.4 จัดให้มีวิธีการป้องกันและกำจัดสัตว์และแมลงในสถานที่ผลิตตามความเหมาะสม

4.5 จัดให้มีภาชนะรองรับขยะมูลฝอยที่มีฝาปิดในจำนวนที่เพียงพอ และมีระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่เหมาะสม

- 4.6 จัดให้มีทางระบายน้ำทิ้งและสิ่งโสโครกอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตอาหาร
5. การบำรุงรักษาและการทำความสะอาด
 - 5.1 ตัวอาคารสถานที่ผลิตต้องทำความสะอาดและรักษาให้อยู่ในสภาพสะอาดถูกสุขลักษณะโดยสม่ำเสมอ
 - 5.2 ต้องทำความสะอาด ดูแลและเก็บรักษาเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิตให้อยู่ในสภาพที่สะอาดทั้งก่อนและหลังการผลิต สำหรับชิ้นส่วนของเครื่องมือเครื่องจักรต่าง ๆ ที่อาจเป็นแหล่งสะสมจุลินทรีย์ หรือก่อให้เกิดการปนเปื้อนอาหาร สามารถทำความสะอาดด้วยวิธีที่เหมาะสมและเพียงพอ
 - 5.3 พื้นผิวของเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตที่สัมผัสกับอาหาร ต้องทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ
 - 5.4 เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต ต้องมีการตรวจสอบและบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพใช้งานได้มีประสิทธิภาพสม่ำเสมอ
 - 5.5 การใช้สารเคมีที่ใช้ล้างทำความสะอาด ตลอดจนเคมีวัตถุที่ใช้เกี่ยวข้องกับการผลิตอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ปลอดภัย และการเก็บรักษาวัตถุดังกล่าวจะต้องแยกเป็นสัดส่วนและปลอดภัย
6. บุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน
 - 6.1 ผู้ปฏิบัติงานในบริเวณผลิตต้องไม่เป็นโรคติดต่อหรือโรคน่ารังเกียจตามที่กำหนดโดยกฎกระทรวง หรือมีบาดแผลอันอาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนของผลิตภัณฑ์
 - 6.2 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนในขณะที่ดำเนินการผลิตและมีการสัมผัสโดยตรงกับอาหาร หรือส่วนผสมของอาหาร หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของพื้นที่ผิวที่อาจมีการสัมผัสกับอาหาร ต้องสวมเสื้อผ้าที่สะอาดและเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน ล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนเริ่มปฏิบัติงาน และหลังการปนเปื้อน ใช้นิ้วมือที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์และสะอาดถูกสุขลักษณะสำหรับจับต้องหรือสัมผัสกับอาหาร ไม่สวมใส่เครื่องประดับต่าง ๆ ขณะปฏิบัติงาน และดูแลสุขอนามัยของมือและเล็บให้สะอาดอยู่เสมอ สวมหมวก หรือผ้าคลุมผม หรือตาข่าย ส่วนผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตให้ปฏิบัติตามเมื่ออยู่ในบริเวณผลิต
 - 6.3 มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสุขลักษณะทั่วไป และความรู้ทั่วไปในการผลิตอาหารตามความเหมาะสม

พิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทย

ประกอบไปด้วย ส่วนจัดแสดงประวัติความเป็นมาของมูลนิธิฯ ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและยาพื้นบ้าน จุดบริการแพทย์แผนไทย องค์ความรู้ต่างๆ

ภาพที่ 2 การจัดแสดงองค์ความรู้และผลิตภัณฑ์ มูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี

กลุ่มผลิตสมุนไพรบ้านดงบัง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบังเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตและจำหน่ายสมุนไพรแห้งให้กับมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เพื่อนำสมุนไพรไปแปรรูปและผลิตเป็น ยาแผนโบราณ เครื่องสำอาง อาหาร และผลิตภัณฑ์เสริมอาหารต่างๆ

ในการผลิตและปลูกพืชสมุนไพรของกลุ่มบ้านดงบังผลิตตามมาตรฐาน IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) ซึ่งเป็นมาตรฐานสากลมีข้อกำหนดและเงื่อนไขสำคัญที่ผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่สามารถนำสินค้าออกจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศรคอยติดตามตั้งแต่ปลูกจนถึงการขนส่งเข้าโรงงานผลิต

1.แปลงปลูก ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ เริ่มตั้งแต่การวางแผนแปลง การใช้พันธุ์พืช เมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิตที่ใช้ ต้องเป็นเมล็ดพันธุ์มาจากเมล็ดอินทรีย์ การให้น้ำ ให้ปุ๋ยถ้าเป็นมูลสัตว์ต้องมาจากมูลสัตว์ที่เลี้ยงแบบปล่อยเท่านั้น ไม่กกขังสัตว์ ฯลฯ และต้องปลูกพืชตามแผนการรับซื้อสมุนไพร ซึ่งมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศรจะเป็นผู้กำหนดแผนการผลิตเพื่อให้มีผลผลิตอย่างต่อเนื่องและเพียงพอต่อความต้องการ การเก็บเกี่ยวพืชสมุนไพรจะต้องเก็บตามความเหมาะสมของพืชทั้งอายุการเก็บเกี่ยว อุณหภูมิ และช่วงเวลาของการเก็บเกี่ยว เพื่อรักษาสาระสำคัญของสมุนไพร หลังการเก็บเกี่ยวพืชสมุนไพรจะถูกลำเลียงไปยังโรงล้างและลดขนาด เพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

2.โรงล้างและลดขนาด อาคารปูนที่มีการแบ่งพื้นที่เป็นออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 อ่างน้ำล้างพืชสมุนไพรสำหรับล้างทำความสะอาดหลังเก็บออกมาจากแปลง ส่วนที่ 2 ตะแกรงสะเด็ดน้ำ หลังจากที่ล้างทำความสะอาดพืชเสร็จ นำมาฟุ้งและสะเด็ดน้ำบนตะแกรง เพื่อรอการลดขนาด ส่วนที่ 3 มีอุปกรณ์เครื่องจักรชนิดต่างๆสำหรับลดขนาดของพืชตามความเหมาะสมของพืชแต่ละชนิดเพื่อนำไปตากแห้งต่อไป

3.โรงตาก สมุนไพรที่จะนำมาตากแห้งต้องผ่านการอบด้วยเตาอบก่อน เพื่อแก้ปัญหาเรื่องแมลง ก่อนนำไปตากแห้งในโรงตาก

4.โรงเก็บวัตถุดิบ หลังการเสร็จสิ้นจากการตากแห้งสมุนไพรนำไปบรรจุใส่ถุงใสและเขียนชื่อผู้ผลิต ชื่อสมุนไพร น้ำหนัก สถานที่วัตถุดิบ วันที่เก็บเกี่ยว และวันบรรจุ ที่จะถูกนำมาเก็บไว้ในโรงเก็บวัตถุดิบ เพื่อรอการขนส่งไปยังโรงงานผลิตสมุนไพรของมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

IFOAM เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นโดยสหพันธ์เกษตร

อินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements - IFOAM) ซึ่งได้ริเริ่มจัดตั้งโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM (IFOAM Accreditation Programme) ขึ้นในปี พ.ศ. 2535 เพื่อให้บริการรับรองระบบงานแก่หน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์

ต่างๆ ทั่วโลก ต่อมา ในปี พ.ศ. 2540 สหพันธ์ฯ ได้จัดตั้ง IOAS (International Organic Accreditation Service) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการให้บริการรับรองระบบงานนี้ ภายใต้กรอบของ

โครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM โดย IOAS จัดทะเบียนเป็นองค์กรไม่แสวงกำไร มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับในประเทศไทย สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ได้รับการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM นี้จาก IOAS ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 โดยเป็นหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์แห่งแรกในเอเชียที่ได้รับการรับรองระบบงานนี้ ในระบบนี้ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) สามารถให้บริการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ในขอบข่ายเกี่ยวกับ การเพาะปลูกพืช การเก็บผลผลิตจากป่าและพื้นที่ธรรมชาติ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การแปรรูปและจัดการผลผลิต และปัจจัยการผลิตเพื่อการค้า

ผู้ประกอบการที่จะได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ IFOAM จะต้องผ่านเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขั้นต่ำของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM Basic Standards) โดยมีกำหนดระยะเวลาการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานตามระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไว้ที่ 12 เดือนสำหรับพืชล้มลุก และ 18 เดือนสำหรับพืชยืนต้น ปกติการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และสินค้าอินทรีย์ เป็นการตรวจสอบและรับรองกระบวนการผลิต ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ขอบเขตคือ

1.การตรวจสอบและรับรองการปลูก หรือ รับรองฟาร์ม

เป็นการตรวจสอบและรับรอง กระบวนการผลิตในฟาร์มอินทรีย์ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่

-เมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิตที่ใช้ ต้องเป็นเมล็ดพันธุ์มาจากเมล็ดอินทรีย์ มูลสัตว์ที่เอามาทำปุ๋ยต้องเป็นอินทรีย์ ถ้าสัตว์เลี้ยงกินอาหารเม็ดแต่เลี้ยงให้ปล่อยเดินในสนามก็อนุโลมได้ แต่ถ้าเลี้ยงเป็นกรงแบบขังไว้ให้อยู่แต่ในกรงก็เอามูลพวกนี้มาใช้ไม่ได้ ฯลฯ การใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ใช้ปุ๋ย/อาหารเสริม ฯลฯ

-วิธีการดูแลรักษา เช่น บำรุงดินอย่างไร ดูแลการเติบโตอย่างไร ป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างไร ฯลฯ

-วิธีการป้องกัน การทำแนวกันชนหรือแนวป้องกันจากแปลงเกษตรเคมี

-วิธีการเก็บเกี่ยว คัดแยก ทำความสะอาด เก็บรักษาผลผลิต และการบรรจุขาย

2.การตรวจสอบและรับรองการประกอบการ

เป็นการตรวจสอบและรับรอง ระบบการจัดการผลผลิตและกระบวนการแปรรูป ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่แหล่งที่มาของวัตถุดิบ การจัดการกับวัตถุดิบ กรรมวิธีการแปรรูป การบรรจุ การขนส่ง และการจัดจำหน่าย

นอกเหนือจากข้อกำหนดของมาตรฐานขั้นต่ำแล้ว ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ยังต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดการตรวจรับรองเพิ่มเติม ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามขอบข่ายและระบบมาตรฐานที่ขอการรับรอง แต่มีข้อกำหนดพื้นฐานที่ผู้ประกอบการทุกคนต้องปฏิบัติอื่นๆอีกด้วย

ผู้ประกอบการที่ได้รับการรับรองจาก สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ตามระบบนี้ จะสามารถใช้ตรารับรองเกษตรอินทรีย์ของ มกท. ร่วมกับตรา "IFOAM Accredited" (ต้องใช้ร่วมกันเสมอ) สำหรับผู้ประกอบการที่ต้องการ ส่งออก มีหลายประเทศที่ผู้นำเข้าต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานใน ระบบนี้ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์

การรับรองระบบงานและการยอมรับ

มกท. ได้รับการรับรองระบบงานและการยอมรับมาตรฐานและการตรวจรับรองทั้งจากองค์กรในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่

1. ระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM (IFOAM Accreditation Program) จาก International Organic Accreditation Service (IOAS) ในปี พ.ศ. 2544
2. ระบบงานเกษตรอินทรีย์ไทย จากสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปี พ.ศ. 2548
3. ระบบงาน ISO / IEC 17065 มาตรฐานข้อกำหนดทั่วไปสำหรับหน่วยตรวจรับรองจาก IOAS ตั้งแต่ปี พ. ศ. 2560 และก่อนหน้านั้น ได้รับรองระบบงาน ISO Guide 65 ตั้งแต่ปี พ. ศ. 2548 ถึง พ.ศ. 2559 จาก IOAS
4. ระบบอินทรีย์แคนาดา (Canadian Organic Regime – COR) จาก Canadian Food Inspection Agency (CFIA) ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2552
5. ขึ้นทะเบียนหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ตามข้อกำหนด (EC) No. 1235/2008 (Article 10) โดยสหภาพยุโรป ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2554
6. ขึ้นทะเบียนหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ตามข้อกำหนดการผลิตเกษตรอินทรีย์ Switzerland's Organic Farming Ordinance (SR 910.18) (Article 23a) โดยรัฐบาลสวิตเซอร์แลนด์ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555

ขั้นตอนการสมัครขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษามาตรฐานและขอข่ายการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

สำหรับผู้ประกอบการที่มีความประสงค์ในการสมัครเข้ารับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์กับสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ก่อนทำการสมัครขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทาง มกท. ผู้สมัครควรศึกษารายละเอียด มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มกท. ให้เข้าใจก่อน และทำการประเมินว่า สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานและเกณฑ์ข้อกำหนดต่างๆ ได้หรือไม่

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นข้อกำหนดและเงื่อนไขสำคัญที่ผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดย มกท. จะใช้มาตรฐานนี้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินรับรองฟาร์มและการประกอบการของท่าน ดังนั้น ก่อนที่จะทำการสมัคร ผู้ประกอบการควรศึกษาข้อกำหนดในการผลิตแบบอินทรีย์ที่ขอการรับรองอย่างละเอียดและถี่ถ้วนเสียก่อน จากนั้นสามารถ เลือกขอข่ายที่ต้องการขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้ตรงกับความต้องการ ตามลักษณะการผลิตและการประกอบการ ได้แก่

- การผลิตพืช
- การแปรรูป บรรจุ จำหน่าย
- ปัจจัยการผลิตเพื่อการค้า
- ผลผลิตจากป่าและพื้นที่ธรรมชาติ
- การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- การเลี้ยงผึ้ง

- การเลี้ยงสัตว์
- รายการอาหารอินทรีย์
- การรับรองแบบกลุ่ม

ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ เก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าและพื้นที่ธรรมชาติ

ผู้ขอการรับรองขอข่ายการเก็บผลผลิตจากป่าและธรรมชาติ ต้องมีผู้ผลิตที่เป็นสมาชิกในชุมชนที่ดูแลรักษาป่า หรือพื้นที่ที่จะทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตเท่านั้น

การเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าและธรรมชาตินี้ครอบคลุม การเก็บเกี่ยวพืชสมุนไพร พืชอาหาร และพืชอื่นๆ น้ำผึ้ง ครั่ง และอื่นๆ รวมไปถึงการจับสัตว์น้ำจากแหล่งธรรมชาติ แต่ไม่รวมการล่าและจับสัตว์ป่า

ในการขอรับรองการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าและพื้นที่ธรรมชาตินี้ ผู้สมัครสามารถขอการรับรองการแปรรูปในระดับครัวเรือนและการการบรรจุผลผลิตเกษตรอินทรีย์ร่วมกันไปด้วย แต่ผลผลิตที่ใช้ในการแปรรูปและการบรรจุเพื่อจำหน่ายจะต้องเป็นผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของตัวเอง

ระบบมาตรฐานที่ มกท. สามารถให้บริการรับรอง การเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าและพื้นที่ธรรมชาติ คือ

- IFOAM Program (IFOAM-Accredited)
- EU Program (EU organic regulations)
- U.S.-Canada Program (COR and NOP-equivalent)

ผู้สมัครแบบระบบกลุ่มผู้ผลิต

ผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มักมีรายได้จากการทำเกษตรต่ำจนไม่คุ้มกับการสมัครขอรับการตรวจและรับรองฟาร์มแบบรายเดี่ยว ซึ่งมีจำนวนเกษตรกรตั้งแต่ 10 ราย

ผู้สมัครแบบฟาร์มรายเดี่ยวสำหรับพืชการผลิตพืช

ผู้ขอการรับรองอาจเป็นเจ้าของฟาร์มเอง หรือมีกลุ่มผู้ผลิตที่เพาะปลูกพืชให้ การเพาะปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ครอบคลุมพืชทุกชนิด เช่น ข้าว ผัก ผลไม้ พืชไร่ สมุนไพร การเพาะถั่วและธัญพืช การเพาะเห็ด (เฉพาะตามมาตรฐานของแคนาดา) การเพาะเลี้ยงสาหร่าย ทั้งในน้ำจืดและน้ำทะเล การผลิตเมล็ดพันธุ์และส่วนขยายพันธุ์พืช ในการขอรับรองการเพาะปลูกพืชนี้ ผู้สมัครสามารถขอการรับรองการแปรรูปในระดับครัวเรือนและการบรรจุผลผลิตเกษตรอินทรีย์ร่วมกันไปด้วย แต่ผลผลิตที่ใช้ในการแปรรูปและการบรรจุเพื่อจำหน่ายจะต้องเป็นผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของตัวเอง

ระบบมาตรฐานที่ มกท. สามารถให้บริการรับรองการเพาะปลูกพืชในปัจจุบัน ได้แก่

- IFOAM Program (IFOAM-Accredited)
- EU Program (EU organic regulations)
- U.S.-Canada Program (COR and NOP-equivalent)

ขั้นตอนที่ 2 การกรอกใบสมัครและเตรียมเอกสารประกอบที่เกี่ยวข้องตามข้อบ่งชี้

เมื่อเลือกข้อบ่งชี้ที่ต้องการสมัครได้แล้ว ผู้สมัครสามารถขอรับชุดใบสมัครได้ทางอีเมล info@actorganic-cert.or.th หรือ กรอกแบบฟอร์มแจ้งความประสงค์สมัครขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทาง มกท. จะส่งไฟล์ชุดใบสมัครให้ทางที่อยู่อีเมล เมื่อได้รับชุดใบสมัครแล้ว ผู้สมัครจะต้องกรอกข้อมูลในชุดเอกสารการสมัคร ซึ่งประกอบด้วย ใบสมัครและข้อตกลงการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มกท. และ แผนการผลิตตามข้อบ่งชี้ที่ขอการรับรอง รวมทั้งเอกสารประกอบที่เกี่ยวข้อง การกรอกเอกสารเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องจะทำให้ประเมินค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองได้ชัดเจน และจะมีประโยชน์ต่อผู้สมัครเองในระยะยาว ผู้สมัครจึงควรมีเวลาเตรียมข้อมูลให้พร้อมก่อน เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ถูกต้อง ใกล้เคียงความจริงที่สุด ก่อนยื่นใบสมัคร ควรตรวจทานความครบถ้วนและเรียบร้อยของเอกสารทุกฉบับก่อน เพื่อมิให้การตรวจรับรองล่าช้าไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงนามในเอกสารใบสมัครและข้อตกลง มิฉะนั้นทางสำนักงาน มกท. จะไม่สามารถดำเนินการขั้นตอนต่อไปได้ ในการยื่นใบสมัครอาจส่งเอกสารทางอีเมลหรือส่งต้นฉบับตัวจริงทางไปรษณีย์ให้กับ มกท. ก็ได้

ขั้นตอนที่ 3 การยื่นสมัครและชำระค่าตรวจแบบใบสมัครเบื้องต้น

เมื่อผู้สมัครกรอกชุดใบสมัครครบถ้วนเสร็จสมบูรณ์แล้ว ต้องลงนามในสัญญาข้อตกลง จากนั้นทำการชำระค่าตรวจแบบใบสมัครเบื้องต้น ชุดละ 1,070 บาท จากนั้น ส่งไฟล์ข้อมูลใบสมัครทั้งหมดและหลักฐานการชำระเงิน มาที่ info@actorganic-cert.or.th มกท. จะเริ่มตรวจแบบใบสมัครเมื่อ ผบก. ส่งใบสมัครพร้อม ใบนำฝากค่าตรวจแบบแล้วเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 4 การชำระค่าธรรมเนียมการขอรับรอง และการนัดตรวจประจำปีครั้งแรก

เมื่อฝ่ายรับสมัครตรวจแบบใบสมัครเสร็จเรียบร้อยแล้วจะออก เอกสารใบแจ้งค่าธรรมเนียมการสมัครขอรับรอง โดยประเมินค่าใช้จ่ายตามข้อบ่งชี้มาตรฐาน ประเภทการขอรับรอง และรายละเอียดการประกอบการของผู้สมัคร ตามที่ระบุไว้ในใบสมัคร ผู้สมัครจะต้องชำระค่าธรรมเนียมแล้วส่งหลักฐานการโอนเงินที่อยู่อีเมลของ มกท. หลังจากการชำระค่าธรรมเนียมผู้ขอรับรองจะได้รับการติดต่อจากฝ่ายตรวจ มกท. เพื่อนัดหมายการตรวจ ณ สถานที่ผลิต/ที่ประกอบการ ในกรณีสมัครขอรับรองแบบกลุ่มผู้ผลิตจะได้รับการติดต่อจาก มกท. เพื่อไปตรวจประเมินระบบควบคุมภายในก่อนการตรวจประจำปีครั้งแรก

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจครั้งแรก

เป็นการตรวจที่สำคัญมากโดยจะตรวจฟาร์มและสถานที่ประกอบการทุกแห่งที่เกี่ยวข้อง และประเมินเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการได้ปรับความเข้าใจและวิธีการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ได้สมัครขอการรับรอง เป็นการวางแผนทางสำหรับการตรวจครั้งต่อไปด้วยการตรวจครั้งแรกจะต้องมีการนัดล่วงหน้ากับผู้ประกอบการ

ขั้นตอนที่ 6 การพิจารณาและรับทราบรายงานการตรวจและการแก้ไขข้อบกพร่อง

หลังการตรวจผู้ขอรับรองจะได้สำเนารายงานการตรวจ หากมีข้อบกพร่อง ผู้ตรวจจะแจ้งให้ทราบ และผู้ขอรับรองต้องเสนอมาตรการแก้ไข หรือดำเนินการแก้ไขในทันที พร้อมกับแจ้งการแก้ไขหรือมาตรการแก้ไขนั้น ให้ มกท. ก่อนที่ มกท. จะส่งให้ฝ่ายรับรองมาตรฐานพิจารณา

ขั้นตอนที่ 7 การรับรองและออกใบรับรองมาตรฐาน

เจ้าหน้าที่ฝ่ายรับรองของ มกท. จะพิจารณารับรองจากรายงานการตรวจ และการแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วแจ้งผลการรับรองให้ผู้ขอรับรองทราบ เพื่อลงลายมือชื่อในใบตอบรับส่งกลับไปให้ มกท. เก็บไว้เป็นหลักฐาน จากนั้นหากผู้ขอรับรองไม่มีข้อบกพร่องสำคัญหรือแก้ไขข้อบกพร่องสำคัญเรียบร้อยแล้ว ทาง มกท. จะออกใบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้ขอรับรอง ส่วนผู้ขอรับรองที่ได้รับการรับรองแล้วต้องการใช้ตราบนฉลากผลิตภัณฑ์ ต้องร่างแบบฉลากและการใช้ตรา ส่งให้ มกท. ตรวจสอบและพิจารณาอนุมัติก่อนทำสัญญาการใช้ตรา

๓) ติดต่อเข้าพบเจ้าหน้าที่แพทย์แผนไทย ณ โรงพยาบาลพญาเม็งราย อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย เพื่อสอบถามความต้องการใช้และรับซื้อสมุนไพร สำหรับการผลิตยาสมุนไพรเพื่อนำไปใช้รักษาโรค ซึ่งสมุนไพรที่โรงพยาบาลต้องการคือ ดอกคำฝอย และ ฟ้าทะลายโจร ปัจจุบันโรงพยาบาลแพทย์แผนไทยพญาเม็งรายรับซื้อสมุนไพรจาก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพญาเม็งราย

ภาพที่ 3 การหารือร่วมกับโรงพยาบาลพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

ดำเนินการรวบรวมและจัดทำองค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านในรูปแบบโปสเตอร์ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ (1) องค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ทางยาบนพื้นที่สูง บ้านป่าเกี๊ยะ ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย รวม 6 แผ่น โดยประกอบด้วยข้อมูลชุมชน แผนการอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด และข้อมูลพืชสมุนไพรพืชท้องถิ่นจำนวน 140 ชนิด มีรายละเอียดคือ รูปภาพ ชื่อทั่วไป ชื่อท้องถิ่น ชื่อวิทยาศาสตร์ การใช้ประโยชน์พืชของชุมชน (2) องค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ทางยาบนพื้นที่สูง บ้านกั้ง

โป่ง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ รวม 3 แผ่น จำนวน 105 ชนิด โดยประกอบด้วย รูปภาพ ชื่อทั่วไป ชื่อท้องถิ่น ชื่อวิทยาศาสตร์ การใช้ประโยชน์พืชของชุมชน

4.2.2 ประเมินความต้องการสมุนไพรเชิงพาณิชย์และศักยภาพของชุมชนเป็นแหล่งผลิตในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย วางแผนการปลูกและผลิตร่วมกับชุมชน โดยกำหนดเป้าหมายพื้นที่ปลูก กำหนดเป้าหมายตลาดแต่ละพื้นที่ กำหนดชนิดพืชสำหรับการปลูก กำหนดปริมาณการผลิตแต่ละชนิดพืชโดยผลการดำเนินการได้ 4 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 13 ชนิด ดังรายละเอียดตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 เป้าหมายพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพร

พื้นที่	ชนิดพืช	รวม (ชนิด)
ป่าเกี๊ยะ	ไพล ขมิ้น มะขาม มะตูม เจียวกู่หลาน หอมหมื่นลี้	6
วัดจันทร์	มะขาม พักข้าว ดอกคำฝอย มัลเบอร์รี่ มะตูม หญ้าหวาน กระจับ	7
ปางมะโอ	พักข้าว มะตูม	2
โป่งคำ	ไพล ขมิ้น มัลเบอร์รี่ มะกรูด มะตูม หญ้าหวาน กระจับ ตะไคร้	8

ตารางที่ 3 เป้าหมายตลาดแต่ละพื้นที่ กำหนดชนิดพืชสำหรับการปลูก กำหนดปริมาณการผลิตแต่ละชนิดพืชพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพร

ลำดับ	ชนิดพืช	ลักษณะวัตถุดิบที่ต้องการ				พื้นที่	หมายเหตุ
		สด	แห้ง	ต้นกล้า	เมล็ดพันธุ์		
1	มะขาม	1 ราย		2		ป่าเกี๊ยะ โป่งคำ	
2	พักข้าว	2 ราย	1 ราย			ปางมะโอ วัดจันทร์	
3	ดอกคำฝอย		1 ราย			วัดจันทร์	
4	หอมหมื่นลี้		1 ราย			ป่าเกี๊ยะ	
5	เจียวกู่หลาน		1 ราย	2		ป่าเกี๊ยะ	
6	มัลเบอร์รี่	1 ราย				วัดจันทร์ โป่งคำ	
7	มะกรูด	100 กก		2		โป่งคำ	
8	มะตูมอบแห้ง					ป่าเกี๊ยะ ปางมะโอ โป่งคำ วัดจันทร์	ส่งออก ต่างประเทศ

ลำดับ	ชนิดพืช	ลักษณะวัตถุดิบที่ต้องการ				พื้นที่	หมายเหตุ
		สด	แห้ง	ต้นกล้า	เมล็ดพันธุ์		
9	หญ้าหวาน อบแห้ง					โป่งคำ วัดจันทร์	ส่งออก ต่างประเทศ
10	ไพล	1,000 กก				ป่าเกี๊ยะ โป่งคำ	อายุ 2 ปี
11	ขมิ้น	500 กก				ป่าเกี๊ยะ โป่งคำ	อายุ 2 ปี
12	กระเจี๊ยบ		1 ราย			วัดจันทร์ โป่งคำ	
13	ตะไคร้	1 ราย				โป่งคำ	
14	ผักคาวตอง			1 ราย			
15	สารระแห่น			2 ราย			
16	มะขามป้อม			1 ราย			
17	รางจืดดอก แดง		1 ราย	8			
18	เสาวรส	1 ราย					
19	มะนาว			2			
20	ว่านหางจระเข้			1			
21	มะตูม			7			
22	ตะไคร้ต้น			18			
23	ปลาไหลเผือก			5			
24	ย่านางแดง			5			
25	เสนน้ำ			5			
26	กำแพง 7 ชั้น			5			
27	การบูร			5			
28	ดีหมี			5			
29	จิงจูฉ่าย			5			
30	หญ้าปักกิ่ง			5			
31	ดินฮังดอย			5			
32	ผักแว่น			20			
33	วอเตอร์เครส			20			
34	บวบขม				100		
35	ลูกประคบ		1 ราย			วัดจันทร์ โป่งคำ	

ลำดับ	ชนิดพืช	ลักษณะวัตถุดิบที่ต้องการ				พื้นที่	หมายเหตุ
		สด	แห้ง	ต้นกล้า	เมล็ดพันธุ์		
36	เครื่องเทศ อบแห้ง						ส่งออก ต่างประเทศ

4.2.3 ทดสอบการปลูกสมุนไพรตามมาตรฐาน GAP ในแปลงเกษตรหรือในป่าเศรษฐกิจชุมชน

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่นและเกษตรกรทุกพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบดังนี้ บ้านปากกล้วย ดำเนินการปลูกพืช 1 ชนิด คือ รากจืด ดังแสดงในตารางที่ 5 บ้านปางมะโอ ดำเนินการปลูก 4 ชนิด ได้แก่ รากจืดดอกแดง รากจืดดอกม่วง ยอดดิน และสังหยด ดังแสดงในตารางที่ 6 บ้านโป่งคำ ดำเนินการปลูกพืชได้ 4 ชนิด ได้แก่ ขมิ้นขาว เจียวกู่หลาน ปู่เฒ่าทิงไม้เฒ่า โดไม่รู้ล้ม ดังแสดงในตารางที่ 7 บ้านศรีบุญเรือง ดำเนินการปลูกพืชได้ 7 ชนิด ได้แก่ ผักเชียงดา รากจืดดอกม่วง มะรุม โพล ขมิ้น ส้มป่อย และ ตะไคร้ต้น ดังแสดงในตารางที่ 8 บ้านน้ำเกียะ ดำเนินการปลูกพืชได้ 3 ชนิด ได้แก่ โพล เจียวกู่หลาน เกล็ดพังพอน ดังแสดงในตารางที่ 9 บ้านห้วยส้มป่อย ดำเนินการปลูกพืชได้ 4 ชนิด ได้แก่ รากจืดดอกแดง รากจืดดอกม่วง ยอดดิน และ ส้มกุ่ม ดังแสดงในตารางที่ 10

โดยดำเนินการปลูกตามข้อกำหนดวิธีปฏิบัติและวิธีตรวจประเมิน 8 หมวด (แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การจัดการคุณภาพการผลิตในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลักการเก็บเกี่ยว การพักผลผลิต-การขนย้าย-การเก็บรักษา สุขลักษณะส่วนบุคคล และการบันทึกข้อมูลและตามสอบ) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ข้อกำหนดการปลูกพืชสมุนไพรตามมาตรฐาน GAP ในแปลงเกษตรและป่าเศรษฐกิจชุมชน

ข้อกำหนด	เกณฑ์กำหนด	วิธีการตรวจประเมิน
1. แหล่งน้ำ	- น้ำที่ใช้ต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์	- ตรวจพินิจสภาพแวดล้อมหากอยู่ในสภาวะเสี่ยงให้ตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพน้ำ
2. พื้นที่ปลูก	- ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์ที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลิตผล	- ตรวจพินิจสภาพแวดล้อม หากอยู่ในสภาวะเสี่ยงให้ตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพดิน
3. การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร	- หากมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตให้ใช้ตามคำแนะนำหรืออ้างอิงคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร หรือ ตามฉลากที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร กระบวนการ-และสหกรณ์ - ต้องใช้สารเคมีให้สอดคล้องกับรายการ - ห้ามใช้วัตถุอันตรายที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ห้ามใช้	- ตรวจสอบสถานที่เก็บรักษาวัตถุอันตรายทางการเกษตร - สารเคมีที่ประเทศคู่ค้าอนุญาตให้ใช้ตรวจบันทึกข้อมูลการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร และสุ่มตัวอย่างวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลิตผลกรณีข้อสงสัย

ข้อกำหนด	เกณฑ์กำหนด	วิธีการตรวจประเมิน
4. การเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตภัณฑ์ภายในแปลง	- สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดีและสามารถป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุแปลกปลอม วัตถุอันตรายและสัตว์พาหะนำโรค - อุปกรณ์และพาหะในการขนย้ายต้องสะอาด ปราศจากการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค - ต้องขนย้ายผลิตภัณฑ์อย่างระมัดระวัง	- ตรวจพินิจสถานที่ อุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ ขั้นตอนและวิธีการขนย้ายผลิตภัณฑ์
5. การบันทึกข้อมูล	- ต้องมีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร - ต้องมีการบันทึกข้อมูลการสำรวจและการป้องกันกำจัดศัตรูพืช - ต้องมีการบันทึกข้อมูลการจัดการเพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพ	- ตรวจสอบบันทึกข้อมูลของเกษตรกรตามแบบบันทึกข้อมูล
6. การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช	- ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวแล้ว ต้องไม่มีศัตรูพืชติดอยู่ถ้าพบต้องตัดแยกไว้ต่างหาก	- ตรวจสอบบันทึกข้อมูลการสำรวจศัตรูและการป้องกันกำจัด - ตรวจพินิจผลการคัดแยก
7. การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพ	- การปฏิบัติและการจัดการตามแผนควบคุมการผลิต - คัดแยกผลผลิตด้อยคุณภาพไว้ต่างหาก	- ตรวจสอบบันทึกข้อมูลการปฏิบัติและการจัดการเพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพ - ตรวจพินิจผลการคัดแยก
8. การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	- เก็บเกี่ยวผลในระยะที่เหมาะสมตามเกณฑ์ในแผนควบคุมการผลิต - อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว ภาชนะบรรจุและวิธีการเก็บเกี่ยวต้องสะอาดไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อคุณภาพของผลผลิต และปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค	- ตรวจสอบบันทึกการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว - ตรวจพินิจอุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ ขั้นตอนและวิธีการเก็บเกี่ยว

ผลการดำเนินงานสนับสนุนการปลูกสมุนไพรตามมาตรฐาน GAP ในแปลงเกษตรหรือในป่าเศรษฐกิจชุมชน (6 ชนิด) ดำเนินการได้ 6 ชุมชน จำนวน 14 ชนิด ดังรายละเอียด

ตารางที่ 5 การดำเนินการปลูกรางจืดดอกแดงในพื้นที่บ้านปากกล้วย อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
1.รางจืดดอกแดง	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	

ตารางที่ 6 การดำเนินการปลูก ดำเนินการปลูก 4 ชนิด ได้แก่ รางจืดดอกแดง รางจืดดอกม่วง ยอดดิน และสังหยด บ้านปางมะโอ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
1.รางจืดดอกแดง	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
2.รางจืดดอกม่วง	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
3.ยอดดิน	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
4.สังหยู	- ผลิตรัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	

ตารางที่ 7 การดำเนินการปลูกพืช 4 ชนิด ได้แก่ ขมิ้นขาว เจริญกุลหลาน ปู่เฒ่าทั้งไม้เฒ่า โดไม่รู้ล้ม
พื้นที่บ้านโป่งคำ จังหวัดน่าน

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
1.ขมิ้นขาว	- สำหรับจำหน่ายในชุมชน/ ตลาดชุมชน (สด)	
2.เจริญกุลหลาน	- สำหรับจำหน่ายในชุมชน/ ตลาดชุมชน	
3.ปู่เฒ่าทั้งไม้เฒ่า	- ผลิตรัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ บำรุงกำลัง (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
4.โดไม่รู้ล้ม	- ผลิตรัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ บำรุงกำลัง (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	

ตารางที่ 8 การดำเนินการปลูกพืช ได้ 7 ชนิด ได้แก่ ผักเชียงดา รางจืดดอกม่วง มะรุม ไพล ขมิ้น
 ส้มป่อย และ ตะไคร้ต้น พื้นที่บ้านศรีบุญเรือง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
1.ผักเชียงดา	- ผลិតภัณฑ์สมุนไพรระดับ ชุมชน (จากการวิจัยและ พัฒนาต่อยอด)	
2.รางจืดดอกม่วง	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรระดับ ชุมชน (จากการวิจัยและ พัฒนาต่อยอด)	
3.มะรุม	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรระดับ ชุมชน (จากการวิจัยและ พัฒนาต่อยอด)	
4.ไพล	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำหน่ายในชุมชน/ตลาด ชุมชน (ลูกประคบ)	
5.ขมิ้น	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำหน่ายในชุมชน/ตลาด ชุมชน (ลูกประคบ)	
6.ส้มป่อย	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำหน่ายในชุมชน/ตลาด ชุมชน (ลูกประคบ)	

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
7.ตะไคร้ต้น	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำหน่ายในชุมชน/ตลาด ชุมชน (ยาต้มสมุนไพร)	

ตารางที่ 9 การดำเนินการปลูกพืชได้ 3 ชนิด ได้แก่ ไพล เหี่ยวหวาน สลัดพังพอน ที่บ้านป่าเกี๊ยะ
อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
1.ไพล	- สำหรับจำหน่ายในชุมชน/ ตลาดชุมชน	
2.เหี่ยวหวาน	- สำหรับจำหน่ายในชุมชน/ ตลาดชุมชน	
3.สลัดพังพอน	- สำหรับจำหน่ายในชุมชน/ ตลาดชุมชน	

ตารางที่ 10 การดำเนินการปลูกพืช 4 ชนิด ได้แก่ ร้างจัดดอกแดง ร้างจัดดอกม่วง ยอดดิน และ ส้มกุ้ง
พื้นที่บ้านห้วยส้มป่อย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
1.ร้างจัดดอกแดง	- ผลิภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
2.ร้างจัดดอกม่วง	- ผลิภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
3.ยอดดิน	- ผลิภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
4.ส้มกุ้ง	- ผลิภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	

4.2.4 ศึกษาการจัดการผลิตผลพืชสมุนไพรให้มีคุณภาพหลังการเก็บเกี่ยว

ดำเนินการรวบรวมและสรุปข้อมูลกระบวนการจัดการผลิตผลพืชสมุนไพรให้มีคุณภาพ จากแปลงปลูกวัตถุดิบสด จัดการจนเป็นวัตถุดิบแห้ง และการเก็บรักษาวัตถุดิบแห้ง เพื่อรอบรรจุในรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ หรือรอจำหน่ายต่อไป เพื่อใช้เป็นแนวการปฏิบัติงานในชุมชนที่ปลูกพืชสมุนไพร 5 ชนิด ได้แก่ เจริญกุลหลาน ไพล และขมิ้น โดยปรับใช้แนวทางปฏิบัติที่ดีของโครงการหลวง จากการอบรม GAP และ GMP การศึกษาดูงาน ณ สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง จังหวัดลำปาง และคู่มือของกระทรวงสาธารณสุข

1. ผักเชียงดา : กระบวนการจัดการการผลิตผักเชียงดาให้มีคุณภาพ

การคัดเลือกวัตถุดิบ

เก็บใบที่มีความอ่อนแก่ใกล้เคียงกัน โดยเก็บวัตถุดิบที่ได้ใส่ในตะกร้าหรือถุงกระสอบแล้วนำไปล้างน้ำที่โรงงาน

- ★ ไม่มีการตัดใบเป็นโรคหรือใบเหลืองออก
- ★ มีการวางภาชนะที่ใส่วัตถุดิบกับพื้นดินซึ่งเสี่ยงต่อการปนเปื้อนของเชื้อโรคที่อยู่ในดินได้

การล้าง

ทำความสะอาดกะละมังหรืออ่างล้างด้วยน้ำยาล้างจานหรือน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนการล้างสมุนไพร ในกรณีของผักเชียงดา แช่ผักเชียงดาในน้ำสะอาด 15 นาที ก่อนล้างในน้ำต่อไป ในน้ำต่อมาล้างด้วยวิธีการขยำแบบรวบๆ และล้างน้ำสุดท้ายด้วยน้ำกรอง

- ★ วิธีการล้างวัตถุดิบ ควรล้างทั้งหลังใบและท้องใบ ซึ่งในขั้นตอนนี้สังเกตเห็นว่ามีการล้างแบบรวบๆ ขยำขึ้นมาซึ่งยังคงมีส่วนของใบที่ซ้อนกันอยู่ ทำให้ล้างทำความสะอาดไม่ทั่วถึง

การหั่นและคั้น

ผู้ผลิตสวมถุงมือ หมวก และผ้ากันเปื้อน ฉีดแอลกอฮอล์บนโต๊ะก่อนทำการหั่น

- ★ ควรเปลี่ยนภาชนะที่ใส่วัตถุดิบจากตะกร้าเป็นกะละมัง เพราะชิ้นส่วนพืชที่ล้างน้ำแล้วไม่ควรสัมผัสกับพื้นหรือโต๊ะ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการปนเปื้อน ถึงแม้ว่าจะล้างวัตถุดิบสะอาด
- ★ ควรสวมผ้าปิดปากขณะทำการหั่นและคั้นวัตถุดิบ ป้องกันการไอ จาม และน้ำลายตกลงบนวัตถุดิบ

การตาก

ผู้ผลิตสวมถุงมือ และฉีดแอลกอฮอล์ลงบนมุ้งในล่อนวางรองบนตะแกรงลวดโครมไม่ เหล็ก วัตถุดิบให้กระจายไม่หนาจนเกินไป

- ★ ไม่ควรนำถังหรือวัสดุอย่างอื่นวางบนโต๊ะตากสมุนไพร เพราะบริเวณที่ตากสมุนไพรอาจมีการปนเปื้อนของเชื้อโรคได้

การเก็บวัตถุดิบ

เก็บวัตถุดิบในถุงที่สะอาด เขียนวัน เดือน ปี ที่ผลิตติดถุง เพื่อทราบอายุผลิตภัณฑ์ให้นับอายุต่อจากนั้นไปจนครบ 1 ปี ควรอบสมุนไพรทุก 2 เดือน

การบรรจุซองชา

สวมถุงมือ ผ้าปิดปาก หมวก ผ้ากันเปื้อน ทุกครั้งก่อนการบรรจุ ฉีดแอลกอฮอล์ทำความสะอาดโต๊ะ เครื่องมือ เช็ดด้วยผ้าสะอาด และทำความสะอาดเครื่องมือหลังการใช้งาน

★ วัสดุอุปกรณ์เข็มและด้าย ควรเก็บในกล่องที่สะอาด มีฝาปิดมิดชิด

บรรจุใส่กล่องผลิตภัณฑ์ สำหรับจำหน่าย

2. เจริญก้าวหน้า : กระบวนการจัดการผลิตผลเจริญก้าวหน้าให้มีคุณภาพ

การเก็บเกี่ยววัตถุดิบสด

เก็บวัตถุดิบสดเจริญก้าวหน้าจากแปลงปลูก
ที่ควบคุมมาตรฐาน GAP หรือ อินทรีย์

เก็บเกี่ยววัตถุดิบสดโดยเลือกต้นเจริญก้าวหน้า
ที่ไม่เป็นโรค โดยใช้กรรไกรตัดกิ่งสะอาด
เลือกตัดจากโคนต้นเหนือดินไม่น้อยกว่า 15
cm ถึงปลายยอด

ขนส่งไปจัดการขั้นตอนต่อไป

บรรจุใส่ถุงสะอาดหรือถังพลาสติก

★ ไม่ควรวางภาชนะที่ใส่วัตถุดิบสดกับพื้นดินซึ่งเสี่ยงต่อการปนเปื้อนของเชื้อโรคที่อยู่ในดินได้

การล้างทำความสะอาด

คัดแยกส่วนวัตถุดิบสดที่เป็นโรคหรือเห็บแมลง
ทิ้งรวมถึงสิ่งแปลกปลอมต่างๆ

ล้างน้ำสะอาดมาตรฐานโรงงานและทำความสะอาด
จนวัตถุดิบสดสะอาดปราศจากสิ่ง
ปนเปื้อน

ส่งไปจัดการขั้นตอนต่อไป
หรือจำหน่ายสด

ผึ่งให้หมาดน้ำ

- ★ ทำความสะอาดกะละมังหรืออ่างล้างด้วยน้ำยาล้างจานหรือน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนการล้างสมุนไพร อาจแช่วัตถุดิบสดในน้ำสะอาด 15 นาที ก่อนล้างในน้ำต่อไป เพื่อให้สิ่งปนเปื้อนหลุดออกง่ายขึ้น และล้างน้ำ 2 ครั้ง สุดท้ายด้วยน้ำกรอง
- ★ วิธีการล้างวัตถุดิบสด ควรล้างทั้งหลังใบและท้องใบ เพื่อให้ล้างทำความสะอาดไม่ทั่วถึง

การย่อยขนาดและขนาด

หั่นย่อยขนาดให้เล็กลง โดยเรียงวัตถุดิบสดตามยาวของลำต้นและหั่นความยาวประมาณ 1-2 cm

ขนาดวัตถุดิบสดให้เข้า จะเกิดฟองออกมา เพื่อช่วยดึงสารสำคัญออกง่ายขึ้นเมื่อเป็นวัตถุดิบแห้ง

- ★ ผู้ผลิตสวมถุงมือ หมวก และผ้ากันเปื้อน ฉีดแอลกอฮอล์บนโต๊ะก่อนทำการหั่น
- ★ ควรเปลี่ยนภาชนะที่ใส่วัตถุดิบจากตะกร้าเป็นกะละมัง เพราะชิ้นส่วนพืชที่ล้างน้ำแล้วไม่ควรสัมผัสกับพื้นหรือโต๊ะ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการปนเปื้อนถึงแม้ว่าจะล้างวัตถุดิบสะอาด
- ★ ควรสวมผ้าปิดปากขณะทำการหั่นและคั้นวัตถุดิบ ป้องกันการไอ จาม และน้ำลายตกลงบนวัตถุดิบ

การทำแห้ง

นำวัตถุดิบที่ได้มาเกลี่ยบนภาชนะตากที่ไม่ขึ้นสนิม เช่น ถาด ตะแกรงกรุ้งไถ่ลอน

นำไปฟ้งตากในโรงเรือนพลาสติก เพื่อให้อบและป้องกัน ฝุ่นละอองต่างๆ

อบในตู้อบ 3-4 ชั่วโมง เพื่อไล่ความชื้นออกให้มากที่สุด

ทิ้งไว้ 2-3 วัน ขึ้นกับแสงแดด

ตรวจสอบสภาพวัตถุดิบให้แห้งสนิท จะมีเสียงกรอบ

★ ผู้ผลิตสวมถุงมือ และฉีดแอลกอฮอล์ลงบนมุ้งไถ่ลอนวางรองบนตะแกรง เกลี่ย วัตถุดิบให้กระจายไม่หนาจนเกินไป

★ ไม่ควรนำถังหรือวัสดุอย่างอื่นวางบนโต๊ะตากสมุนไพร เพราะบริเวณที่ตากสมุนไพร อาจมีการปนเปื้อนของเชื้อโรคได้

การเก็บรักษาวัตถุดิบแห้ง

เก็บวัตถุดิบในถุงที่สะอาด 2 ชั้น เขียนวัน เดือน ปี ที่ผลิตติดถุง เพื่อทราบอายุผลิตภัณฑ์ให้แน่บอายุ

วางบนชั้นยกสูงจากพื้น หรือบรรจุในกล่องพลาสติกมี ฝาปิดสนิท เก็บรักษาได้นาน 1 ปี และควรอบสมุนไพรทุก 2 เดือน

~O~

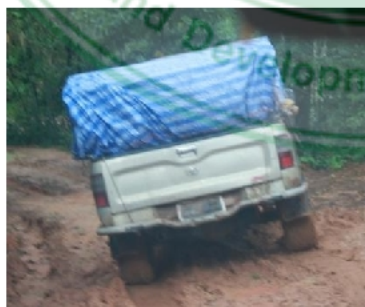
บรรจุใส่กล่องผลิตภัณฑ์ สำหรับจำหน่าย

3 ปุ๋หม่าท่งม้ท่่า : กระบวนการจัดการผลิตผลปุ๋หม่าท่งม้ท่่าให้มีคุณภาพ การเก็บเกี่ยววัตถุดิบสด

เก็บวัตถุดิบสดปุ๋หม่าท่งม้ท่่าจากแปลงปลูก
ที่ควบคุมมาตรฐาน GAP หรือ อินทรีย์
เลือกใบที่โตเต็มที่

เก็บเกี่ยววัตถุดิบสด เฉพาะส่วนใบเหนือดิน
โดยเลือกใบที่ไม่เป็นโรคและแก่

ขนส่งไปจัดการขั้นตอนต่อไป

บรรจุใส่ถุงสะอาดหรือถังพลาสติก

★ ไม่ควรวางภาชนะที่ใส่วัตถุดิบสดกับพื้นดินซึ่งเสี่ยงต่อการปนเปื้อนของเชื้อโรคที่อยู่ในดินได้

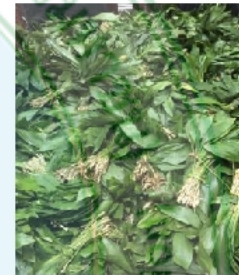
การล้างทำความสะอาด

คัดแยกส่วนวัตถุดิบสดที่เป็นโรคหรือเหลือทิ้ง
ล้างน้ำสะอาดมาตรฐานโรงงานและทำความสะอาดจนวัตถุดิบสดสะอาดปราศจากสิ่งปนเปื้อน

ส่งไปจัดการขั้นตอนต่อไป
หรือจำหน่ายสด

ผึ่งให้หมาดน้ำ

- ★ ทำความสะอาดกะละมังหรืออ่างล้างด้วยน้ำยาล้างจานหรือน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนการล้างสมุนไพร อาจแช่วัตถุดิบสดในน้ำสะอาด 15 นาที ก่อนล้างในน้ำต่อไป เพื่อให้สิ่งปนเปื้อนหลุดออกง่ายขึ้น และล้างน้ำ 2 ครั้ง สุดท้ายด้วยน้ำกรอง
- ★ วิธีการล้างวัตถุดิบสด ควรล้างทั้งหลังใบและท้องใบ เพื่อให้ล้างทำความสะอาดไม่ทั่วถึง

การย่อยขนาดและฆ่าเชื้อปนเปื้อน

หั่นย่อยขนาดให้เล็กลง โดยเรียงวัตถุดิบสดตามยาว
ของลำต้นและหั่นความยาวประมาณ 1 cm

นึ่งให้ร้อน 5-10 นาที เพื่อฆ่าไข่แมลง ไข่พยาธิ
และเชื้อต่างๆ และคงสีเขียวของวัตถุดิบสด

- ★ ผู้ผลิตสวมถุงมือ หมวก และผ้ากันเปื้อน ฉีดแอลกอฮอล์บนโต๊ะก่อนทำการหั่น

- ★ ควรเปลี่ยนภาชนะที่ใส่วัตถุดิบจากตะกร้าเป็นกะละมัง เพราะชั้นส่วนพืชที่ล้างน้ำแล้วไม่ควรสัมผัสกับพื้นหรือโต๊ะ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการปนเปื้อนถึงแม้ว่าจะล้างวัตถุดิบสะอาด
- ★ ควรสวมผ้าปิดปากขณะทำการหั่นและคั้นวัตถุดิบ ป้องกันการไอ จาม และน้ำลายตกลงบนวัตถุดิบ

การทำแห้ง

นำวัตถุดิบที่ได้มาเกลี่ยบนภาชนะตากที่ไม่ขึ้นสนิม เช่น ถาด ตะแกรงกรมุ้งไนลอน

นำไปฟ้งตากในโรงเรือนพลาสติก เพื่อให้อบและป้องกันฝุ่นละอองต่างๆ

อบในตู้อบ 3-4 ชั่วโมง เพื่อไล่ความชื้นออกให้มากที่สุด

ทิ้งไว้ 2-3 วัน ชื้นกับแสงแดด

ตรวจสอบสภาพวัตถุดิบให้แห้งสนิท จะมีเสียงกรอบ

- ★ ผู้ผลิตสวมถุงมือ และฉีดแอลกอฮอล์ลงบนมุ้งไนลอนวางรองบนตะแกรง เกลี่ยวัตถุดิบให้กระจายไม่หนาจนเกินไป
- ★ ไม่ควรนำถังหรือวัสดุอย่างอื่นวางบนโต๊ะตากสมุนไพร เพราะบริเวณที่ตากสมุนไพร อาจมีการปนเปื้อนของเชื้อโรคได้

การเก็บรักษาวัตถุดิบแห้ง

เก็บวัตถุดิบในถุงที่สะอาด 2 ชั้น เขียนวัน เดือน ปี ที่
ผลิตติดถุง เพื่อทราบอายุผลิตภัณฑ์ให้นับอายุ

วางบนชั้นยกสูงจากพื้น หรือบรรจุในกล่องพลาสติกมี
ฝาปิดสนิท เก็บรักษาได้นาน 1 ปี และควรรอบ
สมุนไพรมาก 2 เดือน

บรรจุใส่ในบรรจุภัณฑ์ สำหรับจำหน่าย

4. ไพล : กระบวนการจัดการผลิตผลไพลให้มีคุณภาพ

การเก็บเกี่ยววัตถุดิบสด

เก็บวัตถุดิบสดไพลจากแปลงปลูก
ที่ควบคุมมาตรฐาน GAP หรือ อินทรีย์
(อายุไพล 8 เดือน - 2 ปี)

เก็บเกี่ยววัตถุดิบสด เฉพาะส่วนเหง้าใต้ดินโดย
เลือกเหง้าที่ไม่เป็นโรคและแก่เกินไป

ขนส่งไปจัดการขั้นตอนต่อไป

บรรจุใส่ถุงสะอาดหรือถังพลาสติก

★ ไม่ควรวางภาชนะที่ใส่วัตถุดิบสดกับพื้นดินซึ่งเสี่ยงต่อการปนเปื้อนของเชื้อโรคที่อยู่ในดินได้

การล้างทำความสะอาด

คัดแยกส่วนวัตถุดิบสดที่เป็นโรคหรือแก่เกินไป
ทิ้ง
รวมถึงสิ่งแปลกปลอมต่างๆ
และตัดต้นและรากทิ้ง

ล้างน้ำสะอาดมาตรฐานโรงงานและทำความสะอาด
จนวัตถุดิบสดสะอาดปราศจากสิ่ง
ปนเปื้อน

-0-

ส่งไปจัดการขั้นตอนต่อไปหรือจำหน่ายสด

ผึ่งให้หมาดน้ำ

- ★ ทำความสะอาดกะละมังหรืออ่างล้างด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนการล้างสมุนไพร อาจแช่วัตถุดิบสดในน้ำสะอาด 15 นาที ก่อนล้างในน้ำต่อไป เพื่อให้สิ่งปนเปื้อนหลุดออกง่ายขึ้น และล้างน้ำ 2 ครั้ง สุดท้ายด้วยน้ำกรอง
- ★ วิธีการล้างวัตถุดิบสด ควรล้างทั้งหลังใบและท้องใบ เพื่อให้ล้างทำความสะอาดไม่ทั่วถึง

การย่อยขนาด

หั่นย่อยขนาดให้เล็กลง โดยหั่นบางๆ ตามขวางของเหง้า ไม่ควรเกิน .05 cm

- ★ ผู้ผลิตสวมถุงมือ หมวก และผ้ากันเปื้อน ฉีดแอลกอฮอล์บนโต๊ะก่อนทำการหั่น
- ★ ควรเปลี่ยนภาชนะที่ใส่วัตถุดิบจากตะกร้าเป็นกะละมัง เพราะชิ้นส่วนพืชที่ล้างน้ำแล้วไม่ควรสัมผัสกับพื้นหรือโต๊ะ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการปนเปื้อนถึงแม้ว่าจะล้างวัตถุดิบสะอาด
- ★ ควรสวมผ้าปิดปากขณะทำการหั่นและคั้นวัตถุดิบ ป้องกันการไอ จาม และน้ำลายตกลงบนวัตถุดิบ

การทำแห้ง

นำวัตถุดิบที่ได้มาเกลี่ยบนภาชนะตากที่ไม่ขึ้นสนิม เช่น ถาด ตะแกรงกรุ้มงไนลอน

นำไปฟ้งตากในโรงเรือนพลาสติก เพื่อให้อบและป้องกันฝุ่นละอองต่างๆ

อบในตู้อบ 3-4 ชั่วโมง เพื่อไล่ความชื้นออกให้มากที่สุด

ทิ้งไว้ 2-3 วัน ขึ้นกับแสงแดด

ตรวจสอบสภาพวัตถุดิบให้แห้งสนิท จะมีเสียงกรอบ

★ ผู้ผลิตสวมถุงมือ และฉีดแอลกอฮอล์ลงบนมุ้งไนลอนวางรองบนตะแกรง เกลี่ยวัตถุดิบให้กระจายไม่หนาจนเกินไป

★ ไม่ควรนำถังหรือวัสดุอย่างอื่นวางบนโต๊ะตากสมุนไพร เพราะบริเวณที่ตากสมุนไพร อาจมีการปนเปื้อนของเชื้อโรคได้

การเก็บรักษาวัตถุดิบแห้ง

เก็บวัตถุดิบในถุงที่สะอาด 2 ชั้น เขียนวัน เดือน ปี ที่ผลิตติดถุง เพื่อทราบอายุผลิตภัณฑ์ให้แน่ชัด

วางบนชั้นยกสูงจากพื้น หรือบรรจุในกล่องพลาสติกมีฝาปิดสนิท เก็บรักษาได้นาน 1 ปี และควรรอบสมุนไพรทุก 2 เดือน

บรรจุใส่ในบรรจุภัณฑ์ สำหรับจำหน่าย

5. ขมิ้น : กระบวนการจัดการผลิตผลขมิ้นให้มีคุณภาพ
การเก็บเกี่ยววัตถุดิบสด

เก็บวัตถุดิบสดโพลจากแปลงปลูก
ที่ควบคุมมาตรฐาน GAP หรือ อินทรีย์
(อายุโพล 8 เดือน - 2 ปี)

เก็บเกี่ยววัตถุดิบสด เฉพาะส่วนเหง้าใต้ดินโดย
เลือกเหง้าที่ไม่เป็นโรคและแก่เกินไป

ขนส่งไปจัดการขั้นตอนต่อไป

บรรจุใส่ถุงสะอาดหรือถังพลาสติก

★ ไม่ควรวางภาชนะที่ใส่วัตถุดิบสดกับพื้นดินซึ่งเสี่ยงต่อการปนเปื้อนของเชื้อโรคที่อยู่ในดินได้

การล้างทำความสะอาด

คัดแยกส่วนวัตถุดิบสดที่เป็นโรคหรือแก่เกินไป ล้างน้ำสะอาดมาตรฐานโรงงานและทำความสะอาดจนวัตถุดิบสดสะอาดปราศจากสิ่งปนเปื้อน
ทั้ง รวมถึงสิ่งแปลกปลอมต่างๆ และตัดต้นและรากทิ้ง

ส่งไปจัดการขั้นตอนต่อไปหรือจำหน่ายสด

ผึ่งให้หมาดน้ำ

- ★ ทำความสะอาดกะละมังหรืออ่างล้างด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนการล้างสมุนไพร อาจแช่วัตถุดิบสดในน้ำสะอาด 15 นาที ก่อนล้างในน้ำต่อไป เพื่อให้สิ่งปนเปื้อนหลุดออกง่ายขึ้น และล้างน้ำ 2 ครั้ง สุดท้ายด้วยน้ำกรอง
- ★ วิธีการล้างวัตถุดิบสด ควรล้างทั้งหลังใบและท้องใบ เพื่อให้ล้างทำความสะอาดไม่ทั่วถึง

การย่อยขนาด

หั่นย่อยขนาดให้เล็กลง โดยหั่นบางๆ ตามขวางของเหง้า ไม่ควรเกิน .05 cm

- ★ ผู้ผลิตสวมถุงมือ หมวก และผ้ากันเปื้อน ฉีดแอลกอฮอล์บนโต๊ะก่อนทำการหั่น

- ★ ควรเปลี่ยนภาชนะที่ใส่วัตถุดิบจากตะกร้าเป็นกะละมัง เพราะชั้นส่วนพืชที่ล้างน้ำแล้วไม่ควรสัมผัสกับพื้นหรือโต๊ะ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการปนเปื้อนถึงแม้ว่าจะล้างวัตถุดิบสะอาด
- ★ ควรสวมผ้าปิดปากขณะทำการหั่นและคั้นวัตถุดิบ ป้องกันการไอ จาม และน้ำลายตกลงบนวัตถุดิบ

การทำแห้ง

นำวัตถุดิบที่ได้มาเกลี่ยบนภาชนะตากที่ไม่ขึ้นสนิม เช่น ถาด ตะแกรงกรุ้มงไนลอน

นำไปพึ่งตากในโรงเรือนพลาสติก เพื่อให้อบและป้องกันฝุ่นละอองต่างๆ

อบในตู้อบ 3-4 ชั่วโมง เพื่อไล่ความชื้นออกให้มากที่สุด

ทิ้งไว้ 2-3 วัน ขึ้นกับแสงแดด

ตรวจสอบสภาพวัตถุดิบให้แห้งสนิท จะมีเสียงกรอบ

- ★ ผู้ผลิตสวมถุงมือ และฉีดแอลกอฮอล์ลงบนมุ้งไนลอนวางรองบนตะแกรง เกลี่ยวัตถุดิบให้กระจายไม่หนาจนเกินไป
- ★ ไม่ควรนำถังหรือวัสดุอย่างอื่นวางบนโต๊ะตากสมุนไพร เพราะบริเวณที่ตากสมุนไพร อาจมีการปนเปื้อนของเชื้อโรคได้

การเก็บรักษาวัตถุดิบแห้ง

เก็บวัตถุดิบในถุงที่สะอาด 2 ชั้น เขียนวัน เดือน ปี ที่
ผลิตติดถุง เพื่อทราบอายุผลิตภัณฑ์ให้แน่ชัด

วางบนชั้นยกสูงจากพื้น หรือบรรจุในกล่องพลาสติกมี
ฝาปิดสนิท เก็บรักษาได้นาน 1 ปี และควรอบ
สมุนไพรทุก 2 เดือน

บรรจุใส่ในบรรจุภัณฑ์ สำหรับจำหน่าย

4.2.5 วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรระดับชุมชน ภายใต้มาตรฐาน GMP โดย
กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ และโครงการพัฒนาพื้นที่สูง
แบบโครงการหลวงโป่งคำ

1) ทำการทบทวนแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ระดับชุมชน ภายใต้มาตรฐาน GMP และ
ควบคุมคุณภาพการผลิตผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร โดยมีข้อกำหนดดังรายละเอียด

การผลิตอาหารตามหลัก GMP

ต้องมีการกำหนดวิธีการผลิต เครื่องมือ เครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สถานที่ตั้งและอาคารผลิต

1.1 สถานที่ตั้งตัวอาคารและที่ใกล้เคียง ต้องอยู่ในที่ที่จะไม่ทำให้อาหารที่ผลิตเกิดการปนเปื้อนได้ง่าย โดย

1.1.1 สถานที่ตั้งตัวอาคารและบริเวณโดยรอบสะอาด ไม่ปล่อยให้มีการสะสมสิ่งที่ไม่ใช้แล้ว หรือสิ่งปฏิกูลอันอาจเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์และแมลง รวมทั้งเชื้อโรคต่าง ๆ ขึ้นได้

1.1.2 อยู่ห่างจากบริเวณหรือสถานที่ที่มีฝุ่นมากผิดปกติ

1.1.3 ไม่อยู่ใกล้เคียงกับสถานที่น่ารังเกียจ

1.1.4 บริเวณพื้นที่ตั้งตัวอาคารไม่มีน้ำขังและสกปรก และมีท่อระบายน้ำเพื่อให้ไหลลงสู่ทางระบายน้ำสาธารณะในกรณีที่ตั้งตัวอาคารซึ่งใช้ผลิตอาหารอยู่ติดกับบริเวณที่มีสภาพไม่เหมาะสม หรือไม่ปฏิบัติตามข้อ 1.1.1-1.1.4 ต้องมีกรรมวิธีที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและกำจัดแมลงและสัตว์นำโรค ตลอดจนฝุ่นผงและสาเหตุของการปนเปื้อนอื่น ๆ ด้วย

1.2 อาคารผลิตมีขนาดเหมาะสม มีการออกแบบและก่อสร้างในลักษณะที่ง่ายแก่การทะนุบำรุงสภาพรักษาความสะอาด และสะดวกในการปฏิบัติงาน โดย

1.2.1 พื้น ฝาผนัง และเพดานของอาคารสถานที่ผลิต ต้องก่อสร้างด้วยวัสดุที่คงทน เรียบ ทำความสะอาด และซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดเวลา

1.2.2 ต้องแยกบริเวณผลิตอาหารออกเป็นสัดส่วน ไม่ปะปนกับที่อยู่อาศัย

1.2.3 ต้องมีมาตรการป้องกันสัตว์และแมลงไม่ให้เข้าไปในบริเวณอาคารผลิต

1.2.4 จัดให้มีพื้นที่เพียงพอที่จะติดตั้งเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตให้เป็นไปตามสายงานการผลิตอาหารแต่ละประเภท และแบ่งแยกพื้นที่การผลิตเป็นสัดส่วนเพื่อป้องกันการปนเปื้อนอันอาจเกิดขึ้นกับอาหารที่ผลิตขึ้น

1.2.5 ไม่มีสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วหรือไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตอยู่ในบริเวณผลิต

1.2.6 จัดให้มีแสงสว่างและการระบายอากาศที่เหมาะสมเพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานภายในอาคารผลิต

2. เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต

2.1 ภาชนะหรืออุปกรณ์ในการผลิตที่สัมผัสกับอาหาร ต้องทำจากวัสดุที่ไม่ทำปฏิกิริยากับอาหารอันอาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

2.2 โต๊ะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตในส่วนที่สัมผัสกับอาหาร ต้องทำด้วยวัสดุที่ไม่เกิดสนิม ทำความสะอาดง่าย และไม่ทำให้เกิดปฏิกิริยาที่อาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพของผู้บริโภค โดยมีความสูงเหมาะสมและมีเพียงพอในการปฏิบัติงาน

2.3 การออกแบบติดตั้งเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่ใช้เหมาะสมและคำนึงถึงการปนเปื้อนที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งสามารถทำความสะอาดตัวเครื่องมือ เครื่องจักร และบริเวณที่ตั้งได้ง่ายและทั่วถึง

2.4 เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต ต้องเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

3. การควบคุมกระบวนการผลิต

3.1 การดำเนินการทุกขั้นตอนจะต้องมีการควบคุมตามหลักสุขาภิบาลที่ดีตั้งแต่การตรวจรับวัตถุดิบ และส่วนผสมในการผลิตอาหาร การขนย้าย การจัดเตรียม การผลิต การบรรจุ การเก็บรักษาอาหาร และการขนส่ง

3.1.1 วัตถุดิบและส่วนผสมในการผลิตอาหาร ต้องมีการคัดเลือกให้อยู่ในสภาพที่สะอาด มีคุณภาพดี เหมาะสำหรับการผลิตอาหารสำหรับบริโภค ต้องล้างหรือทำความสะอาดตามความจำเป็นเพื่อขจัดสิ่งสกปรก หรือสิ่งปนเปื้อนที่อาจติดหรือปนมากับวัตถุดิบนั้น ๆ และต้องเก็บรักษาวัตถุดิบภายใต้สภาวะที่ป้องกันการปนเปื้อนได้โดยมีการเสื่อมสลายน้อยที่สุด และมีการหมุนเวียนสต็อกของวัตถุดิบและส่วนผสมอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.2 ภาชนะบรรจุอาหารและภาชนะที่ใช้ในการขนถ่ายวัตถุดิบและส่วนผสมในการผลิตอาหาร ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการนี้ ต้องอยู่ในสภาพที่เหมาะสมและไม่ทำให้เกิดการปนเปื้อนกับอาหารในระหว่างการผลิต

3.1.3 น้ำแข็งและไอน้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิตที่สัมผัสกับอาหาร ต้องมีคุณภาพมาตรฐานตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง น้ำแข็งและน้ำบริโภค และการนำไปใช้ในสภาพที่ถูกสุขลักษณะ

3.1.4 น้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิตอาหาร ต้องเป็นน้ำสะอาดบริโภคได้ มีคุณภาพมาตรฐานตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง น้ำบริโภค และการนำไปใช้ในสภาพที่ถูกสุขลักษณะ

3.1.5 การผลิต การเก็บรักษา ขนย้าย และขนส่งผลิตภัณฑ์อาหาร ต้องป้องกันการปนเปื้อนและป้องกันการเสื่อมสลายของอาหารและภาชนะบรรจุด้วย

3.1.6 การดำเนินการควบคุมกระบวนการผลิตทั้งหมด ให้อยู่ภายใต้สภาวะที่เหมาะสม

3.2 จัดทำบันทึกและรายงานอย่างน้อยดังต่อไปนี้

3.2.1 ผลการตรวจวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์

3.2.2 ชนิดและปริมาณการผลิตของผลิตภัณฑ์และวันเดือนปีที่ผลิต โดยให้เก็บบันทึกและรายงานไว้อย่างน้อย 2 ปี

4. การสุขาภิบาล

- 4.1 น้ำที่ใช้ภายในโรงงาน ต้องเป็นน้ำสะอาดและจัดให้มีการปรับคุณภาพน้ำตามความจำเป็น
- 4.2 จัดให้มีห้องส้วมและอ่างล้างมือหน้าห้องส้วมให้เพียงพอสำหรับผู้ปฏิบัติงาน และต้องถูกสุขลักษณะ มีอุปกรณ์ในการล้างมืออย่างครบถ้วน และต้องแยกต่างหากจากบริเวณผลิตหรือไม่เปิดสู่บริเวณผลิตโดยตรง
- 4.3 จัดให้มีอ่างล้างมือในบริเวณผลิตให้เพียงพอและมีอุปกรณ์การล้างมืออย่างครบถ้วน
- 4.4 จัดให้มีวิธีการป้องกันและกำจัดสัตว์และแมลงในสถานที่ผลิตตามความเหมาะสม
- 4.5 จัดให้มีภาชนะรองรับขยะมูลฝอยที่มีฝาปิดในจำนวนที่เพียงพอ และมีระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่เหมาะสม
- 4.6 จัดให้มีทางระบายน้ำทิ้งและสิ่งโสโครกอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตอาหาร

5. การบำรุงรักษาและการทำความสะอาด

- 5.1 ตัวอาคารสถานที่ผลิตต้องทำความสะอาดและรักษาให้อยู่ในสภาพสะอาดถูกสุขลักษณะโดยสม่ำเสมอ
- 5.2 ต้องทำความสะอาด ดูแลและเก็บรักษาเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิตให้อยู่ในสภาพที่สะอาดทั้งก่อนและหลังการผลิต สำหรับชิ้นส่วนของเครื่องมือเครื่องจักรต่าง ๆ ที่อาจเป็นแหล่งสะสมจุลินทรีย์ หรือก่อให้เกิดการปนเปื้อนอาหาร สามารถทำความสะอาดด้วยวิธีที่เหมาะสมและเพียงพอ
- 5.3 พื้นผิวของเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตที่สัมผัสกับอาหาร ต้องทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ
- 5.4 เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต ต้องมีการตรวจสอบและบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพสม่ำเสมอ
- 5.5 การใช้สารเคมีที่ใช้ล้างทำความสะอาด ตลอดจนเคมีวัตถุที่ใช้เกี่ยวข้องกับการผลิตอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ปลอดภัย และการเก็บรักษาวัตถุดังกล่าวจะต้องแยกเป็นสัดส่วนและปลอดภัย

6. บุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน

- 6.1 ผู้ปฏิบัติงานในบริเวณผลิตต้องไม่เป็นโรคติดต่อหรือโรคนำรังเกียจตามที่กำหนดโดยกฎกระทรวง หรือมีบาดแผลอันอาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนของผลิตภัณฑ์
- 6.2 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนในขณะดำเนินการผลิตและมีการสัมผัสโดยตรงกับอาหาร หรือส่วนผสมของอาหาร หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของพื้นที่ผิวที่อาจมีการสัมผัสกับอาหาร ต้อง
 - 6.2.1 สวมเสื้อผ้าที่สะอาดและเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน กรณีที่ใช้เสื้อคลุมก็ต้องสะอาด
 - 6.2.2 ล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนเริ่มปฏิบัติงาน และหลังการปนเปื้อน

6.2.3 ใช้ถุงมือที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์และสะอาดถูกสุขลักษณะ ทำด้วยวัสดุที่ไม่มีสารละลายหลุดออกมาปนเปื้อนอาหารและของเหลวซึมผ่านไม่ได้ สำหรับจับต้องหรือสัมผัสกับอาหาร กรณีไม่สวมถุงมือต้องมีมาตรการให้คนงานล้างมือ เล็บ แขนให้สะอาด

6.2.4 ไม่สวมใส่เครื่องประดับต่าง ๆ ขณะปฏิบัติงาน และดูแลสุขอนามัยของมือและเล็บให้สะอาดอยู่เสมอ

6.2.5 สวมหมวก หรือผ้าคลุมผม หรือตาข่าย

6.3 มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสุขลักษณะทั่วไป และความรู้ทั่วไปในการผลิตอาหารตามความเหมาะสม

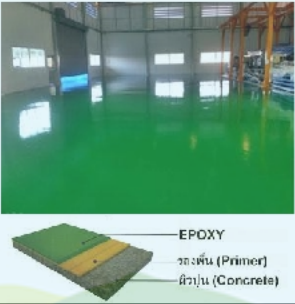
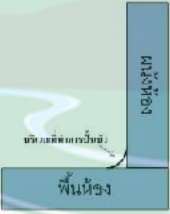
6.4 ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิต ปฏิบัติตามข้อ 6.1-6.2 เมื่ออยู่ในบริเวณผลิต

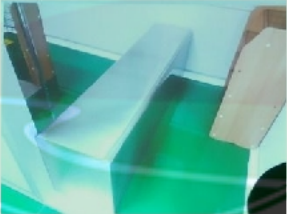
2) ทำการยกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนจากพืชสมุนไพรให้มีมาตรฐานเบื้องต้น และเตรียมความพร้อมสำหรับดำเนินการจัดแจ้งผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น GMP ใน 3 พื้นที่ นอกจากนั้นยังเกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ให้กับเกษตรกรด้วย ได้แก่

2.1) บ้านกิ่งโป่ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

ข้อเสนอแนะ : ตามข้อเสนอแนะจากการอบรม GMP

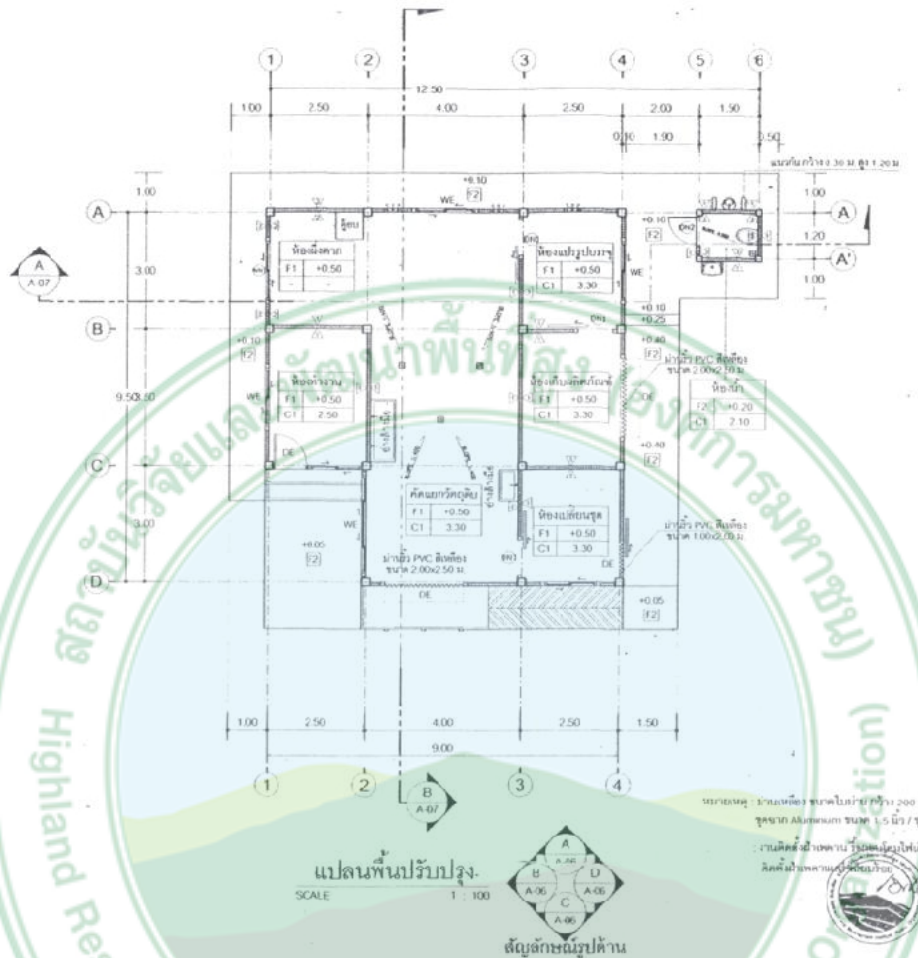
รายการ	ปัญหา	แนวทางแก้ไข	ภาพโรงงานวัดจันทร์
1. เพดาน	ผิวไม่เรียบ เป็นที่สะสมฝุ่น	เปลี่ยนเป็นเพดาน เรียบ ทำความสะอาดง่าย คงทน	
2. พัดลม	ไม่เหมาะสมกับโรงผลิตอาหาร เป็นที่สะสมและกระจายฝุ่น ทำความสะอาดและ	ถ้าติดแบบนี้เพื่อระบายความร้อน ควรมีแผนการทำความสะอาด และดูแลรักษา	

รายการ	ปัญหา	แนวทางแก้ไข	ภาพโรงงานวัดจันทร์
	ดูแลรักษา ยาก		
3. พื้น	<u>พื้นขัดมัน</u> มักจะพบ ร่องรอยดำ อาจเป็น แหล่งสะสม เชื้อโรคและ สิ่งสกปรก	ปูพื้นพื้นอีพ็อกซี่ (เป็นสาร เคลือบผิวคอนกรีตความ หนา 4.0-6.0 มม. ที่ให้ความ แข็งแรง ทนทานต่อการกระแทก ทนต่อสารเคมี ใช้กับพื้น โรงงานผลิตอาหารที่ต้องการ ความสะอาดสูง ผิวเรียบไม่ ลื่น ไม่มีรอยต่อ) 	
4. มุมห้อง ระหว่าง ผนังกับพื้น	<u>มุมห้อง</u> ระหว่างผนัง กับพื้นบาง จุดเป็นมุมตั้ง ฉาก ทำ ความสะอาด ยากเป็น แหล่งสะสม เชื้อโรคและ สิ่งสกปรก	ต้องทำส่วนโค้งระหว่างผนังกับ พื้น เพื่อต่อการทำความสะอาด 	
5. น้ำ	<u>แหล่งที่มา</u> ของน้ำใช้ จากอ่างเก็บ น้ำ	มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำ โดยการ ติดตั้งเครื่องกรองน้ำ เพื่อใช้ในการ ล้างอุปกรณ์และวัตถุดิบครั้ง สุดท้าย 	

รายการ	ปัญหา	แนวทางแก้ไข	ภาพโรงงานวัดจันทร์
			
6. ห้องแต่งตัว	ไม่มีอ่างล้างมือและอุปกรณ์กันระหว่างของใช้ภายในและภายนอก	- ทำอ่างล้างมือ - ทำบล็อกล็อกกัน - ทำที่วางรองเท้าภายในและภายนอกแยกกัน 	
7. ห้องคัดแยกวัตถุดิบ	อยู่บริเวณทางร่วม อาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนเชื้อโรค	- ทำการกั้นห้องคัดแยกวัตถุดิบออกจากบริเวณทางร่วม เพื่อป้องกันการปนเปื้อนโลหการผลิตรายอื่น - ทำห้อง Air Lock (ถ้าทำได้) เพื่อป้องกันมิให้สิ่งสกปรกหรือฝุ่นละอองจากภายนอกเข้าสู่โรงผลิตสมุนไพรโดยตรง	
8. ห้องผึ่งตากและอบสมุนไพร	อยู่บริเวณทางร่วม อาจก่อให้เกิด	- ทำการกั้นห้องผึ่งตากและอบออกจากบริเวณทางร่วม เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของสมุนไพรที่ผ่านการอบแล้ว	

รายการ	ปัญหา	แนวทางแก้ไข	ภาพโรงงานวัดจันทร์
	การปนเปื้อนเชื้อโรค		
9. ห้องเก็บผลิตภัณฑ์	<u>ไม่มีที่ผลิตภัณฑ์</u> <u>สุ่มตรวจ</u>	ทำมูนหนึ่งไว้ในห้องในห้องเก็บผลิตภัณฑ์สำหรับเก็บผลิตภัณฑ์สุ่มตรวจ	
10. บริเวณรอบอาคาร	เป็นพื้นดินเวลาฝนตกมีเศษดินและสิ่งสกปรกกระเด็นเข้าตัวอาคาร	ปูพื้นซีเมนต์เพิ่มให้กว้างออกไปพันชายคา	

แผนผังโรงผลิตสมุนไพร : ตามข้อเสนอแนะจากการอบรม GMP

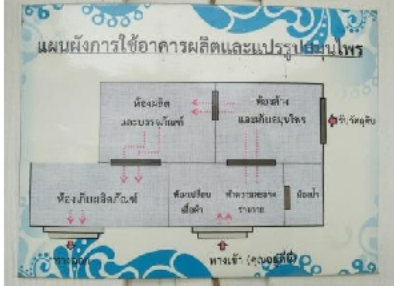
2.2) บ้านศรีบุญเรือง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
สถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพรท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านศรีบุญเรือง

1. อาคารและสถานที่เดิม (ที่ราชพัสดุ)

การใช้ที่ราชพัสดุของสถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพรท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านศรีบุญเรืองในพื้นที่ราชพัสดุ โดยเจ้าหน้าที่ สวพส. ได้ดำเนินการยื่นแบบขอใช้ที่ราชพัสดุ (แบบ บท.4) พร้อมเอกสารเพิ่มเติม ได้แก่ แผนผังการใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุ (ภาพที่ 4) แผนภาพจากดาวเทียมแสดงรายละเอียดพื้นที่บริเวณการใช้ประโยชน์จริงของที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียน นน.100 ในเนื้อที่ 0 ไร่ 1 งาน 83 วา และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งได้ประสานงานติดตามเรื่องการขอใช้ที่ราชพัสดุกับเจ้าหน้าที่กรมธนารักษ์ พบว่า เอกสารทั้งหมดถูกต้องครบถ้วน และกรมธนารักษ์ได้ส่งหนังสือแจ้งผลการพิจารณาการขอให้เช่าที่ราชพัสดุกับทาง สวพส. ตามหนังสือเลขที่ กค.0311.24/823 ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2561 โดยมีบันทึกรับเงื่อนไขการเช่าที่ดินราชพัสดุเพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม ราย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เพื่อให้กลุ่ม

จากการประเมินเบื้องต้นมีแผนการปรับปรุงสถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพร กลุ่มสมุนไพร
ท้องถิ่นและยาพื้นบ้าน บ้านศรีบุญเรือง เพื่อให้ถูกต้องตามหลัก GMP และดำเนินการยื่นขอ GMP ต่อไป
โดยใช้งบประมาณทั้งหมดอีกประมาณ 800,000 บาท ประกอบด้วย

รายการ	ปัญหา	แนวทางแก้ไข	ภาพสถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพร
1. บริเวณรอบอาคาร	เป็นพื้นดิน - การลำเลียงสมุนไพรที่ล้างแล้วไปยังโรงตากสมุนไพรต้องเดินผ่านพื้นดิน - เวลาฝนตกมีเศษดินและสิ่งสกปรกกระเด็นเข้าตัวอาคาร	ลาดปูพื้นซีเมนต์เพิ่มรอบอาคารและครอบคลุมบริเวณสถานที่ผลิตสมุนไพรทั้งหมด	

2. โลหะการผลิต	โลหะการผลิตไม่ไปทางเดียว	2 รูปแบบ - วางโลหะการผลิตใหม่พร้อมปรับปรุงผังโรงผลิตสมุนไพร (ปิด และเพิ่มประตูบางจุด) - วางแผนการผลิตวัตถุดิบ (ของสด) และผลิตภัณฑ์ (ของแห้ง) คนละวัน	
3. การเก็บผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์อยู่ห้องเดียวกับห้องอบสมุนไพร	ย้ายที่เก็บผลิตภัณฑ์ไว้มุมหนึ่งของห้องบรรจุ (โดยทำห้องกันชื้นมา และประตูทางออก หรือบรรจุใส่กล่องที่มีฝาปิด)	
4. เชิงชายหลังคาอาคาร	เชิงชายหลังคาอาคารชำรุดเนื่องจากปลวกกินโครงไม้หลังคาและไม้เชิงชาย	กำจัดปลวกซ่อมแซมเชิงชายหลังคาเปลี่ยนโครงหลังคาเป็นเหล็ก	
5. ตู้อบสมุนไพร	ไม่มีอุปกรณ์สำหรับบรรจุสมุนไพรเข้าอบ (ใช้ผ้าขาวบางในการอบชั่วคราวก่อน)	ควรมีถาดสแตนเลส/อลูมิเนียมสำหรับบรรจุสมุนไพรเข้าอบ	
6. รั้วรอบสถานที่ผลิตสมุนไพร	เป็นรั้วหนามไม่ทึบทำให้สัตว์ เช่น สุนัข เข้ามาบริเวณสถานที่ผลิตสมุนไพรได้	ควรทำรั้วให้มิดชิด เช่น รั้วปูน	

2. หาพื้นที่ใหม่ที่เป็นพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน

การหาพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน สำหรับจัดตั้งสถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านศรีบุญเรือง มี 6 พื้นที่ แต่ละพื้นที่มีข้อจำกัดทำให้ไม่สามารถสร้างอาคารผลิตและแปรรูปสมุนไพรได้ ดังนี้

ลำดับ	ที่ตั้งพื้นที่	ขนาดพื้นที่	ข้อดี	ข้อจำกัด	ภาพประกอบ
1	ข้างอาคารเก็บวัสดุอุปกรณ์ ตรงข้ามอาคารประชุมหมู่บ้าน	กว้าง 4 เมตร ยาว 8 เมตร	ใกล้แหล่งไฟฟ้า และน้ำประปา	พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการสร้างอาคารผลิตและแปรรูปสมุนไพร	
2	อาคารเก็บวัสดุอุปกรณ์ ตรงข้ามอาคารประชุมหมู่บ้าน	กว้าง 8 เมตร ยาว 10 เมตร	ใกล้แหล่งไฟฟ้า และน้ำประปา	พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการสร้างอาคารผลิตและแปรรูปสมุนไพร	
3	พื้นที่หนองผะเลอ ข้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลพงษ์	6 ไร่ 3 งาน	ใกล้แหล่งไฟฟ้า และน้ำประปา	- พื้นที่เป็นแหล่งน้ำ กว้างและลึก 2 เมตร - มีเนื้อที่บริเวณรอบแหล่งน้ำเล็กน้อย ไม่เพียงพอต่อการสร้างอาคารผลิตและแปรรูปสมุนไพร	
4	พื้นที่หนองป่าบง ข้าง อบต.พงษ์	1 ไร่ 2 งาน	ใกล้แหล่งไฟฟ้า และน้ำประปา	- พื้นที่เป็นแหล่งน้ำ กว้างและลึก 2 เมตร ไม่เหมาะสมต่อการสร้างอาคารผลิตและแปรรูปสมุนไพร	

ลำดับ	ที่ตั้งพื้นที่	ขนาดพื้นที่	ข้อดี	ข้อจำกัด	ภาพประกอบ
5	พื้นที่ด้านหน้าวัด ศรีบุญเรือง	2 งาน	ใกล้แหล่งไฟฟ้า และน้ำประปา พื้นที่เพียงพอ ต่อการสร้าง อาคารผลิตและ แปรรูปสมุนไพร	พื้นที่สำหรับใช้ทำ กิจกรรมร่วมกันของ ชาวบ้าน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านศรีบุญเรือง และบ้านนาเลา ไม่สามารถสร้าง อาคารผลิตและแปรรูป สมุนไพรและก่อกอง รั้วกันในบริเวณ ดังกล่าวได้	
6	พื้นที่ด้านหน้าวัด ศรีบุญเรือง (มุมด้านข้าง)	1/2 งาน	ใกล้แหล่งไฟฟ้า และน้ำประปา	พื้นที่ไม่เพียงพอต่อ การสร้างอาคาร ผลิตและแปรรูป สมุนไพร	

การสำรวจเพิ่มเติม 2 พื้นที่เดิม และ 1 พื้นที่ใหม่ ได้แก่ พื้นที่หนองผะเลอโชนด้านหน้าพื้นที่หนองป่าบางด้านข้างองค์การบริหารส่วนตำบลพงษ์ และพื้นที่ในหมู่บ้านที่ประกาศขาย รวมทั้งหาแนวทางความเป็นไปได้ในการใช้พื้นที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านแต่ละแห่งเพื่อเป็นสถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพร ร่วมกับ นายแก้ว เป้าพรหม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพงษ์ และผู้ใหญ่บ้านบ้านศรีบุญเรือง พบว่าพื้นที่หนองป่าบางด้านข้างองค์การบริหารส่วนตำบลพงษ์ มีแนวโน้มสามารถสร้างอาคารผลิตและแปรรูปสมุนไพรได้มากกว่ารายละเอียดและข้อจำกัด ดังนี้

1) พื้นที่หนองผะเลอโชนด้านหน้า

ข้อดี

- ใกล้แหล่งไฟฟ้าและน้ำประปา
- มีเนื้อที่ดินบริเวณรอบแหล่งน้ำขนาดกว้าง 10 เมตร ยาว 150 เมตร ซึ่งอาจเพียงพอต่อการสร้างอาคารผลิตและแปรรูปสมุนไพร ทั้งนี้ต้องมีการถมที่บริเวณล่งขอบสระเพื่อให้พื้นที่กว้างขึ้น และต้องมีการออกแบบวางผังโครงสร้างสถานที่ให้เหมาะสมด้วย

ข้อจำกัด

- พื้นที่เป็นแหล่งน้ำกว้างและลึก 2 เมตร

- บริเวณรอบแหล่งน้ำองค์การบริหารส่วนตำบลพงษ์มีโครงการจะทำเป็นสวนสาธารณะวิ่งออกกำลังกายของหมู่บ้านและไม่ต้องการให้มีการก่อรั้วล้อมรอบบริเวณสถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพร

การสำรวจพื้นที่พื้นที่หนองผะเลอโชนด้านหน้า
ที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านศรีบุญเรือง ตำบลดู่พงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

2) พื้นที่หนองป่าทางด้านข้างองค์การบริหารส่วนตำบลพงษ์

ข้อดี

- ใกล้แหล่งไฟฟ้าและน้ำประปา

ข้อจำกัด

- พื้นที่ถูกปิดล้อมไม่มีทางออก

- พื้นที่ส่วนมากเป็นแหล่งน้ำกว้างและลึก 2 เมตร มีเนื้อที่ดินบริเวณรอบแหล่งน้ำขนาดกว้าง 15 เมตร ยาว 20 เมตร ซึ่งไม่เพียงพอต่อการสร้างอาคารผลิตและแปรรูปสมุนไพร

- ช่วงฤดูฝนบริเวณนี้จะมีท่วมขัง

แนวทางแก้ไข

- องค์การบริหารส่วนตำบลพงษ์อนุญาตให้ทำทางออกตรงรั้วด้านข้างและใช้ทางออกหลักตรงประตูขององค์การบริหารส่วนตำบลพงษ์

- กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านศรีบุญเรือง และผู้ใหญ่บ้านบ้านศรีบุญเรือง จะประชุมหารือกับชาวบ้านเพื่อขอซื้อที่ดินบริเวณด้านข้างของนายใจดี ยา

วิจัย เพิ่มเติมต่อจากที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านให้เพียงพอต่อการจัดตั้ง
สถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพร

- ถมดินให้ขึ้นสูงระดับเดียวกับที่ดินองค์การบริหารส่วนตำบลพงษ์ เพื่อไม่ให้มีน้ำท่วมขังช่วงฤดูฝน

พื้นที่หนองป่าบงด้านข้างองค์การบริหารส่วนตำบลพงษ์
ที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านศรีบุญเรือง ตำบลคู่งษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

3) พื้นที่ในหมู่บ้านที่ประกาศขาย

ข้อดี

- ใกล้แหล่งไฟฟ้าและน้ำประปา
- พื้นที่ขนาดกว้างประมาณสถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพรท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านศรีบุญเรือง (สถานที่เดิม) ในพื้นที่ราชพัสดุ

ข้อจำกัด

- พื้นที่ถูกมีทางออกเพียงหนึ่งทาง
- ต้องใช้เงินกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านศรีบุญเรืองในการซื้อที่
ราคาประมาณ 150,000 บาท

พื้นที่ในหมู่บ้านที่ประกาศขายหมู่บ้านศรีบุญเรือง ตำบลคู่งษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

การหารือเพื่อหาแนวทางความเป็นไปได้ในการใช้พื้นที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านบ้านศรีบุญเรือง

3. แนวทางรูปแบบการผลิต/แปรรูปสมุนไพร

แนวทางการผลิต/แปรรูปสมุนไพรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านศรีบุญเรือง 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทาง	ลักษณะการผลิต/แปรรูปสมุนไพร	ความพร้อมของกลุ่ม	
		จุดแข็ง	จุดอ่อน
1	ส่งวัตถุดิบสมุนไพรสด กิ่งแห้ง หรืออบแห้ง	- มีสมุนไพร - มีโรงตาก และเครื่องอบ	- ไม่มีโรงรวบรวมวัตถุดิบสมุนไพร - ไม่มีบริเวณตากวัตถุดิบสมุนไพร
2	ผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรอบแห้ง “เครื่องดื่มผงใบ.....” (ผลิตและจำหน่ายเอง)	- มีวัตถุดิบสมุนไพรปลูกเองในหมู่บ้าน - บุคลากรมีทักษะและความสามารถในการ	- ไม่มีพื้นที่สำหรับเป็นสถานที่และอาคารอาคารผลิตและแปรรูปสมุนไพรเพื่อให้ได้ตามมาตรฐาน

แนวทาง	ลักษณะการผลิต/ แปรรูป สมุนไพร	ความพร้อมของกลุ่ม	
		จุดแข็ง	จุดอ่อน
		กระบวนการผลิตและ แปรรูปสมุนไพรอบแห้ง - มีอุปกรณ์และเครื่องมือ พร้อม	GMP
3	ผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรอบแห้ง “เครื่องดื่มผงใบ” (จ้างโรงงานที่ได้มาตรฐาน GMP ผลิต และนำมาจำหน่ายเอง)	- มีวัตถุดิบสมุนไพรปลูก เองในหมู่บ้าน - มีกล่องบรรจุภัณฑ์ที่ ออกแบบไว้แล้ว	- วัตถุดิบต้องมีใบ COA รับรองสารสำคัญและ เกรดคุณภาพ จึงจะ สามารถส่งวัตถุดิบให้ โรงงานผลิตได้ - วัตถุดิบ (มีใบ COA รับรอง) อาจมีไม่เพียงพอ เนื่องจากการผลิตแต่ละ ครั้งใช้สมุนไพรสด ปริมาณมาก เพื่อให้ผลิต เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร อบแห้งได้น้อย 5,000 กล่อง - สถานที่สำหรับจัดเก็บ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร อบแห้งต้องมีพื้นที่ เพียงพอในการจัดเก็บได้ อย่างน้อย 5,000 กล่อง - การตลาดต้องดีเพื่อให้ สามารถจำหน่าย ผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้ ตลอด เนื่องจากการจ้าง ผลิตแต่ละครั้งจะได้ ผลิตภัณฑ์อย่างน้อย 5,000 กล่อง หาก

แนวทาง	ลักษณะการผลิต/แปรรูปสมุนไพร	ความพร้อมของกลุ่ม	
		จุดแข็ง	จุดอ่อน
			จำหน่ายไม่หมดจะทำให้เกิดความเสียหายและขาดทุนได้ - เงินลงทุนในการจ้างผลิตแต่ละครั้งค่อนข้างสูง ขั้นต่ำประมาณ 100,000 บาท*

หมายเหตุ * ข้อมูลการจ้างผลิตจากบริษัทโรงงานเภสัชอุตสาหกรรม เจเอสพี (ประเทศไทย) จำกัด สาขาลำพูน และ บริษัท ซีเอ็มเอช เชียงใหม่โฮลดิ้ง จำกัด เชียงใหม่

ข้อมูลการจ้างผลิตจากผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรอบแห้ง “เครื่องดื่มผงใบ.....”
(จ้างโรงงานที่ได้มาตรฐาน GMP ผลิต และนำมาจำหน่ายเอง)

บริษัท	รายการ	ราคา	หมายเหตุ
JPS	ค่าใช้จ่ายในการผลิตครั้งแรก (วัตถุดิบของบริษัท) ขั้นต่ำ 5,000 กล่อง/ รอบ + ขอ อย.ผลิตภัณฑ์	100,000 บาท (ค่าขึ้นทะเบียนขอ อย. และค่าวิจัยสูตรผลิตภัณฑ์ 40,000 บาท/ ชนิดผลิตภัณฑ์)	- การขึ้นทะเบียนขอ อย. ใช้ระยะเวลา 8-12 เดือน - ระยะเวลาผลิต 60 วัน - หลังจากได้รับทะเบียน อย. ชำระ 50% ก่อนผลิต
CMH	ค่าใช้จ่ายในการผลิตครั้งแรก (วัตถุดิบของบริษัท) + ขอ อย. (ได้ก็กล่องขึ้นอยู่กัต้นทุนวัตถุดิบ กระบวนการผลิต และบรรจุภัณฑ์)	100,000 บาท	- ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเป็นสูตรเฉพาะของลูกค้า การผลิตอาจมีส่วนขาดเกิน 5-10% - ลูกค้าเจ้าของสินค้าเป็นผู้รับสินค้าทั้งหมด
	- ส่งวัตถุดิบตรวจกรมวิทย์	10,000-20,000 บาท	- ถ้ามีวัตถุดิบ (มีใบ COA) และกล่องบรรจุภัณฑ์มาเอง ราคาลดลง
	- ค่าทำกล่องบรรจุภัณฑ์	60,000-70,000 บาท	

หมายเหตุ : บริษัท JPS ติดต่อฝ่ายขาย คุณต่าย 085-0292184

บริษัท CMH ติดต่อฝ่ายขาย คุณไอซ์ 062-4539444

2.3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยสั้มป้อย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ประเมินความเป็นไปได้ในการใช้สถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพร “ตำรับขับสารพิษ” (อาคารคัดบรรจุเก่า) และอุปกรณ์ที่จำเป็น

ตารางที่ 11 บันทึกการประเมินสถานที่ผลิตอาหาร

เกณฑ์	ผล	ข้อเสนอแนะ
1.สถานที่ตั้งและอาคารผลิต		
1.1 สถานที่ตั้งตัวอาคารและที่ใกล้เคียง	- บริเวณภายในและภายนอกตัวอาคารไม่มีการสะสมของสิ่งปฏิกูล ไม่ผ่านคว้นมากผิดปกติ ไม่มีวัตถุอันตราย ไม่มีคอกปศุสัตว์หรือสถานเลี้ยงสัตว์ ไม่มีน้ำขังและสกปรก - มีการสะสมของที่ไม่ใช้ โดยเฉพาะสิ่งบรรจุผลผลิตจำนวนมาก	หากจะมีการปรับปรุงเพื่อเป็นสถานที่ผลิตอาหาร จะต้องมีการขนย้ายสิ่งที่ไม่ใช่ออกจากอาคาร
1.2 อาคารผลิต	- มีการแยกอาคารผลิตอาหารจากที่พักอาศัยและผลิตภัณฑ์อื่นๆ - มีพื้นที่เพียงพอ (8*16 เมตร) - มีแสงสว่างและการระบายอากาศดี - ยังไม่มีการแบ่งแยกพื้นที่การผลิตเป็นสัดส่วน - พื้น ผนัง และเพดานของอาคารผลิตไม่เรียบทำความสะอาดได้ยาก ทำให้อาจเกิดการปนเปื้อนได้ง่าย - ผนังต้องมีการป้องกันแมลง	หากจะดำเนินการจัดตั้งอาคารผลิตอาหาร จะต้องมีการกันห้องให้เป็นสัดส่วน และปรับปรุงฝ้าเพดาน ผนังบางส่วน และหน้าต่าง เพื่อลดการปนเปื้อน

เกณฑ์	ผล	ข้อเสนอแนะ
เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต		
การออกแบบ	ยังไม่มีเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต	ควรมีการวางแผนตามงานที่จะปฏิบัติ
การติดตั้ง	ยังไม่มีเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต	ควรมีการวางแผนตามงานที่จะปฏิบัติ
พื้นผิวหรือโต๊ะปฏิบัติงาน	มีโต๊ะสแตนเลส ง่ายต่อการทำความสะอาด ลดการปนเปื้อน	

และนอกจากนั้นสิ่งที่จะต้องเตรียมคู่ขนานไปกับการปรับปรุงอาคาร สถานที่ การจัดหาเครื่องมือแล้ว ยังจะต้องมีการจัดเตรียม

- การจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน (standard operating procedure; SOP) ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การควบคุมกระบวนการผลิต การบำรุงรักษาและการทำความสะอาด
- มีการปรับปรุงการสุขาภิบาล
- มีการเตรียมบุคลากรและสุขลักษณะของผู้ปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ที่จะผลิต

เพื่อเป็นแนวทางในการต่อยอดพืชสมุนไพรท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์รักษาสุขภาพ และสร้างรายได้ในชุมชน

ตำรับยาขับสารพิษ

3) จัดทำฉลากและบรรจุภัณฑ์

ออกแบบ และพิมพ์กล่องบรรจุภัณฑ์ จำนวน 4 แบบ แบบละ 1,000 แผ่น รายละเอียดการจ้าง ดังนี้

- วัสดุ PP Paper เคลือบ
- พิมพ์ด้วยเครื่อง HP หมึกแท้

ข้อมูลองค์ประกอบของกล่องบรรจุภัณฑ์ให้กับทางร้าน ได้แก่

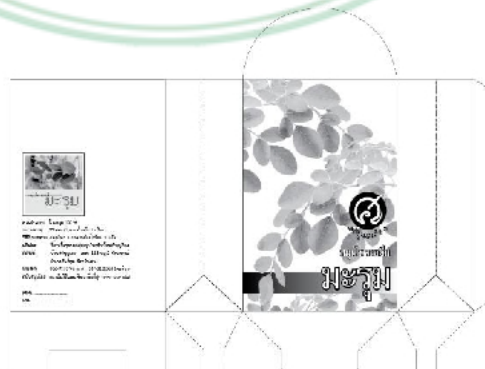
- ชื่อสมุนไพร
- รูปสมุนไพร
- เครื่องหมายการค้า
- รายละเอียดต่างๆ ได้แก่ ส่วนประกอบ ขนาดบรรจุ วิธีรับประทาน ผลิตภัณฑ์ และอื่นๆ

โดยตัวอักษรที่ใช้ควรมีรูปแบบและขนาดที่อ่านได้ง่ายใน

-ออกแบบและผลิตกล่องสมุนไพรขมิ้นผักเชียงดาพิมพ์ 1 สี สีเขียว ขนาด 4x6x2 นิ้ว กระดาษน้ำตาล CP 240 กรัม ราคากล่องละ 5 บาท จำนวน 1,000 ใบ

- ออกแบบและผลิตกล่องสมุนไพรขมิ้นมะรุมพิมพ์ 1 สี สีเขียว ขนาด 4x6x2 นิ้ว กระดาษน้ำตาล CP 240 กรัม ราคากล่องละ 5 บาท จำนวน 1,000 ใบ

- ออกแบบและผลิตกล่องกล่องสมุนไพรขมิ้นใบย่านางพิมพ์ 1 สี สีเขียว ขนาด 4x6x2 นิ้ว กระดาษน้ำตาล CP 240 กรัม ราคากล่องละ 5 บาท จำนวน 1,000 ใบ

- ออกแบบและผลิตกล่องกล่องสมุนไพรขมิ้นรากจัดพิมพ์ 1 สี สีเขียว ขนาด 4x6x2 นิ้ว กระดาษน้ำตาล CP 240 กรัม ราคากล่องละ 5 บาท จำนวน 1,000 ใบ

4.3 ศึกษาแนวทางการจัดทำเขตอนุรักษ์พืชสมุนไพรเพื่อเป็นแหล่งปลูกและใช้ประโยชน์ของชุมชน : ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุน

4.3.1 ประชุมรับฟังความคิดเห็นเป็นร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

เรื่อง ..เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ห้วยน้ำขุน..

วันที่ ...23-24 สิงหาคม ๒๕61..

ผลการปฏิบัติงาน

1. เข้าร่วมประชุม การรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ห้วยน้ำขุน จังหวัดเชียงราย โดยมีหน่วยงานที่เข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้ ดังนี้

1. โครงการหลวงห้วยน้ำขุน จังหวัดเชียงราย
2. สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

3. กรมส่งเสริมการเกษตร อำเภอแม่สรวย
4. ปศุสัตว์ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
5. กศน.อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
6. นายอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
7. กรมส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร อำเภอแม่สรวย
8. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาแม่สรวย
9. สาธารณสุขอำเภอแม่สรวย
- 10.สำนักงานสาธารณสุขเชียงราย
- 11.ผู้ใหญ่บ้าน บ้านป่าเกี๊ยะ
- 12.รพ.สต.ท่าก้อ

ซึ่งโครงการวิจัยและพัฒนาพืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านบนพื้นที่สูงได้ร่วมรายงานผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าในครั้งนี้ด้วย

จากการรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานครั้งนี้มีข้อเสนอแนะข้อคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุมต้องการให้มีการขยายพื้นที่ดำเนินงานเพื่อเป็นการคุ้มครองพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านอื่นๆต่อไป

ภาพที่ 5 การประชุมร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำซุ่น จังหวัดเชียงราย

4.3.2 จัดทำแผนการจัดการคุ้มครองสมุนไพรพื้นที่เขตอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด

ตามแผนการจัดการคุ้มครองสมุนไพรพื้นที่เขตอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด บ้านป่าเกี๊ยะ ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำซุ่น อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ซึ่งยื่นไปยังสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย มีจำนวน 16 กิจกรรม ในปี 2561 แต่เนื่องจากยังไม่ได้รับการพิจารณาอนุมัติแผนดังกล่าว จึงดำเนินงานในส่วนที่ไม่กระทบต่อหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องและไม่จำเป็นต้องรอแผนผ่านการอนุมัติ ซึ่งมีจำนวน 8 กิจกรรม ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 แสดงแผนการจัดการคุ้มครองสมุนไพรพื้นที่เขตอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด บ้านป่าเกี๊ยะ ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2561

กิจกรรมตามแผนการจัดการฯ ปี 2561	กิจกรรมที่ดำเนินงานได้	หน่วยงานหลัก/ร่วม
1. แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด และบทบาทหน้าที่	1	-ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ -หน่วยงาน (ที่ปรึกษา)
2. จัดทำระเบียบการใช้สมุนไพรในพื้นที่อนุรักษ์	2	
3. จัดการประชุมและประชาคมหมู่บ้านในเขตชุมชนพื้นที่ หรือหมู่บ้านที่มีเขตติดต่อกับพื้นที่เขตอนุรักษ์	-	-ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ -ชุมชนข้างเคียง -หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ป่าไม้ อบต. และอื่นๆ)
4. จัดกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกด้านสมุนไพร	-	-กศน. -สาธารณสุข -หมอพื้นบ้าน -สวปส./โครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น
5. การรับรองหมอพื้นบ้านและเครือข่ายการรักษาจากสาธารณสุข/ชุมชนอื่น โดยดำรับที่มีในชุมชน	3	-สาธารณสุข -
6. จัดทำเส้นทางเดินสำรวจสมุนไพร /การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ - สำรวจและพัฒนาเส้นทางศึกษาเรียนรู้พืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่นในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์บ้านป่าเกี๊ยะ - จัดทำป้ายองค์ความรู้พืชสมุนไพรไว้บริเวณเส้นทางศึกษาพืชสมุนไพรและพืชท้องถิ่น	-	-ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ -อบต. -ป่าไม้ -กศน. -โครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น/ สวปส. -สาธารณสุข
7. ปลุกฟื้นฟู และขยายพันธุ์สมุนไพร	-	-ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ -สวปส./โครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น -ป่าไม้ -อบต. -สาธารณสุข
8. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้/หลักสูตรท้องถิ่น เช่น ศึกษาดูงานจากหมู่บ้านอื่น	-	-ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ/เยาเวชน -กศน. -สาธารณสุข -หมอพื้นบ้าน -สวปส./โครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น

กิจกรรมตามแผนการจัดการฯ ปี 2561	กิจกรรมที่ ดำเนินงานได้	หน่วยงานหลัก/ร่วม
9. กิจกรรมอบรม ทำสื่อ/หนังสือ ตำรา	4	- ชุมนชนบ้านป่าเกี๊ยะ/เยาวชน - กศน. - สาธารณสุข - หมอพื้นบ้าน - สวพส./โครงการหลวงห้วยน้ำ ขุ่น
10. สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มของพืชสมุนไพร/ภูมิ ปัญญาด้านพืชสมุนไพรของชุมชน - ชุมนชนรวมกลุ่มเป็นผู้ปลูก/ผู้ผลิต/ผู้รวบรวม - เชื่อมโยงแหล่งรับซื้อ/ตลาดสมุนไพร - การผลิตสมุนไพรให้ตรงกับความต้องการของ ตลาด	5	- ชุมนชนบ้านป่าเกี๊ยะ - สาธารณสุข - เกษตรอำเภอ/ม.แม่ฟ้าหลวง - สวพส./โครงการหลวงห้วยน้ำ ขุ่น
11. สำรวจและศึกษาความหลากหลายของพืช สมุนไพรในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ บ้านป่าเกี๊ยะ	6	- สาธารณสุข - ม.แม่ฟ้าหลวง - สวพส./โครงการหลวงห้วยน้ำ ขุ่น
12. จัดบันทึกภูมิปัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร การ บันทึกการรักษา และการคุ้มครองภูมิปัญญา	7	- หมอพื้นบ้าน - สวพส. - สาธารณสุข
13. พัฒนาการนำตำรับยาสมุนไพรให้บริการในสถาน บริการสาธารณสุขของรัฐ	8	- หมอพื้นบ้าน - สวพส. - สาธารณสุข
14. จัดตั้งคณะทำงาน (ระดับหน่วยงาน)	-	สาธารณสุขจังหวัดเชียงราย
15. ประชุมเพื่อติดตามตรวจสอบ การดำเนินงานและ ประเมินความสำเร็จของการอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่น กำเนิด	-	สาธารณสุขจังหวัดเชียงราย
16. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน	-	สาธารณสุขจังหวัดเชียงราย

4.3.3 สนับสนุนกิจกรรมชุมชนตามแผนการจัดการคุ้มครองสมุนไพรพื้นที่เขตอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด

ผลการดำเนินงานของชุมชนในการสนับสนุนกิจกรรมชุมชนตามแผนการจัดการคุ้มครองสมุนไพรพื้นที่เขตอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิดตามแผนงาน

ดำเนินการ จำนวน 8 กิจกรรม ดังรายละเอียด

1) แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด และบทบาทหน้าที่

รายชื่อคณะกรรมการด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชน		
1. นายมานพ บุญยืนกุล	ประธาน	
2. นายวิชัย คงอมรพนา	รองประธาน	
3. นายอาอี หมือแล	กรรมการ	
4. นายหล่อชู มาเยอะ	กรรมการ	
5. นายมากู เกษมสุขสายชล	กรรมการ	
6. นายวิทยา อายตา	กรรมการ	
7. นายอะแม แลซอ	กรรมการ	
8. นายสมศักดิ์ เกษมศรีธรา	กรรมการ	
9. นายศราวุฒิ มาเยอะ	กรรมการ	
10. นายอาหย่า เยเปียง	กรรมการ	
11. นายอาซอ มาเยอะ	กรรมการ	
12. นางลูเปียะ หมือแล	กรรมการ	
13. นางรัศมี รุ่งทวิวิทยากุล	กรรมการ	
14. นางอาเดอะ เยเปียง	กรรมการ	
15. นางสะจอ จะนู	กรรมการ	
16. นายราชัน ศศิดานนท์	กรรมการ	
17. นางมาทะ คงอมรพนา	กรรมการ	
18. นายวุฒิไกร เปียงแล	กรรมการ	
19. นายพัชรพล เกษมสุขสายชล	เลขานุการ	

2) จัดทำระเบียบการใช้สมุนไพรในพื้นที่อนุรักษ์

ระเบียบว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

กฎระเบียบทั่วไป

- 1) ทุกครอบครัวต้องร่วมกันทำแนวกันไฟทุกปี (ยกเว้น คนที่ไม่สบายและคนที่ไม่อยู่บ้าน) หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตาม จะถูกปรับเป็นเงิน ตามค่าแรงงาน ณ เวลานั้นๆ
- 2) เมื่อเกิดเหตุไฟไหม้ทุกครั้ง คนในชุมชนต้องช่วยกันดับไฟทุกคน
- 3) ห้ามผู้ใดตัดไม้ขายให้แก่บุคคลภายนอก หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกปรับเป็นเงิน 5,000-10,000 บาท พร้อมกักขังไม้ไว้เป็นของกลาง หากตกลงกันในชุมชนไม่ได้ จะส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
- 4) ชุมชนจะต้องกำหนดพื้นที่ป่าให้ชัดเจนและพร้อมทั้งติดป้ายในการจัดแนวเขตป่าของชุมชน

- 5) สามารถหาของป่าเพื่อบริโภคได้ แต่ให้ใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด
- 6) ห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาตัดหรือเอาไม้ภายในเขตป่าชุมชน หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกปรับเป็นเงิน 5,000-10,000 บาท พร้อมกับยึดไม้ไว้เป็นของกลาง หากตกลงกันในชุมชนไม่ได้ จะส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
- 7) ห้ามผู้ใดใช้วัสดุอุปกรณ์ใดที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในสัตว์น้ำ หากผู้ใดฝ่าฝืน จะถูกปรับ ตั้งแต่ 1,000-5,000 บาท
- 8) บุคคลใดทำให้เกิดไฟไหม้ป่า หรือในสวนในไร่ของผู้อื่นโดยเจตนา หากผู้ใดฝ่าฝืน จะถูกปรับตั้งแต่ 1,000-5,000 บาท และชดใช้ตามความเสียหายที่เกิดขึ้น (ถ้ากรณีเผาไร่ต้องทำแนวกันไฟให้กว้างพอสมควร)
- 9) ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านตามที่ได้จัดตั้งไว้
- 10) ห้ามนำไม้ออกจากพื้นที่กลุ่มอนุรักษ์โดยเด็ดขาด จะถูกปรับตั้งแต่ 1,000-5,000 บาท และยึดไม้ไว้เป็นของกลาง (ถ้าตกลงกันในหมู่บ้านไม่ได้ จะส่งดำเนินคดี ตามกฎหมาย)

กฎระเบียบในเขตป่าอนุรักษ์

- 1) ห้ามตัดไม้ เผาป่า และทำการเกษตรใดๆ ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ หากผู้ใดฝ่าฝืน จะถูกปรับตั้งแต่ 1,000-5,000 บาท และยึดพื้นที่คืน
- 2) สามารถหาของป่าเพื่อบริโภคได้ แต่ให้ใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด
- 3) ห้ามจับสัตว์น้ำในพื้นที่เขตอนุรักษ์ หากผู้ใดฝ่าฝืน จะถูกปรับตั้งแต่ 1,000-5,000 บาท

กฎระเบียบในเขตป่าใช้สอย

- 1) ห้ามทำการเกษตรใดๆ ในพื้นที่ป่าใช้สอย หากผู้ใดฝ่าฝืน จะถูกปรับตั้งแต่ 1,000-5,000 บาท
- 2) บุคคลใดที่มีความต้องการจะใช้ไม้เพื่อทำประโยชน์ส่วนตัว ให้แจ้งคณะกรรมการทราบก่อน
- 3) ห้ามผู้ใดตัดไม้ขายให้แก่บุคคลภายนอก หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกปรับเป็นเงิน 5,000-10,000 บาท พร้อมกับยึดไม้ไว้เป็นของกลาง หากตกลงกันในชุมชนไม่ได้ จะส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย

กฎระเบียบการใช้พื้นที่ทำกิน

- 1) ทุกครอบครัวจะต้องแสดงจำนวนการใช้ที่ดิน ของแต่ละครัวเรือนต่อสาธารณะชนรับทราบ
- 2) ห้ามผู้ใดทำการขยายพื้นที่ทำกินเด็ดขาด หากผู้ใดฝ่าฝืน จะถูกปรับตั้งแต่ 1,000-5,000 บาท และยึดพื้นที่คืน (ถ้าตกลงกันในหมู่บ้านไม่ได้ จะส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย)
- 3) ห้ามขายพื้นที่ทำกินให้แก่บุคคลภายนอกเด็ดขาด หากผู้ใดฝ่าฝืน จะถูกปรับ 500 บาท และยึดพื้นที่คืน
- 4) ห้ามเจ้าหน้าที่จับกุมหรือดำเนินคดีก่อนมีการตรวจสอบพื้นที่ร่วมกับคณะกรรมการจัดการทรัพยากรชุมชน

3) การรับรองหมอนพื้นบ้านและเครือข่ายการรักษาจากสาธารณสุข/ชุมชนอื่น โดยดำรับที่มีในชุมชน จำนวน 2 ราย ได้แก่

1. นายมากู เกษมสุขสายชล หมอยาพื้นบ้านชนเผ่ามูเซอ(ลาหู่)

เป็นหมอยาสมุนไพรที่ได้รับการยอมรับนับถือในท้องถิ่น และมีองค์ความรู้ในการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านในการรักษาโรค ทั้งที่เป็นตำรับยาพื้นบ้าน และการใช้พืชสมุนไพรเชิงเดี่ยว ในการรักษาโรคต่างๆ ซึ่งนายมากู ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้มาจากบรรพบุรุษ ตลอดจนได้ไปศึกษาหาความรู้ในเรื่องสมุนไพรและยาพื้นบ้านจากหมอยาในพื้นที่อื่นๆ มาตั้งแต่อดีต

2. นายอัย หน่อแล หมอยาพื้นบ้านชนเผ่าอาข่า

เป็นหมอยาสมุนไพรที่ได้รับการยอมรับนับถือในท้องถิ่น และมีองค์ความรู้ในการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านในการรักษาโรค ทั้งที่เป็นตำรายาพื้นบ้าน และการใช้พืชสมุนไพรเชิงเดี่ยว ในการรักษาโรคต่างๆ ซึ่งนายอ้าย ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้มาจากบรรพบุรุษ ตลอดจนได้ไปศึกษาหาความรู้ในเรื่องสมุนไพรและยาพื้นบ้านจากหมอในพื้นที่ยื่นๆ มาตั้งแต่อดีต

[illegible]

4) กิจกรรมอบรม ทำสื่อ/หนังสือ ตำรา

สื่อโปสเตอร์ 1 ชุด (4 แผ่น ประกอบด้วย ข้อมูลพืชสมุนไพร จำนวน 140 ชนิด) จากข้อ 2 องค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้าน บ้านป่าเกี๊ยะ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำซุ่น อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย สำหรับใช้ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้รู้สู่เยาวชนและผู้สนใจต่อไป

5) สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มของพืชสมุนไพร/ภูมิปัญญาด้านพืชสมุนไพรของชุมชน
พืชสมุนไพร 3 ชนิด ได้แก่

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
1.ไพล	- สำหรับจำหน่ายใน ชุมชน/ตลาดชุมชน	
2.เจียวกู่หลาน	- สำหรับจำหน่ายใน ชุมชน/ตลาดชุมชน	
3.เสลดพังพอน	- สำหรับจำหน่ายใน ชุมชน/ตลาดชุมชน	

6) สำรวจและศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ บ้านป่าเกวียน
จำนวน 266 ชนิด ได้แก่

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภท การใช้ ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออา ข่า	ชื่อ มูเซอ (ลาหู่)	ชื่อ กะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
1	ACANTHACEAE	<i>Acanthus montanus</i> T. Anderson	พืชสมุนไพร	เหงือกปลา หมอเทศ	อาทึง หยามู	อำมูม	หย่าซ่า เนอ	(A)(K) ใบ ตำเข้ายาดำรับ ประคบแก้ปวด หรือเป็นยาอบ, (L) ใบ ลนไฟให้อุ่นประคบแก้ เจ็บเส้นเลือด หากเกิดตุ่มเล็กๆ ขึ้นหลังจากประคบแสดงว่า อาการดีขึ้น
2	ACANTHACEAE	<i>Barleria lupulina</i> Lindl.	พืชสมุนไพร	เสลดพังพ อนตัวผู้	-	?	ติดซี่ซุย	(A)(K) -, (L) ใบ ขยี้ใส่แผลสด
3	ACANTHACEAE	<i>Phlogacanthus curviflorus</i> Nees	พืชสมุนไพร และพืช อาหาร	ห้อมช้าง	อี ยาเนียว มะ/ ล้าคา	นกกอ	จ่อ โต๊ะโก๊ะ	(A) ทั้งต้น เข้ายาดำรับตำ อาบ/อบ เข้ายาดำรับแก้ปวด ขา ใบ รวมกับใบหนาดใหญ่ร่น ไฟให้อุ่น แล้วให้สตรีหลังคลอด บุตรนั่ง เพื่อให้มดลูกเข้าอู่, (L) ใบ ประคบเย็นที่ศีรษะ หรือใส่ ไว้ได้หมวก แก้ปวดหัว, (K)

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออ่าว	ชื่อมุข (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
								ดอกอ่อน ลวกกินเป็นผักเคียง น้ำพริก
4	ACANTHACEAE	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz	พืชสมุนไพร	ทองพันชั่ง	-	-	ดีดซีเคาะ อยู่ซา(?)	(A)(L) - , (K) ทั้งต้น ต้มน้ำ ต้ม แก้วคอบ ราก ดอกเหล้าต้ม บำรุงกำลัง
5	ACANTHACEAE	<i>Strobilanthes cusia</i> (Nees) Kuntze	พืชสมุนไพร	อ่อม	เหมียง เหมียง อ่อม	?	แซะหล่า , เสี่ยวหล่า	(A)(L) ใบ ตำผสมกับพืชที่มีรสเปรี้ยว เช่น ส้มป่อย เป็นต้น หมกไฟประคบฝ่าเท้า แก้วร้อนในเด็กใช้เหมือนอาซา, (K) ใบ ตำประคบช่วยถอนพิษ ประคบนิ้วโป้งของมือและเท้า แก้วไข้ และใช้เลือดดอก ดูดพิษ แก้วร้อน ทั้งต้น ใช้ย้อมผ้า
6	ACANTHACEAE	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	พืชสมุนไพร	รางจืด	นี้อยู่	รางจืด	เจอสอดิ เตอ	(A) ทั้งต้น เข้ายาตำรับรักษา กระตุกหัก, (L) ทั้งต้น เข้ายา ตำรับต้มอบ, (K) ทั้งต้น ต้มน้ำ ต้มถอนพิษ
7	ACANTHACEAE		พืชสมุนไพร	ม่วงแม่สา	ยะ ชาเบ ซอง	กะติ ชีหวิ	-	(A) ทั้งต้น เข้ายาตำรับต้ม อาบ/อบ, (L)ใบ ขยี้ทาแก้ แผลบองกัด, (K) -
8	ACANTHACEAE		พืชสมุนไพร		อาจุลู มา	เนตะกู	-	(A) ทั้งต้น เข้ายาตำรับรักษา ชาบวม แผลหนอง โรค กระเพาะ, (L) ราก ต้มน้ำดื่ม แก้วโรคกระเพาะ, (K) -
9	ALLIACEAE	<i>Allium chinense</i> G. Don	พืชอาหาร	หอมชู	เส้แก้อ	ซูพะ	กูชีกูปะ	(A)(L)(K) ราก และ ใบ ประกอบอาหาร
10	AMARANTHACEAE	<i>Iresine herbstii</i> Hook. f.	พืชสมุนไพร	ผักแว่นแดง ???	เมียน นิด	เซ อมะห ล่อกู, ซ้อมะ หล่อกู	-	(A) ยอด กินแก้ปวดท้อง, (L) ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มบำรุงเลือด (เลือดไม่พอ), (K) -
			พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	-	เหมียน นิ	อ่อซีมา เหล่า เวนะ ซือ	-	(A) หัว ต้มน้ำกับหัวจือฮา (<i>Tacca chanthrieri</i>) ต้ม บำรุงเลือด แก้วปวดภายใน แก้วเจ็บเส้นเอ็น, (L) ใบ ต้มกินเป็น ผักเคียงน้ำพริก, (K) -
11	AMARANTHACEAE	<i>Amaranthus lividus</i> L.	พืชอาหาร และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ผักโขมหัด	ชีข้าวอ หยุ	คิม	กะลอแม	(A)(L)(K) ยอด ประกอบอาหาร หรือใช้เป็นอาหารเลี้ยงหมู
12	AMARYLLIDACEAE	<i>Crinum</i> sp.	พืชสมุนไพร	พลับพลึง	จะปะ	ชียะ	ตะยา	(A)(L)(K) ใบ ขอย หรือทั้งใบ ลนไฟประคบบริเวณที่ฟกช้ำ

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
								เคล็ดขัดยอก
13	ANACARDIACEAE	<i>Rhus javanica</i> L. var. <i>chinensis</i> (Mill.) T.Yamaz.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ส้มผด (มะเหล้ามหิน)	ซึ่มะ	อะมีจิจ	เสชีชะ	(A) ใบ ต้มน้ำอาบแก้คันในเด็กเกิดใหม่ ต้มน้ำรวมกับใบอาซื่อ (<i>Pteris</i> sp.) ต้มอาบแก้ไอสุกใสในเด็ก รนไฟให้ผู้หญิงหลังคลอดบุตรนั่งทับเพื่อให้มดลูกเข้าอู่ ผล กินเป็นผลไม้, (L)(K) เปลือกต้น ใส่แผล
14	ANACARDIACEAE	<i>Mangifera odorata</i> Griff.	พืชสมุนไพร	มะม่วงป่า	-	-	เสเคาะ	(A)(L) -, (K) เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้ความดัน
15	ANNONACEAE	<i>Fissistigma</i> sp.	พืชสมุนไพร	ดู No.10	นินะ, นีนานา	หย่าแลลู	-	(A) ลำต้น ต้มน้ำ หรือ ดองเหล้าดื่ม แก้โรคกระเพาะ เข้ายาดำรับแก้ความดัน บำรุงกำลัง ตำประคบร้อนแก้ตับอักเสบ, (L) ลำต้น ต้มน้ำอาบแก้ตัวหอม ตัวเหลือง ไม่สบายเนื่องจากโรคตับ, (K) -
16	ANNONACEAE	<i>Anomianthus</i> sp.	พืชสมุนไพร	ซ้ำ No.71 ?	นิคะ	เมอโต้	-	(A) ลำต้น ต้มน้ำ หรือ ดองเหล้า ต้มบำรุงร่างกาย, (L) ใบ ตำประคบตับ แก้ตับร้อน, (K) -
17	APIACEAE	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	บัวบก	ดักกุง	พะนอแย	อู๋โยคอสอเต๊ะ	(A)(L)(K) ใบ กินสดเป็นผักเคียงน้ำพริก, (L) ทั้งต้น ขยี้ใส่แผลไฟไหม้, (K) ใบ ต้มน้ำดื่มแก้ร้อนใน แก้ปวดบวมในเด็ก
18	APIACEAE	<i>Hydrocotyle umbellata</i> L.	พืชสมุนไพร	แว่นแก้ว	-	พะนอลู	-	(A)(K) -, (L) ทั้งต้น ขยี้ใส่แผลไฟไหม้
19	APIACEAE	<i>Oenanthe javanica</i> (Blume) DC.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	อันอ้อ	วอกอ	ป่าคะเวีย, ปะคะเวีย	นามาก๊ะเซาะ	(A)(L)(K) ใบ และ ดอก กินสดเป็นผักเคียงน้ำพริก, (A) ทั้งต้น เข้ายาดำรับยาต้มอาบรวมกับควาตอง
20	APOCYNACEAE	<i>Alstonia rostrata</i> C.E.C. Fisch.	พืชสมุนไพร	-	-	แหมตีปี	-	(L) ใบ และ เปลือกต้น เข้ายาดำรับยาต้มอบ
21	APOCYNACEAE	<i>Alstonia scholaris</i> (L.) R.Br.	พืชสมุนไพร	ดินเบ็ด	คำเป็/ปาจอง	ฮา คือแซหละ	นอ/เนาะ	(A)(L) เปลือกต้น และใบ เข้ายาดำรับอบให้ฟันไข่ สบายเนื้อตัว แก้ไม่สบายตัว, (K) น้ำยาง ทารักษาฝี
22	APOCYNACEAE	<i>Rauvolfia verticillata</i> (Lour.) Baillon	พืชสมุนไพรและใช้ประโยชน์อื่นๆ	ชะย้อมหลวง	สุปาโตโย	นีชูปานอย	-	(A) ราก และ ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ ปวดท้อง แก้ความดัน แก้กินอาหารเผ็ด แก้กินผิด (กินเครื่องใน) กินข้าวไม่อร่อย ไม่สบายเนื้อตัว ตัวบวม ใบ ตำใส่แผลหนอง กำจัดหนองใน

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
								ผลวัวควาย, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้เจ็บหลังเอว แก้อาการคัน, (K) -
23	APOCYNACEAE	<i>Tabernaemontana</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชใช้สอย	พุด	?	-	?	(A) ลำต้น ต้มน้ำ หรือดองเหล้าดื่ม แก้อาการคัน บำรุงกำลัง, (L) -, (K) ลำต้น ใช้ทำอุปกรณ์ยั้งสัตว์ (ก้าง)
24	ARACEAE	<i>Acorus calamus</i> L.	พืชสมุนไพร	ว่านน้ำใหญ่ (แต่แพทย์คิดในรูปเป็นหมายเลข 20)	ล่อชะ	ชะพูน้อย/อีกาอู	ซอพาเหม/ตาบิโค/เลอเก้ชะ	(A) ราก หรือใบ กินสดแก้โรคกระเพาะ ใบ ต้มน้ำดื่มแก้ความดัน ทบประคบศีรษะแก้ไข้ ต้มน้ำผสมใบโสมโปโดโย มาคาโล และมะจือชีปา แก้ปวดท้อง ท้องอืด, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปัสสาวะไม่ออก เข้ายาตำรับแก่นี้ว แก้อาการโรคกระเพาะ ใบ ขยี้ตำกับขี้เียนศรีษะ เป็นลม, (K) ดอก กินสดแก้ปวด โรคกระเพาะ ใบ ขยี้ ต้มน้ำอาบแก้ไข้ในเด็ก
25	ARACEAE	<i>Amorphophallus</i> sp.	พืชอาหาร	บุก	จียอ	?	เคียมมีโบ	(A)(L)(K) หัว ประกอบอาหาร
26	ARACEAE	<i>Lasia spinosa</i> (L.) Thwaites	พืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ผักหนาม	เดตะ	ผักหนาม	ห่อตูปู	(A)(L)(K) ยอด กินเป็นผัก, (K) เหง้า ต้มกินแก้โรคกระเพาะ ถ่ายพยาธิในควายที่ได้เข้า
27	ARACEAE	<i>Rhaphidophora</i> sp.	พืชสมุนไพร	ฟิลโลเด็นดรอนป่าเลื้อย	ชอกกะ	จิกอตู/ช็อคอตู	โตะปะ	(A)(L) ลำต้น ตำสดแล้วทำให้อุ่น ประคบต่อกระดูกหัก (เข้ายาตำรับแก้กระดูกหัก) ประคบท่อน้ำรักษาลำไส้อักเสบ ห้ามใช้ในเด็กที่อายุต่ำกว่า 8 ปี, (K) ลำต้น หรือ น้ำยาง ทาแผลแก้พิษงู
28	ARACEAE	รูปในมือถือ	พืชสมุนไพร		เปื้ออ้อ	ปะกุ		(A) ทั้งต้น เข้าตำรับยาประคบร้อนต่อกระดูก, (L) ทั้งต้น เข้าตำรับยาใส่แผลปวดบวมบริเวณขา
29	ARALIACEAE	<i>Eleutherococcus trifolius</i> (L.) S.Y.Hu	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ผักแปม	จู้โต	?	ตะขออะคาเต๊ะ	(A) ใบ ต้ม หรือกินสด แก้อาการโรคกระเพาะ ป้องกันมะเร็งกระเพาะ, (L) ใบ กินสดเป็นผักเคียงลาบ/น้ำพริก, (K) ใบ ประกอบอาหาร กินสด หรือ ต้มน้ำดื่ม แก้อาการคันหลังและเอว

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
30	ARALIACEAE	<i>Schefflera</i> sp.	พืชสมุนไพร	หนวดปลาหมึกเลื้อย	โหลบ	หล่าไก่	ห่อเปลยอ	(A) ใบ ใช้ยาดำรับ ประคบแก้กระดูกหัก ลำต้น ต้มน้ำดื่มให้ผู้ป่วยแข็งแรง บำรุงร่างกาย, (L) ใบ ใช้ยาดำรับรวมกับ ขายผ้าสีดำ (ดาก้าจ่อ) และ กระแตไต่ไม้ แก้กระดูกหัก, (K) ยอด กินสดแก้อ่อนใน
31	ARALIACEAE	<i>Schefflera</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	หนวดปลาหมึก ต้น	ยาแผล	?	ห่อเปลยอ	(A) ยอด กินเป็นอาหารบำรุงร่างกาย, (L)(K) ยอด กินสดหรือต้ม
32	ARALIACEAE	<i>Trevesia palmata</i> (Roxb. ex Lindl.) Vis.	พืชอาหาร	ต่างหลวง	เปี้ยตะแบตอ	พูซี่	กิลอ	(A)(L)(K) ดอก ต้มกินเป็นผักเคียงน้ำพริก ประกอบอาหาร (แกงแค)
33	ARECACEAE	<i>Arenga westerhoutii</i> Griff.	พืชอาหาร และพืชใช้สอย	-	ต้าว	ต้าว	เตเชอด้	(A)(L) ใบ ทำไม้กวาด, (A)(K) ยอด ประกอบอาหาร, (K) หัวในต้นกินได้
34	ARECACEAE	<i>Caryota maxima</i> Blume	พืชอาหาร และพืชใช้สอย	เชื่องเตา ร้าง?	ช่อ, ชว่อ	กือแจ	ตะเชอด้	(A)(L) ยอด ประกอบอาหาร, (A) เปลือกต้น ใช้ทำเชือก, (K) -
35	ARECACEAE	<i>Livistona speciosa</i> Kurz	พืชอาหาร และพืชใช้สอย	ค้อ	โตะก่อ	โตะก่อ	ค้อ, โหล	(A)(L)(K) ใบ ใช้มุงหลังคา ยอด ประกอบอาหาร ผลสุก นำไปหาลาม หรือต้มกินเล่น
36	ASCLEPIADACEAE	<i>Dischidia nummularia</i> R. Br.	พืชสมุนไพร	กระดุมสีดา	เตอเคอสาเดาะ	ตีคาซี/ดาก้าจ่อ	-	(A) ทั้งต้น ใช้ยาดำรับประคบร้อนแก้กระดูกหัก, (L) ทั้งต้น ใช้ยาดำรับประคบร้อนแก้กระดูกหัก ต่อกระดูก ใช้เวลา รักษา 4-5 วันสำหรับคนหนุ่ม 30 วันสำหรับคนแก่, (K) -
37	ASCLEPIADACEAE	<i>Dischidia major</i> (Vahl) Merr.	พืชอาหาร	จุกโรหิณี	-	-	โกป้อ	(A)(L) -, (K) ใบ นำข้าวเหนียวใส่ในใบที่กลวงปักกิน
38	ASCLEPIADACEAE	<i>Hoya</i> sp.	พืชสมุนไพร		สีของชื้อชอ	?	-	(A)(L) ใบ ใช้ยาดำรับแก้กระดูกหัก
39	LOGANIACEAE	<i>Gelsemium elegans</i> (Gardner & Champion) Benth	พืชมีพิษ		ซีเตอ	หน่องย	-	(A) ทั้งต้น เป็นยาเบื่อเมา, (L) ใบ เคี้ยวสด หรือต้มน้ำดื่มเป็นยาพิษ, (K) -
40	ASPARAGACEAE	<i>Asparagus filicinus</i> Buch.-Ham.	พืชสมุนไพร	ม้าสามต่อน	หรูปูจกา	ด่าตี	หน่อเว	(A)(L) หัว ต้มกินช่วยขับปัสสาวะ ฝนกินกับข้าวช่วยให้เจริญอาหาร ใช้ยาดำรับ, (K) ใบ ตากแห้ง ต้มกิน แก้วิงเวียนศีรษะ

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
41	ASPARAGACEAE	<i>Polygonatum kingianum</i> Coll. & Hemsl.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ว่านนางแลว	โอพุตเต	ลิก้า	-	(A)(L) หัว สดหรือแห้ง ต้มน้ำดื่ม ใบ กินสด แก่โรคกระเพาะ, (L) หัว ต้มน้ำดื่มแก้อาการไม่สบายตัว ผลสุก กินสด, (K) -
42	ASPHODELACEAE	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.	พืชสมุนไพร	หางจระเข้	จระเข้โต	อาหมี่ซังหน้าซื้อ	เกล็ดหมี่	(A)(L)(K) ใบ ปลอกเอาเนื้อประคบแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก พุพอง ยาง ทาแผล
43	ASTERACEAE	<i>Acmella paniculata</i> (Wallex DC.) R.K.Jansen	พืชอาหาร	ผักเผ็ดใหญ่	โคเคมะ	พิยู	ฮ่อเตอเต๊ะ	(A)(L)(K) ยอด ประกอบอาหาร (แกงแค) ลวกกินเป็นผักเคียง น้ำพริก
44	ASTERACEAE	<i>Ageratina adenophora</i> (Spreng.) R.M. King & H. Rob.	พืชสมุนไพร	สาบหมา	ยะโมนะ/ ยามืออา	กู่ชาหมี่	?	(A) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ท้องเสีย ทั้งต้น ใช้ถอนหินหรืออุดรูร้อนวางทับให้ผู้หญิงคลอดลูกใหม่นั่ง, (A)(L) ใบ ขยี้ใส่แผลสด ห้ามเลือด, (K) ใบ ขยี้ประคบร้อน แก้ปวดหลังและเอว
45	ASTERACEAE	<i>Ageratum conyzoides</i> L.	พืชสมุนไพร	สาบแร้งสาบกา	มูชี	เซอซ่อมมี	หน่อเนอซี	(A) -, (L) ใบ ตำใส่แผลสด, (K) -
46	ASTERACEAE	<i>Artemisia lactiflora</i> Wall. ex DC.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	จิงจุ้ย แก้วเมืองจีน	?	อะซ่าเซอวี	-	(A) ใบ ประกอบอาหาร, (L) ใบ ประกอบอาหาร ต้มให้เด็ก 5-6 ขวบ กินแก้ร้อนใน, (K) -
47	ASTERACEAE	<i>Blumea balsamifera</i> (L.) DC.	พืชสมุนไพร	หนาด	หว่อสองลามะ	ซาซีพี	พอปะหล่า	(A)(L) ใบ รนไฟให้สตรีหลังคลอดบุตรนั่งอุ่นไฟประคบแผลอักเสบเป็นหนอง อุ่นกับน้ำร้อน ประคบรักษาตาแดง, (A)(L)(K) ใบ ต้มน้ำอาบแก้ขาบวม ตัวบวม บวมภายใน ให้เหงื่อไหลออกสบาย, (L)(K) ใบ ต้มน้ำดื่มเป็นชาแก้ร้อนใน
48	ASTERACEAE	<i>Blumea flava</i> DC.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ผักกาดนก	ชาลา กวย	-	-	(A)(K) ทั้งต้น กินบำรุงร่างกาย กินสดเป็นผักเคียงน้ำพริก
49	ASTERACEAE	<i>Blumea lanceolaria</i> (Roxb.) Druce	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	เกียงพาข้าง	อียาเหมียว	ฟู่เต	โคปี้อี้	(A) ใบ รนไฟประคบแผลอักเสบ ข้ำ บวมแดง, (L)(K) ใบ หรือ ยอด กินสดเป็นผักเคียงลาบ
50	ASTERACEAE	<i>Chromolaena odoratum</i> (L.) R.M. King & H. Rob.	พืชสมุนไพร	สาบเสือ	ยามือฮา/ ยาโมนะ	ยามือฮา	ส่าบ่อก้วย	(A)(L)(K) ใบ ตำประคบแผลสด ช่วยห้ามเลือด
51	ASTERACEAE	<i>Chrysanthemum</i> sp.	พืชสมุนไพร	เก็กฮวยป่า	อะคาเจตคือ	อะซ่า	-	(A)(L) ใบ ตำใส่น้ำดื่มแก้ไข้ชัก ขยี้จุดจุมูกแก้เลือดกำเดาไหล, (K) -

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
52	ASTERACEAE	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S. Moore	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร		ละบือย าโม	ปู้แด/ โมน่อ	หน่อแอส ขอ	(A) ใบ ตำหรือขยี้ใส่แผลสด เข้าตำรับยาฆ่าเชื้อ, (L)(K) ยอด กินสด หรือต้มน้ำเป็นผัก เคียงน้ำพริก
53	ASTERACEAE	<i>Elephantopus scaber</i> L.	พืชสมุนไพร	โตไม่รู้ล้ม	ป่าเย๊ะ	ปือโก	ติตซีจี	(A)(L) ราก ต้มน้ำ หรือดอง เหล้า หรือแช่น้ำผสมด่างูไก่อ ดื่ม บำรุงกำลัง, (K) ราก ต้ม บำรุงร่างกาย เจ็บหลังเอว แก่ เมื่อย
54	ASTERACEAE	<i>Gymnanthemum extensum</i> (DC.) Steetz	พืชสมุนไพร	หนานเฒ่า เหวีย	เหมียว ล่า/ไค ขอ	ซาจี เพอ	-	(A) ใบ และลำต้น ตากแห้งต้ม น้ำดื่มลดความดันโลหิต และ ขยายตำรับต้มอาบอื่นๆ, (L) ใบ และลำต้น ต้มอบหรืออาบ แก้โรคกระเพาะ หรือกินสด, (K) -
55	ASTERACEAE	<i>Gynura bicolor</i> DC.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	ว่านทอง ใบม่วง	?	-	-	(A) ยอด กินสดเป็นผักเคียง น้ำพริกแก้ปวดท้อง ช่วยเจริญ อาหาร, (L)(K) -
56	ASTERACEAE	<i>Gynura</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	ว่านทอง ใบเขียว	จา กาน่อ/ จางกา หน่อ	-	เดบั้งเด๊ะ	(A) ทั้งต้น ตำหมกไฟประคบ กระดูกแตกหรือหัก, (L) -, (K) ยอด กินสดเป็นผักเคียงลาบ
57	ASTERACEAE	<i>Saussurea</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	บัวหิมะ	ละปือ แบมะ	ละปือ ป่า	-	(A) หัว กินสดรสชาติดหวาน, (L) ใบ เข้ายารักษากระดูกหัก, (K) -
58	ASTERACEAE	<i>Inula cappa</i> (Ham.) DC.	พืชสมุนไพร	หนาดคำ	อะเจะ คือเต๊ะ	ซีชีอะ จูก่า นะ/ ชือชือ อาจูไก่อ	-	(A)(L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ตัวร้อน เป็นไข้ แก้ปวดเมื่อย ตำ ประคบแก้คางทูม, (K) -
59	ASTERACEAE	<i>Lactuca</i> sp.	พืชอาหาร	ผักกาดจีน	หว่อซ่า	โวคาโป	แซะป่าขอ	(A)(L)(K) ใบ กินสดเป็นผัก เคียงน้ำพริก
60	ASTERACEAE	<i>Pseudoelephantopus spicatus</i> (Juss.ex Aubl.) Rohr ex C.F.Baker	พืชสมุนไพร	โตไม่รู้ล้ม ดอกขาว	ป่าเย๊ะ	เปอโก	ติตซีจี	(K) ราก ต้มน้ำ หรือดองเหล้า ดื่มแก้ปวดหลังและเอว, (L) ใบ กินสดแก้อ่อนใน, (K) ราก ต้มน้ำ หรือดองเหล้าดื่ม เป็นยาบำรุงกำลัง
61	ASTERACEAE	<i>Tithonia diversifolia</i> (Hemsl.) A.Gray	พืชสมุนไพร	บัวตอง	เพ็ชเชล อเด๊ะ/ ต้อ	เชื่อเว คา/ อะค่า	พอมือนี้/ พอกเกลู	(A)(L) ราก ต้มน้ำ หรือดอง เหล้าดื่มบำรุงร่างกาย ตัว เหลืองเข้าตำรับยาแก้เป็นแผล หนอง ตุ่ม แผลเน่า ใบ ตำใส่ น้ำและปัสสาวะ (นิคหนอย) ของเพศตรงข้ามผู้ป่วย ต้มแก้ ลมบ้าหมู, (L) ใบ ขยี้ทาแก้คัน,

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
								(K) ใบ รนไฟใส่หูแก้เจ็บหู
62	ASTERACEAE	<i>Vernonia parishii</i> Hook. f. ???	พืชสมุนไพร พืชอาหาร และพืชใช้ประโยชน์ อื่นๆ		สังปะมา/ ชะอะปามา	วอคะ เซีย/ วอแก	เคาะบอ	(A) ราก ต้มน้ำผสมมะขามแปหยดตาแก้ตาแดง ตาอักเสบ ราก และลำต้น ต้มน้ำผสมชื้อ ชื่ออาจูไก่ต้มน้ำบำรุงร่างกาย, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะ, (K) ยอด กินสดเป็นผักเคียง น้ำพริก ราก ตำใส่ให้ต่อหลุม ให้มันและทิ้งรัง
63	ASTERACEAE	<i>Synedrella nodiflora</i> (L.) Gaertn.	พืชสมุนไพร		-	นาวะ มัย	-	(A) -, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ใช้ ปวดเมื่อย, (K) -
64	ASTERACEAE	<i>Galinsoga parviflora</i> Cav.	พืชสมุนไพร	หญ้าทหาร กล้า	ฮู้ คอยมะ	ส้ม?	-	(A) -, (L) ใบ ขยี้แก้คันและ ผื่นคัน, (K) -
65	BEGONIACEAE	<i>Begonia</i> sp.	พืชสมุนไพร	ส้มกุ้ง	เขมา อาเนะ	ชื้อ คะตือ	-	(A)(L) ทั้งต้น ขยี้ทาถูตาม ร่างกายแก้แผลฟอกซ้ำ ใบ กิน สดแก้ร้อนในกระหายน้ำ มีรส เปรี้ยว, (K) -
66	BETULACEAE	<i>Betula alnoides</i> Buch.-Ham. ex G.Don	พืชสมุนไพร	กำลังเสือ โคร่ง	จันท้อง, ทอว	ทอว, ห้อย,	เล่กอว	(A) เปลือกต้น เคี้ยวสด หรือ ดองเหล้าดื่มแก้เจ็บคอ, (L) ราก หรือเปลือกต้น ต้มน้ำดื่ม แก้ไวรัสตับอักเสบบี, (K) เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้พิษ แก้ว ปวดท้อง ดองเหล้าดื่มบำรุง กำลัง
67	BIGNONIACEAE	<i>Oroxylum indicum</i> (L.) Kurz	พืชสมุนไพร และพืช อาหาร	เพกา	โยกะ ละมะ/ จอกา ละมา	เล๊ะ กามา	เคาะกะ	(A) เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้โรค กระเพาะอาหารอักเสบ, (A)(K) เปลือกต้น หมกไฟให้อุ่น ประคบแก้ปวดบวม แก้ตับ บวม, (A)(L)(K) ผลอ่อน ประคบอาหาร เปลือกต้น ชูด ใส่ลาบ
68	BURSERACEAE	<i>Garuga pinnata</i> Roxb.	พืชสมุนไพร และพืช อาหาร	ไม้หวัด	ฉิงฉอง	ค้อหล่า ก้อ	ชีฟริฟิซอ	(A)(L) เปลือกต้น ชูดใส่ลาบแก้ ปวดท้อง, (A) ผล กินสดแก้ ท้องเสีย, (K) เปลือกต้น ตำ ประคบแก้ปวดหลังและเอว รสาชาติขม
69	CAMPANULACEAE	<i>Codonopsis javanica</i> (Blume) Hk.f.	พืชสมุนไพร และพืช อาหาร	พวงขวา	อะมีนา ก้อ	น้ำ แหะกะ า	-	(A) ผล กินสดเป็นผลไม้ หัว กินสดรสาชาติขม หรือใช้ดอง เหล้าดื่ม ยอด กินสดเป็นผัก เคียงน้ำพริก แก้วกระเพาะ, (L) ใบ หรือทั้งต้น ตำผสมละคาใส่ แกงลูก, (K) -

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมูเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
70	CAMPANULACEAE	<i>Lobelia angulata</i> Forst.	พืชสมุนไพร	ผักเบี้ยดิน	ตำกุ่มตำหยี่	หวือดีแคะชื้อ	-	(A) ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ร้อนภายใน เข้าตำรับยาต้มอบ, (L) ทั้งต้น ขยี้ทาแผลแก้ตุ่มคัน, (K) -
71	CAPRIFOLIACEAE	<i>Sambucus javanica</i> Reinw. ex Blume	พืชสมุนไพร	สะพานกัน	อาข่าดาชะ	อาจีกูแจ๋	ติชากาจื้อ	(A) ทั้งต้น เข้ายาตำรับต้มอาบกับทัญญาและต้นอ้อ, (L) ใบ ตำใส่แผลฝีหนอง บริเวณที่คัน แก้แผลฟกช้ำ, (K) ใบ ลนไฟประคบแก้เคล็ดขัดยอก
72	CAPRIFOLIACEAE	<i>Sambucus simpsonii</i> Rehder	พืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	พวงไข่มุก (ดอกอ่อนป่า)	อาข่าดาชะ	อ๊ะจีกูแจ๋	พอบือคลี	(A) ลำต้น เข้ายาตำรับต้มอาบหรืออบ แก้ไข้ไม่สบาย เคลื่อนที่ไม่ไหว ตัวบวม ตัวผอม, (L) ใบ ขยี้ทาแก้คัน, (K) ดอก ใช้หัวพระ ตำหัวคนเมา
73	CHLORANTHACEAE	<i>Chloranthus erectus</i> (Buch.-Ham.) Verdc.	พืชสมุนไพร	หอมไก่	ยาแล้ปาคา	จื้อหนะชี	-	(A) ใบ กินบำรุงร่างกาย เข้าตำรับยาต้มอบ, (L) ราก ต้มน้ำกินแก้ปวด เป็นไข้ ราก ตองเหล้าต้มบำรุงกำลัง, (K) -
74	COMMELINACEAE		พืชสมุนไพร	ผักปราบ (เอาจากป่ามาปลูก)	ทองค้อลาแซ	อ้อหล่าฉิ่นฉื่อ	-	(A) ทั้งต้น ขยี้ใส่แผลเริ่มที่มุมปาก, (L) ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้โรคไต, (K) -
75	CONVOLVULACEAE	<i>Argyrea</i> sp.	พืชสมุนไพร	เครือเขาหลง	อะพอเหมโต๊ะ	ชะปะดุย	-	(A) ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มให้สตรีหลังคลอดบุตรดื่มช่วยขับน้ำนม, (L) ทั้งต้น เข้ายาตำรับยาประคบแก้มะเร็งเต้านม, (K) -
76	CONVOLVULACEAE	<i>Cuscuta chinensis</i> Lam.	พืชสมุนไพร	ฝอยทองเครือเทาคำ?	เตอเลอมียู	กามือเต	-	(A)(L) ทั้งต้น เข้ายาตำรับยาแก้กระดูกหัก, (K) -
77	COSTACEAE	<i>Cheilocostus speciosus</i> (J.Koenig) C.D.	พืชสมุนไพร	เอื้องหมายนา	หมีจื้อก้อยือ	จีบ๋อจีชะ / เชื้อบ่อเชื้อแซ	ซูเลโป	(A) ทั้งต้น เข้ายาตำรับแก้ไข้มาลาเรีย ใช้ป่า (เอนอ้า นาก่อและ จยือจอกุย) และเข้ายาตำรับยาอบ, (A)(L) หัว ต้มน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะอาหาร บำรุงกำลัง แก้ปวดเมื่อย ลำต้น บิดเอาน้ำใส่หน้า หรือดื่ม หรือ หัว ต้มน้ำดื่ม แก้ร้อนใน, (K) ลำต้น ทูบประคบขมิ้นแก้ปวดหัวแก้ปวดหลัง
78	CRASSULACEAE	<i>Kalanchoe pinnata</i> (Lam.) Pers.	พืชสมุนไพร	คว่ำตายหงายเป็น	ป่าเจอชีคา	อะหมีชีน้ำเซย/เท้าบูเตอ	สะแกหล่า	(A)(L)(K) ใบ ตำผสมว่านหางจระเข้ทาแก้ น้ำร้อนลวก ไฟลวก
79	CUCURBITACEAE	<i>Gynostemma pentaphylla</i>	พืชสมุนไพร	เจียวกู่หลาน	เจียวกู่หลาน	เจียวกู่หลาน	เจียวกู่หลาน	(A)(L)(K) ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มเป็นชาแก้ปวดหลังและเอว ลด

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมูเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
		(Thunb.) Makino						ความดัน แก้วคุดหัว
80	CUCURBITACEAE	<i>Hodgsonia macrocarpa</i> (Blume) Cogn.	พืชอาหาร		เส้ตุล	แพพืหมือซี่	มะกั้ง	(A) เมล็ด ตำน้ำพริก, (L)(K) เมล็ด ลนไฟตำกับยาหน่อ
81	DAVALLIACEAE	<i>Davallia</i> sp.	พืชสมุนไพร	สกุลเพ็ญนาคราช	ดาเปี้ยะ	ด่าก้า	-	(A) ใบ ตำแล้วอุ่นไฟประคบแก้แผลตุ่มคัน, (L) ทั้งต้น ตำแล้วห่อใบตองหมกไฟ ประคบแผล แก้ก้นเอ็นขาด, (K) -
82	DAVALLIACEAE	<i>Davallia</i> sp.	พืชสมุนไพร	เพ็ญกระแตไต่ไม้	ดะเปี้ย	ดาก้า	-	(A) ลำต้น ตากแห้งทำผงใส่แผลเน่า แผลตุ่มลูกลาม, (L) ลำต้น ผสมหนวดปลาหมึก ดากะจ้อ เข้ายาต่อกระดูก, (K) -
83	DIOSCOREACEAE	<i>Dioscorea</i> sp.	พืชสมุนไพร	กลอย/กลิ้งกลางดง ใบประกอบ 3 ใบ	ยาเทหม่อค่า	ละสะก้อ, ลาคา	?	(A) หัว สับ หรือตำประคบอาการปวดภายใน (ไม่มีแผล), (L) หัว ใช้เหมือนบอระเพ็ดพุงช้าง และเขี่ยาแก้ปวด โดยประคบร้อน และ แก้วพิษงู, (K) -
84	DIOSCOREACEAE	<i>Dioscorea</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ใบเดี่ยว (มัน ?)	อาหละ	ลาคา	ลาล่ามี	(A)(K) หัว สับใช้เป็นยาฆ่าแมลง เฝ้าให้ร้อน เหยียบบริเวณสันเท้าและฝ่าเท้าที่เจ็บ แก้กุด, (L) ใบ ตำผสมกับใบนาเหยือก (พวงชะวา) ประคบบริเวณงูกัด
85	DIPTEROCARPACEAE	<i>Shorea obtusa</i> Wall. ex Blume	พืชสมุนไพร	เต็ง	-	ไม้แจะ	หละมี	(A) -, (L) เปลือกต้น ต้มน้ำผสมกับเปลือกต้นมะม่วงป่า และเปลือกต้นมะขามป้อม ทาแก้คัน, (K) เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้เจ็บท้อง กินสดแก้ไอ
86	EBENACEAE	<i>Diospyros glandulosa</i> Lace	พืชสมุนไพร		เปนี	คะมื่อ ยะจู่แซ	-	(A) ใบ ตำประคบแก้แขนขาหัก, (L) ใบ ตำประคบแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก, (K) -
87	EUPHORBIACEAE	<i>Antidesma acidum</i> Retz.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	มะเมาะ	อะจิล่า เซะ	หงาแมะมี ฉี่/ละกีกู	ฮ่อซื่อ คะ/ฮ่อชรา/ฮ่อซา	(A) ยอด แกงใส่มันอะลู กินเป็นยาบำรุง ลดความดัน, (L) ยอด และผล กินสด ต้มน้ำดื่ม ใบ แก้วคุดท้อง, (K) ยอด ประกอบอาหาร เข้ายาตำรับยาอบแก้ผดผื่น ช่วยให้ฟันไข (ใช้ใบผสม 7 อย่าง คือ หย่าป่า ลา อะซอหน้าบอ ปุเลย จอพาเหมงเจ้ พอปล่าหล่ง ใบกล้วย นวล ขายผ้าสีดำ)

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมูเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
88	EUPHORBIACEA E	<i>Aporusa</i> sp.	พืชสมุนไพร พืชอาหาร และพืชใช้ประโยชน์ อื่นๆ	เหมือด	หล่าแซ้	แม๊ะโกยี้	บี้ครี	(A) ผล กินเล่นรสชาติเปรี้ยว, (L) เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง บำรุงร่างกาย ขับสารพิษ, (K) เป็นยาฆ่าหญ้า
89	EUPHORBIACEA E	<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	มะไฟ	ฉี่แ	มะไฟ	สำปางจือ (สำปี อจือ)	(A) เปลือกผล ตำกินแก้อาหารเป็นพิษ, (K) เปลือกต้น ต้มกิน/กินสด แก้กระเพาะ ปวดท้อง ผลสุก กินได้
90	EUPHORBIACEA E	<i>Croton roxburghii</i> N.P. Balaker.	พืชสมุนไพร		จิมัย จิจ้า	-	-	(A) ใบ ตำให้ละเอียดเข้าตำรับยาอบ ต้มน้ำอาบแก้คัน ปวดเมื่อย บำรุงกำลัง, (L)(K) -
91	EUPHORBIACEA E	<i>Croton cf. sublyratus</i> Kurz	พืชสมุนไพร และพืชใช้ประโยชน์ อื่นๆ	เปล้าน้อย	จิมะจ้า	ปู้ตีแคะ	สะก๊าะ	(A) ใบ ต้มน้ำอาบหรืออบ แก้ไข้ไม่สบาย, (L) ใบ และ เปลือกต้น ต้มน้ำใช้อบตัว แก้ไข้ไม่สบาย, (K) ใบ และลำต้น ต้มน้ำอาบรักษาตับ ช่วยให้ฟันไข้ ยางจากก้านใบ ทาปากนกกระจอก แก้ปากเปื่อย ลำต้น เผาถ่านตำเป็นดินปืน
92	EUPHORBIACEA E	<i>Euphorbia pulcherrima</i> Willd. ex Klotzsch	พืชสมุนไพร	คริสมาส	อาปานี	ชือวินี	-	(A) ลำต้น ต้มน้ำผสมใส่ปะโดโยตี้มสำหรับคนที่ไม่มีกำลัง, (L)(K) -
93	EUPHORBIACEA E	<i>Glochidion sphaerogynum</i> (Mull.Arg.) Kurz	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	โคร์ มั่นปลา	อาเบดา	-	-	(A) ยอดอ่อน กินเป็นผักเคียงลาบ บำรุงร่างกาย, (L)(K) -
94	EUPHORBIACEA E	<i>Macaranga kurzii</i> Pax ex Hoffm.	พืชสมุนไพร	ปอแต๊	หน่อพะก้อ	พะแพ พะพา	-	(A)(L) ใบ เข้าตำรับยาอบ, (K) -
95	EUPHORBIACEA E	<i>Manihot esculenta</i> Crantz	พืชอาหาร	มันสำปะหลัง	หม่า ชือด้าค้อ	ชือม้อ, ชือชื้อ ผุแต	เนซี/ นอเอซี	(A)(L)(K) ยอด และหัว ต้มกินเป็นผักเคียงน้ำพริก
96	EUPHORBIACEA E	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	มะขามป้อม	ชีชา	คำจา	เสยา	(A) ใบอ่อน กินสดแก้ท้องเสีย ผล ตำผสมน้ำกับเกลือกินถ่ายพยาธิ เปลือกต้น ใส่ลาบหมู, (L) ผล กินสดแก้ไอ, (K) ผล กินสดแก้เจ็บคอ เปลือกต้น กินสดแก้ท้องเสีย
97	EUPHORBIACEA E	<i>Phyllanthus reticulatus</i> Poir.	พืชสมุนไพร	ก้างปลา	หย่าลือ	หย่าลือ	-	(A) ใบ ต้มน้ำหรือดองเหล้าดื่มบำรุงกำลัง, (L) ใบ เข้าตำรับยาถอนไฟประคบ แก้กระดูกหัก เนื้อตัวไม่ดี ผลอุบัตเหตุ ตัวเหลืองซีด หนาวชืด, (K) -
98	EUPHORBIACEA	<i>Phyllanthus</i>	พืชสมุนไพร	ลูกใต้ใบ	-	อา	-	(A) -, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
	E	<i>urinaria</i> L.				ปูจ้อย		ปวดท้อง, (K) -
99	EUPHORBIACEAE	<i>Ricinus communis</i> L.	สมุนไพร	ละหุ่ง	อู่ดุกัจ	ละพู	โค่ทิว/คิตี	(A) ใบ ต้มน้ำผสมหล่อชาใส่แผล แก้น้ำขามวมใช้คล้ายอีหยาเหมียว, (L) ใบ เข้าตำรับยาประคบแก้ปวดท้อง, (K) ก้านใบ รนไฟเผาใส่หูแก้หูอักเสบ
100	EUPHORBIACEAE		พืชอาหาร			เชื้อผุด		(L) ยอด แกงเป็นอาหาร
101	FABACEAE	<i>Archidendron clypearia</i> (Jack) I.C. Nielsen	พืชสมุนไพรและพืชใช้สอย	มะขามแป	เมียนนิเกร	กำซุจี	เส้ง่า	(A) ใบ ต้มน้ำหยอดแก้เจ็บตาตาแดง ตาอักเสบ, (L) ใบ ต้มน้ำดื่มหรืออาบช่วยให้นอนหลับสบาย แก้ปวดฟัน แก้อ่อนใน แก้ม, (K) ลำต้น ทำเครื่องใช้ในบ้าน
102	FABACEAE	<i>Bauhinia</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชใช้สอย	เสี้ยวเครือ	หล่าบลือ	-	เปอหน่าเหมือพู	(A) เปลือกต้น ใช้ทำเชือกหน้าไม้, (L) -, (K) ลำต้น ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง ราก ต้มน้ำดื่มแก้พิษ
103	FABACEAE	<i>Caesalpinia sappan</i> L.	พืชสมุนไพร	ฝาง	เหย์	หน้าฟ้า/หน้าฟ้ามือ	พอ	(A) แก่นลำต้น ต้มน้ำ หรือดองเหล้าดื่มแก้ความดัน, (L) แก่นลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปวด บำรุงสตรีที่ไม่แข็งแรง, (K) แก่นลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังและเอว
104	FABACEAE	<i>Cassia fistula</i> L.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	คูน	อะแซนนะ	-	เส็กโป	(A) ใบ เป็นผักต้มกินแก้ท้องเสีย, (L,K) -
105	FABACEAE	<i>Crotalaria</i> sp.	พืชสมุนไพร	หิงเม่น	อาจีจ่า	ปูปูลุย	หนอแจ๊ะแล๊ะ	(A) -, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวด, (K) -
106	FABACEAE	<i>Derris elliptica</i> (Roxb.) Benth.	พืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ทางไหล	ง่าโตะ/วาโตะ	ล้าแม	กลี, เกล๊ะ	(A)(L)(K) ราก ทบแช่น้ำเบือปลา ผสมพด.2 ข่า ตะไคร้และมะกรูดใช้ฆ่าแมลง, (L) รากและผล ตำลูกแช่เอราตามนิ้วมือและนิ้วเท้า
107	FABACEAE	<i>Desmodium renifolium</i> (L.) Schindl.	พืชสมุนไพร	เกล็ดปลาปรุง	?	อาปูบ้วย	เท้ากรอ	(A)(L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง, (K) -
108	FABACEAE	<i>Entada</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	สะบ้า	อาเบอะ	กานะเป	มีรีกะ	(A) ยอด ประกอบอาหาร แกงใส่ปลาทุเค็ม, (L) ใบ ตำคั้นน้ำทาบริเวณผื่นคัน, (K) ยอด กินเป็นผักเคียงน้ำพริก
109	FABACEAE	<i>Erythrina cf. stricta</i>	พืชสมุนไพร	ทองกลางป่า	ยาเข้ชะ	กาซู่	เชอบอ	(A)(L) เปลือกต้น ทบประคบร้อนแก้กระดูกหัก, (K) -

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออ่าว	ชื่อมุข (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
110	FABACEAE	<i>Mimosa pudica</i> L.	พืชสมุนไพร	ไมยราบ	ปาจูปาแพะ	ยะโด้ม	หน่อวีเมะ	(A)(L)(K) ทั้งต้น ต้มน้ำอาบแก้บวม, (K) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวด
111	FABACEAE	<i>Mucuna</i> sp.	พืชสมุนไพร	สะบ้า	อาเบอก้า	-	?	(A) ลำต้น ต้มน้ำดื่มขับเลือด ขับน้ำคาวปลา, (L) -, (K) ราก ต้มน้ำดื่มแก้เจ็บเข่า
112	FABACEAE	<i>Phyllodium</i> sp.1	พืชสมุนไพร	เกล็ดปลา 1	ทอคือหมีเดีย	พะคุมเหม่ คุมหมุ	-	(A) ราก หรือลำต้น ใช้เดี่ยวต้มน้ำ หรือผสมใส่ปะโดโย หรืออะโวละลอง ต้มแก้ปวดท้อง กระเพาะ และลำไส้, (L) ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้องเรื้อรัง, (K) -
113	FABACEAE	<i>Phyllodium</i> sp.2	พืชสมุนไพร	เกล็ดปลา 2	ทอ คือ มี เปียะ	-	-	(A) ราก และลำต้น เข้าตำรับยาต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง แก้น้ำ, (L)(K) -
114	FABACEAE	<i>Senna tora</i> (L.) Roxb.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	ชุมเห็ด หลับมีนน้อย	โหม่จูง	พีหมาลา	นอ	(A)(K) ราก ต้มน้ำดื่มเป็นยาอายุวัฒนะ ดอก กินสดกับน้ำพริก, (L) ราก ต้มรวมกับตะไคร้ ใบแมงลัก จะกือลือเมียว (โหระพา) กินแก้เวียนหัว เป็นลม แก้ความดัน และโรคกระเพาะ
115	FABACEAE	<i>Spatholobus parviflorus</i> (DC.) Kuntze	พืชสมุนไพร		ชีกั่ว	เผ้าบือแต	-	(A)(L) ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ใน ขับเลือดตกใน แก้ออกซ้า บำรุงกำลัง, (K) -
116	FABACEAE	<i>Tadehagi triquetrum</i> (L.) Ohashi	พืชสมุนไพร	หญ้าคอดุง	อาโกชาลื้อ	มะนอ ก่อชี	เสจอบิ	(A) ราก ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง, (A)(L) ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง, (A)(L)(K) ราก ต้มน้ำดื่มแก้อาหารเป็นพิษ ปวดท้อง
117	FABACEAE	<i>Pueraria</i> sp.	พืชใช้สอย และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ		อามอ จา/อากอ มอจา	-	-	(A) ลำต้น ใช้เมล็ดของ เป็นยาบำรุงลำไส้ แก้อาหารในน้ำ, (L)(K) -
118	FABACEAE	<i>Pueraria wallichii</i> DC.	พืชสมุนไพร	กวาวพุ่ม	ชีหัว อชื้อ	ล้ำชา กอ/ ชะ พาดวย	-	(A) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง ยาถ่ายเลือด ขับเลือดสำหรับสตรีหลังคลอดบุตร ดองเหล้า ต้มบำรุงกำลัง, (L)(K) -
119	FABACEAE		พืชสมุนไพร		อาโกว ช่อ ล้อง/ อาโกค อหล่อ	-	-	(A) ลำต้น และราก ต้มน้ำดื่มเข้าตำรับแก้เจ็บท้อง แก้น้ำ หรือเข้าตำรับยาแก้เจ็บท้องท้องอืด ปวดเมื่อย ตัวร้อน เข้าตำรับยาบำรุงกำลัง ช่วยเจริญอาหาร, (L)(K) -

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออำเภอ	ชื่อหมู่ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
120	FAGACEAE	<i>Lithocarpus</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชใช้สอย	ก่อก้วย	หล่าปือ ถังกู	นากอ	เสบอปี	(A)(L)(K) เปลือกต้น เคี้ยวกับหมากแก้อาเจียน แก้อาเจียน ลำต้น ทำฟืน ทำด้ามมีด ด้ามจอบ
121	GNETACEAE	<i>Gnetum</i> sp.	พืชสมุนไพร	เครื่องมือเมื่อย	เลกูเลปี	อากู	-	(A) ใบ ใช้ตำรับยาแก้กระตุกแขนขาหัก ลำต้น ต้มน้ำดื่ม บำรุงกำลัง ต้มน้ำล้างแผลเน่า, (L) ใบ ตากแห้งผสมหัวกลิ้งกลางดงตากแห้ง ประคบแก้ปวดท้อง แก้มะเร็ง, (K) -
122	HYDRANGEACEAE	<i>Dichroa febrifuga</i> Lour.	พืชสมุนไพร	อ่อมดง	อือยาเมียว	ชื่อวินอย	-	(A) -, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ไข้มาลาเรีย, (K) -
123	HYPOXIDACEAE	<i>Molineria</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ว่านสากเหล็ก	อาหล่องจะมะ	ลู่แป	ต่อหน่ออี	(A) ราก ใช้ยาตำรับต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง แก้โรคกระเพาะ, (L) ราก ใช้ยาตำรับต้มน้ำดื่มแก้บิด แก้โรคนิวโมโต แก้ปัสสาวะอักเสบ, (K) ราก ต้มน้ำดื่มแก้บิด ใบ ใช้มัดผ้าในกระบวนการย้อมสีให้เกิดลวดลาย
124	IRIDACEAE	<i>Eleutherine americana</i> (Aubl.) Merr.	พืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ว่านหอมแดง	ยาคนนี้	วะลู	แคะหล่า	(A) หัว ต้มน้ำดื่มแก้ท้องเสีย อจจระเป็นเลือด, (L)(K) หัว ใช้สดทาแผลมีดบาด, (K) หัว ใช้ย้อมผ้าให้สีแดง
125	LAMIACEAE	<i>Callicarpa</i> sp.	พืชสมุนไพร	callicapa(ดอกชมพู)	อะจือรูมะ	เนตะกอย	-	(A) ใบ รนไฟให้ร้อนประคบบริเวณที่บวม ปวดข้างใน, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้อาการร้อนหนาวในเด็ก, (K) -
126	LAMIACEAE	<i>Clerodendrum viscosum</i> Vent.	พืชสมุนไพร	บั้ง	คาหุมเตเซ	เค๊ะหนูมา	พอกวอ	(A) ราก และลำต้น ต้มน้ำผสมสบู่โดยต้มน้ำความดัน ใบ ต้มน้ำอาบแก้อาการลมพิษ ราก ต้มน้ำดื่มแก้ท้องร่วง, (L) ราก ใช้ตำรับยาต้มอบ ต้มน้ำดื่มแก้ก้นผิด, (K) ใบ ต้มอบแก้เจ็บไข้
127	LAMIACEAE	<i>Clerodendrum colebrookianum</i> Walp.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	บั้งดอกขาว	คำเตเซ	พะปี	พอกวอ	(A) ราก ต้มน้ำผสมสบู่โดยต้มน้ำความดัน, (A)(L)(K) ใบ ลวกกินเป็นผักเคียงน้ำพริก, (L) ราก กินไม่ได้, (K) ราก ต้มน้ำดื่มแก้พิษต่างๆ
128	LAMIACEAE	<i>Clerodendrum serratum</i> (L.) Moon	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	อักษิหาร (?)	โซ๊ะปาโดโดยดอกม่วง	นู้ป่าดีคือ/ชะพานะลือ	-	(A) ดอก ลนไฟเป็นผักเคียงน้ำพริก ใบ หรือลำต้น ต้มน้ำเป็นยาอบ ใบ ลนไฟให้หญิงหลังคลอดบุตรนั่ง ราก ต้มน้ำดื่มแก้ความดัน แก้ปวดท้อง,

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
								(L) ราก ต้มน้ำดื่มป้องกันไข้มาลาเรีย แก้ไข้ หากหายจากอาการไม่สบายให้น้ำวัว 1 ตัวมามอบให้กับหมอผู้รักษา, (K) -
129	LAMIACEAE	<i>Congea tomentosa</i> Roxb.	พืชสมุนไพร		ป่าสะ	อาหมี่ชึนะเชื่อ	มูอและ	(A) ใบ ต้มกับน้ำทาแผลไฟไหม้, (L)(K) ใบ ตำประคบเย็น แก้ไฟไหม้
130	LAMIACEAE	<i>Elsholtzia kachinensis</i> Prain	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร		รอกซอ	ชิมา	เบอคาพิเตาะ	(A)(L) ทั้งต้น ต้มน้ำอาบ หรือ ต้มแก้ไอสูงเสื่อ ทำให้คนไข้ฟื้นไข้เร็ว, (K) ยอด กินเป็นผัก
131	LAMIACEAE	<i>Elsholtzia</i> sp.	พืชสมุนไพร	ผักอีหลินป่า ซ้ำ No. 131	เนโนซี/ชุมซี	มูฮ่อคอย/ฮือฮ่อเควย	ห่อพีย	(A) ใบ ราก ดอก หรือทั้งต้น ต้มน้ำดื่มเป็นชา มีกลิ่นหอมแก้ท้องอืด ใบ รนไฟให้หญิงหลังคลอดบุตรนั่งทับ ประคบแผล, (L) ใบ ตากแห้งเข้ายาตำรับต้มน้ำดื่มแก้กระเพาะ, (K) ใบ ขยี้ใบสดทาดับกลิ่นตัว แก้กลากเกลื้อน
132	LAMIACEAE	<i>Ocimum gratissimum</i> L.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ใบจันทร์	จ๊ะกูเมียงมะ(?)	บอหอม	พอซุหลูดี	(A)(L)(K) ใบ ประกอบอาหาร, (K) ใบ ตำตำรับยาต้มอาบ
133	LAMIACEAE	<i>Orthosiphon aristatus</i> (Blume) Miq.	พืชสมุนไพร	หญ้าหนวดแมว	เมี้ยหล้า	เมี้ยป่าจิ้ม	-	(A) ใบ ต้มน้ำดื่มขับปัสสาวะ แก้ปวดท้อง, (L) ใบ ต้มน้ำดื่มแก้ปัสสาวะบ่อย หลังจากดื่ม 2 นาทีจะหาย, (K) -
134	LAMIACEAE	<i>Plectranthus amboinicus</i> (Lour.) Spreng.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร		-	ทุเควย	-	(A)(K) ยอด กินเป็นผักเคียง น้ำพริก, (L) ใบ ตำอุดฟันที่ปวด
135	LAMIACEAE	<i>Premna</i> sp.	พืชสมุนไพร	เครือลักชีไก่	ป่าสะ	เชื่อเวนน้ำเชื่อย	-	(A)(L) ใบ ขยี้ใบสดทาแก้คัน, (K) -
136	LAMIACEAE	<i>Vitex</i> sp.	พืชใช้สอยและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ต้นนก	ชุมซี	เชือก้อเซ๊ะ	เจ้ากาหน้า	(A)(K) ราก ต้มน้ำเหนียวใช้ทาไม้ดักแมลงวัน จักจั่น และหนู ลำต้น สร้างบ้าน, (L) -
137	LAMIACEAE		พืชสมุนไพร	ดอกสีขาว	ชุมฉี่	นาหะ	เซอหย่า	(A) ราก ต้มน้ำดื่มแก้กระเพาะนอนไม่หลับ ใช้กับผู้หญิงหลังคลอดบุตร, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้นอนไม่หลับ สติไม่ดี ฟุ้งซ่าน กระสับกระส่าย, (K) ใบ ขยี้ประคบถอนพิษ
138	LAURACEAE	<i>Actinodaphne</i> sp.	พืชสมุนไพร	ตองลาด	-	-	ควง	(K) ใบ ตำตำรับยาอบแก้ไข้
139	LAURACEAE	<i>Cinnamomum</i>	พืชใช้	อบเชย	อะคื่อ	เซอฮอ	-	(A)(L) ใบ ตากแห้งตำใส่แผล

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
		sp.	ประโยชน์อื่นๆ		จามือ			สุนัข, (K) -
140	LAURACEAE	<i>Litsea cubeba</i> (Lour.) Pers.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ตะไคร้ต้น	เสปี	เซอซอ	มะกะ	(A) ใบ หรือลำต้น ตัดเป็นท่อน แขนงให้เก็นแก้มผลที่ตาปากและกัน ราก หรือลำต้น ต้มน้ำดื่มให้ร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง ผล เป็นเครื่องเทศ ต้มน้ำดื่มแก้ท้องเสีย ปวดท้อง, (L)(K) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ ไม่สบาย ผล ใส่ยาหน่อไม้
141	LAURACEAE	<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B.Rob.	พืชใช้ประโยชน์อื่นๆ		แลพิแล	-	มะโมะ	(A) ใบ แขนงขี้จันเกิดฟองใช้สระผมแทนแชมพู, (L)(K) -
142	LAURACEAE	<i>Phoebe</i> sp.	พืชสมุนไพร	มะม่วงน้อย	ปะบูมา/ชือแย	โก๋ซ่าย		(A) ใบ ตำประคบแขนขาหัก ต้มน้ำอบตัว, (L) ใบ ตำห่อผ้า ประคบแก้ปวดอีกเสบ, (K) -
143	LAURACEAE		พืชสมุนไพร		-	เซอเจ๊ะแพะ	เส็กอ์เหล่	(A)-, (L)(K) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังและเอว
144	LEEACEAE	<i>Leea indica</i>	พืชสมุนไพร	เขื่องแข้งม้า 2	ตอมาตอแจ, ชาอองปามา	-	-	(A) ราก เข้ายาตำรับกับฮือยาเมียว ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง ต้มน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะอาหาร อีกเสบ ปวดท้อง, ใบ เข้ายาตำรับยาอบ, (L)(K) ผล สุกสีดำกินสด (A) ผล กินแก้โรคกระเพาะ
145	LEEACEAE	<i>Leea</i> sp.	พืชสมุนไพร	เขื่องแข้งม้าดอกแดง	โตมาโด่เย	อะบลาล่อแก	เดอซีกาจี (แดง)	(K) ใบ ทูบ ย่างไฟประคบ แก้ปวดข้อ ปวดเข่า
146	LYCOPODIACEAE	<i>Lycopodium squarrosum</i> Forst.	พืชสมุนไพร	สร้อยสุกรม	ยะหมู่เย	อากี้ซื่อหวี	-	(A) ทั้งต้น ตำเข้ายาตำรับแก้กระดูกหัก, (L) ทั้งต้น เข้ายาตำรับประคบร้อนต่อกระดูก, (K) -
147	LYTHRACEAE	<i>Rotala rotundifolia</i> (Buch.-Ham.ex Roxb.) Koehne.	พืชสมุนไพร	หญ้าน้ำดอกชมพู	เดมาสาเซจะ	ดำนูไก้	-	(A)(L) ทั้งต้น ขยี้เอาน้ำดื่มหรือตำประคบตัวแก้ไข้ตัวร้อน, (K) -
148	MALVACEAE	<i>Sida acuta</i> Burm.f.	พืชใช้สอย	หญ้าขัดใบยาว	ชาซอดายะ	-	หน่อซออี	(A)(K) ลำต้น ทำไม้กวาด, (L) -
149	MELANTHIACEAE	<i>Paris polyphylla</i> Sm.	พืชสมุนไพร	ต้นสูงดอย	ชานี้	มุฮ่อเพย	ซอคะ	(A) หัว ตากแห้งต้มน้ำดื่ม หรือกินสด แก้ปวดเสบท้อง แก้โรคกระเพาะ บำรุงกำลัง, (L) หัว ต้มน้ำดื่มแก้ร้อนคอและร้อนภายในร่างกาย, (K) หัว ตูบกี้กับไม้กระดุกดำกิน บำรุงร่างกาย

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออ่าว	ชื่อมุข (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
150	MELASTOMATA CEAE	<i>Melastoma</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	เอนอ้า	ลอบู/ พูปรา งา	น้ำเหี่ยว/ น้ำก่อ แล้งจื่อ จ่อกูย/ มาโก และ	ตาลาเปล	(A) ราก สับหมักไฟผสมหัว ค้างคาวดำ (<i>Tacca</i>) ประคบ บริเวณที่ปวด ผล กินแก้โรค กระเพาะ, (L) ราก ต้มน้ำ ผสมเนเปากุยต้มแก้ไม่สบายตัว แก้ไข้, (A)(K) ยอด กินเป็นผัก เคียงลาบ ผลสุก กินเล่น
151	MELASTOMATA CEAE		พืชสมุนไพร		พูปรา งา	มาโก และ		(L) หัว/ต้มกินแก้โรคกระเพาะ อาหาร บำรุงกำลัง ปวดเมื่อย ราก/ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ ตัวร้อน, (A) ผลสุก แก้โรคกระเพาะ อาหาร
152	MELIACEAE		พืชสมุนไพร	(หายาก อยู่)	-	อีซูปา	-	(A) -, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ มะเร็งลำไส้ แก้เจ็บคอได้ผลดี มาก ใบ ตาลนไฟประคบแก้ ท้องบวม, (K) -
153	MELIACEAE	<i>Melia azedarach</i> Linn.	พืชใช้ ประโยชน์ อื่นๆ	เลียน	คอแล	แซแย	เสลิดา	(A)(L)(K) เปลือกต้น หรือใบ ลนไฟผสมน้ำดื่มถ่ายพยาธิ ให้ วัวและควาย
154	MELIACEAE	<i>Chukrasia tabularis</i> A. Juss.	พืชสมุนไพร พืชอาหาร และพืชใช้ สอย	ยมหิน	จีบู	น้ามี่	รีนามู	(A)(L) ใบ ต้มน้ำดื่มเวลาป่วย ร้อนใน ปากเหม็น ประกอบ อาหาร ต้มน้ำดื่มแก้ปวดใน ใบตอง รสชาติขม, (K) ลำต้น ใช้สร้างบ้าน
155	MELIACEAE	UNKOWN แยก มาจากกลุ่ม 70, 172	พืชสมุนไพร และพืช อาหาร	คล้ายยม หิน	หนาดี่สี		ปะหล่าช ดี	(A)(K) ผล กินเป็นผลไม้, (L) -, (K) ราก ต้มน้ำดื่มบำรุง ร่างกาย
156	MENISPERMAC EAE	<i>Cissampelos</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืช อาหาร	เตาดอย	อีปา แลฮู/ ปะยู	นีอะแค	ชีฮีย	(A) ทั้งต้น เข้ายาตำรับต่อ กระดูก ใบ ตำคั้นน้ำทาวัน ประกอบอาหาร, (L) ทั้งต้น เข้ายาตำรับผสมด่างจื่อต่อ กระดูก, (K) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ นิ่ว
157	MENISPERMAC EAE	<i>Stephania</i> sp.	พืชสมุนไพร	บอระ เพชรพุง ช้าง	มือสา/ มื่อยา มื่อฉี่	ชีแปงู	เสฮีย	(A)(L) หัว ตำประคบร้อน กิน สดหรือต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง, (K) ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้ปวด หลังและเอว
158	MENISPERMAC EAE	<i>Tinomisium</i> sp.	พืชสมุนไพร	ขมิ้นฤษี	กูแฉ จาก่า	?	-	(A)(L) ใบ เข้ายาตำรับยาขับ น้ำมันงาแก้กระดูกหัก เอ็นขาด เอ็นยึด, (L) ใบ กินสดแก้แสบ ร้อนท้อง แก้ไข้, (K) -
159	MENISPERMAC EAE	<i>Tinospora</i> sp.	พืชสมุนไพร	จุ่มจาลิง ป่า	นียู	นีอาแค	เสฮีย	(A)(L)(K) ลำต้น เข้ายาตำรับยา กระดูก

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออ่าว	ชื่อมุข (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
160	MORACEAE	<i>Artocarpus cf. gomerzianus</i> Wall. ex Trecul.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร		อุ้งจิ้ง	-	เบอคาเบะ	(A) น้ำยางสีขาว เคี้ยวกับหมาก, (L) -, (K) เปลือกต้น เคี้ยวกับหมาก ผล กินสด
161	MORACEAE	<i>Ficus auriculata</i> Lour.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	เดือหัว	ชิบู	มะหน่อ	ตีกัก	(A) ยอด ลวกเป็นผักเคียง น้ำพริก, (A)(L)(K) ผล กินสุก รสหวาน, (L)(K) เปลือกต้น บริเวณที่มีตาบูนตมน้ำรวมกับ เปลือกต้นขุ่นตมน้ำดื่ม
162	MORACEAE	<i>Ficus hispida</i> L.f.	พืชสมุนไพร	เดือปล้อง	อู่พี	อู่เคาะ	ตอชะ	(A) -, (L) ใบ และเปลือกต้น ใช้ตำรับยาต้มอบแก้มใช้ไม่สบาย, (K) -
163	MORACEAE	<i>Ficus semicordata</i> Buch.-Ham. ex Sm.	พืชอาหาร	เดือฮา/มะเดื่อ	ชิกู	อู่กู่	-	(A)(L) ผล กินสุก, (K) -
164	MORACEAE	<i>Ficus</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	เดือผา	ล่อซ้อง	-	ตีกัก	(A) ใบ ใช้ตำรับยาอบแก้บวม กินเป็นผักเคียงลาบ เปลือกต้น ใส่ลาบปลา, (A)(K) ผล กินได้ รสเปรี้ยว, (L) -
165	MORACEAE	<i>Morus macroura</i> Miq.	พืชสมุนไพร	หม่อนหลวง	ซ่อ	เน้อ	แครอปอ	(A)(L)(K) น้ำยาง ใส่แผลเน่าเรื้อรัง
166	MUSACEAE	<i>Ensete glaucum</i> (Roxb.) Chessman	พืชสมุนไพร และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	กล้วยนวล	แสตี้	ขอ	หะปะลา	(A) ก้านใบ ใช้ตำรับยาต้ม อบแก้ชาวม, (L) ลำต้น เติมน้ำดื่มให้หมูกิน, (K) ก้านใบ ตมน้ำดื่มแก้ดีซ่าน
167	MUSACEAE	<i>Musa acuminata</i> Colla	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	กล้วยป่า	หังบอ	อะปอ	ยะก่อ	(A)(L)(K) ดอก (ปลี) ประกอบอาหาร ช่วยขับน้ำนมสำหรับสตรีหลังคลอดบุตร
168	MYRSINACEAE	<i>Ardisia crenata</i> Sims	พืชอาหาร	ตาไก่	-	-	ขอมมีใหม่	(A)(L) -, (K) ผล กินเล่นรสหวาน
169	MYRSINACEAE	<i>Embelia sessiliflora</i> Kurz	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	ส้มกุ้ง?	โหล่	ชาติ	เบะบ่อ	(A) ใบอ่อน กินแก้มโรกระเพาะ แก้มท้องเสียในเด็ก ราก ดอกเหล้า หรือต้มน้ำดื่ม บำรุงร่างกาย ลำต้น ตัดกินน้ำ, (L) ทั้งต้น ตมน้ำ หรือดอกเหล้าต้มน้ำดื่ม ราก ตากแห้งฝนกับน้ำใส่แผลสด, (L)(K) ยอด กินเป็นผักเคียงน้ำพริก ผล กินสด, (K) ราก ตมน้ำดื่ม แก้มปวดท้อง ท้องเสีย
170	MYRTACEAE	<i>Psidium guajava</i> L.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	ฝรั่ง	เต็มมะ	มะกะ	มะ	(A)(L)(K) ใบ ตมน้ำดื่มแก้ท้องเสีย แก้ม, (L) ยอด กินสด 3 ยอด แก้มปวดท้อง (กลั่น

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
								หายไจขณะเด็ด, (K) ยอด กินสด 3 ยอด แก้วท้องร่วง ประกอบอาหาร (ห่อนึ่ง)
171	MYRTACEAE	<i>Syzygium cf. cumini</i> (L.) Skeels	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	หว่า	คอยา, ค่องยะ	ปูกอ	เสมี	(A) ผล กินแก้ท้องเสีย เปลือกต้น ต้มน้ำกับเหลียน (Meliaceae) ต้มเป็นยาถ่ายพยาธิ, (L) ผล กินเป็นผลไม้, (K) ราก ต้มน้ำ หรือดองเหล้า ต้มบำรุงร่างกาย เจริญอาหาร ใบ/ยอดอ่อนกินกับน้ำพริก ผล กินแก้ท้องเสีย/แก้พยาธิ
172	OLACACEAE	<i>Anacolosia ilicoides</i> Mast.	พืชอาหาร	ก่อแซะ	?	?	หม่าเลซุ/โตะแกว	(A)(L)(K) ผล และเปลือกต้น กินรสเปรี้ยวและหวาน
173	ORCHIDACEAE	<i>Bulbophyllum</i> sp.	พืชสมุนไพร	กล้วยไม้สิงโตรวงข้าว	เย่ของ ชื่อสองเตาะ	ชื่อหวิ		(A)(L) ใบ หรือทั้งต้น ตำผสมตำก้าจอประคบร้อนแก้กระดูกหัก, (K) -
174	ORCHIDACEAE	<i>Vanilla</i> sp.	พืชสมุนไพร	วานิลลาป่า	ชอก้า ป่าเท	จีค้อ ตูแย	-	(A)(L) ใบ เข้ายาตำรับแก้กระดูกหัก ต่อกระดูก, (K) -
175	ORCHIDACEAE	<i>Cleisostoma</i> sp.	พืชสมุนไพร		ข้าเท	เซอะซูโก	พอกีย/พอยีย	(A) ทั้งต้น เข้ายาตำรับต้มน้ำ ต้มแก้อาการไม่สบายตัว ผอม, (A)(L) ทั้งต้น เข้ายาตำรับยาผสมตำก้าจอ และพืชอื่นๆ ประคบร้อนแก้กระดูกหัก, (K) ทั้งต้น เข้ายาตำรับยาต้มอบ แก้ไข้
176	OXALIDACEAE	<i>Oxalis</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	ส้มกบ	อะมั้งอแซ้	มิจิจุย	ตะเซีเตาะ	(A) ใบ ตำใส่แผลฝีหนอง เข้ายาตำรับต้มน้ำอาบแก้ตัวบวม, (L) ใบ ขยี้ทาแก้คัน, (K) ใบ รสเปรี้ยว กินเป็นผักเคียงน้ำพริก หรือต้มกับผักกาด
177	PANDANACEAE	<i>Pandanus</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชใช้สอย	เตยป่า	พอแต๊ะ	ตุ้ก้า	ด้อยีสา, ไค้คุย	(A)(K) ผล ทุบใช้หิวด้วยสำหรับหอ, (A)(L)(K) เข้ายาตำรับยาต้มอบและอาบขับสารพิษออกจากร่างกาย
178	PHORMIACEAE	<i>Dianella ensifolia</i> (L.) DC.	พืชสมุนไพร	หญ้าหนวด	อะล่อ หม่มละ/เป่าแล้ว गुจามา	ฟิปะป้า	ซอพพะหม่มเจ๊ะ	(A)(L)(K) ใบ เข้ายาตำรับยาต้มอบ
179	PIPERACEAE	<i>Piper</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร		จะคะ, จะค่าน	ปิจาคะ	สะคามือ	(A)(L) ลำต้น เข้ายาตำรับยาอบ, (K) ลำต้น ประกอบอาหาร แก้เวียนหัว ต้มใส่น้ำอ้อยกินแก้ความดัน
180	PIPERACEAE	<i>Piper</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืช	จักค่านวอก ?/	พะดู่พะแล	กะตุย	เทอะเก้อและโค	(A) ใบ และลำต้น ใส่แกงแค, (L) ทั้งต้น เข้ายาตำรับกับตำก้า

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
			อาหาร	พลูป่า				แก้เอ็นขาด สมานแผล เข้าตำรับยาประคบทรวงอก แก้ปวดต่างๆ, (K) ทั้งต้น ตำหรือสับ หมกไฟประคบขาแก้ปวด
181	PIPERACEAE	<i>Piper boehmeriifolium</i> (Miq.) Wall. ex C. DC. var. <i>glabricaulis</i> (C. DC.) M.G. Gilbert & N.H. Xia	พืชสมุนไพร	พลูไล่เดือน (จักค่านพุ่ม)	ล่อยุ่งคา	ซ้อฮะหม่า	สะคามือ	(A) ราก ต้มน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะ ลำไส้ คี๋ยวดรซชาติเผ็ดปลายลิ้น ลิ้นชา แก้ปวดฟัน แก้ไอ ใบ เข้าตำรับยาต้มอาบ, (L) ราก คี๋ยวดรกินบำรุงกำลัง แก้เจ็บท้อง แก้ไอ, (K) ลำต้น ตำกับน้ำอ้อยกินแก้เวียนหัว
182	PIPERACEAE	<i>Piper</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ผักปู	เพกู่เพแล	ป่าแดพะ	เพะกาและอาฮัย	(A) ใบ ประกอบอาหาร (แกงหน่อ แกงปลา แกงหยวก), (L)(K) ใบ กินเป็นผักเคียงน้ำพริก, (K) ใบ สับประคบร้อนแก้ปวดบวม เจ็บหัวเข่า
183	PIPERACEAE	<i>Piper</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ติปลีป่า	ลูชี	หละโดย	สะคามือ (อย่างเล็ก)	(A)(K) ผล ประกอบอาหารเป็นเครื่องเทศ (ผัดเนื้อสัตว์ต่างๆ), (L) ใบ ตำประคบร้อนแก้ปวดแขน, (K) ลำต้น ตำหรือต้มกับน้ำอ้อยกินแก้ร้อนใน
184	PLANTAGINACEAE	<i>Plantago major</i> L.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	หญ้าเอ็นยัด	บูยู่/ กูจจาก่า	แลยอย	หญ้าเอ็นยัด	(A)(L) ทั้งต้น ตำประคบแก้กระดูกแตกหรือหัก, (A)(K) ใบ กินสดเป็นผักเคียงลาบ, (L) ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้ตัวร้อน
185	PLUMBAGINACEAE	<i>Plumbago indica</i> L.	พืชสมุนไพร	ปิดปิวแดง (เจตมูลเพลิงแดง)	ซีบีแด	เคะเยาล่า	-	(A)(L) ราก เป็นส่วนผสมของแป้งเหล้า เข้าตำรับยาต้มน้ำดื่มแก้ไอเป็นเลือด วัณโรค เข้าตำรับยาแก้ปวดท้อง แก้นิว, (K) -
186	POACEAE	<i>Imperata cylindrica</i> (L.) P.Beauv.	พืชสมุนไพรและพืชใช้สอย	หญ้าคา	อู่จี	เลอ	เกอฮี่	(A) ใบ มุงหลังคา, (A)(L)(K) ราก เข้าตำรับยาต้มน้ำดื่มแก้ นิว
187	POACEAE	<i>Thysanolaena maxima</i> Kuntze	พืชสมุนไพรและพืชใช้สอย	ก้ง	ฮะก่อง	หมี่ซี	เคะแมพอ	(A)(K) ก้านช่อดอก ทำไม้กวาด ใบ ห่อขนมข้าวต้ม, (L) ใบ เข้าตำรับยาต้มอบ
188	POACEAE		พืชสมุนไพร	หญ้า	หญู่สะ	วีก่อ	-	(A)(L) ทั้งต้น เข้าตำรับยาต้มอบกับต้นอ้อ, (K) -
189	POACEAE		พืชสมุนไพร	คล้ายหญ้าไซเหา	แย จือเตอะ	-	-	(A) ทั้งต้น เข้าตำรับยาต้มอบ
190	POACEAE		พืชสมุนไพร		ย้อชะ	-	-	(A) ใบ เข้าตำรับยาต้มอบ

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
191	POACEAE	ดอกอ้อ อ้อ (ต้นกลวง)	พืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ		อะโด้	หมี่จิ	โตะโปตี	(A)(L) ทั้งต้น ใช้ตำรับยาต้มอบ, (L)(K) ลำต้น ใช้ประกอบพิธีกรรม ทำน้ำมันใส่ผ้าฝักรีดทำให้มีพลัง
192	POACEAE		พืชสมุนไพรและพืชใช้สอย	ไผ่ข้าวหลาม ?	หองจ๋อบ บอ เล้าะ	วา	หว่าบรอ	(A) ลำต้น สร้างบ้าน, (L) ใบ ใช้ตำรับยาต้มอบ, (K) ลำต้น ทำกระบอกข้าวหลาม
193	POLYGALACEAE	<i>Polygala arillata</i> Buch.-Ham. ex D.Don	พืชสมุนไพร	ต่างไก่ป่า	คือเซอ (เคี้ยวหมู)	ยะ ไก๋กือ	?	(A) ราก ใช้ตำรับยาแก้ความดัน โรคกระเพาะ สำหรับคนไม่มีแรง ไม่สมบูรณ์ทั้งหญิงและชาย, (L)(K) ราก ดองเหล้าหรือต้มดื่มสำหรับผู้หญิงผอมแห้ง ไม่สบาย ไม่มีแรง ช่วยให้เจริญอาหาร
194	POLYGALACEAE	<i>Polygala chinensis</i> L.	พืชสมุนไพร	ข้า No.1	ชีคา/ อาจีจา ซู	วาระบี/ เถาปุย เต / ปูปูย	เต้ชีโซพูชี ก่อ	(A) ทั้งต้น ใช้ตำรับยาแก้วัณโรคกระเพาะ ลำไส้อักเสบ เปลือกต้น หรือลำต้น ต้มน้ำดื่มขับเลือด ขับน้ำคาวปลา, (L)(K) ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง
195	POLYGONACEAE	<i>Fagopyrum cymosum</i> (Trevir.) Meisn.	พืชสมุนไพร พืชอาหาร และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ผักบั้งส้ม	หว่า แซะ	ชีแป แนะ	ตะ เนอชีเต้า ะ	(A) หัว ตากแห้งหรือสด ต้มกินแก้โรคกระเพาะ, (A)(L) ใบ ตำประคบหรือกิน แก้ขาหักกระดูกหักในไก่, (A)(K) ใบ กินสดเป็นผักเคียงน้ำพริก
196	POLYGONACEAE	<i>Persicaria chinensis</i> (L.) H.Gross	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ผักไผ่น้ำ	อาคิอ หม่มลา	ชีแคตุ	โกโปเจ๊ะ	(A)(K) ใบ กินสดเป็นผักสดเคียงน้ำพริก, (L) ใบ ขยี้ใส่แผลช่วยห้ามเลือด
197	POLYGONACEAE	<i>Polygonum odoratum</i> Lour.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ผักไผ่	อาอีปา จา	?	ตาเนอชีเต้า	(A) ทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้เวียนศีรษะ เป็นลม ความดันสูง, (L)(K) ใบ ประกอบอาหาร (ลาบ ต้มยำไก่)
198	POLYGONACEAE	<i>Polygonum</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ผักไผ่น้ำใบใหญ่เกลี้ยง	อาชือ แม่ลา	จีแคตุ	โกโปเจ๊ะ	(A) ยอด กินสดกับน้ำพริก แก้ท้องเสีย แก้กระเพาะ แก้ปวดท้อง บำรุงกำลัง, (L)(K) ใบ สดทุบทาแก้คัน
199	POLYGONACEAE	<i>Polygonum</i> sp.2	พืชสมุนไพร	ผักไผ่ป่า (คล้ายผักไผ่บ้าน)	อะอีปา ยาคา		พะจีมี	(A)(L) ทั้งต้น ตำประคบหรือต้มอบแก้ชาวม (ไม่มีผลข้างนอก), (K) -
200	POLYPODIACEAE	<i>Aglaomorpha coronans</i> (Wall. ex Mett.) Copel.	พืชสมุนไพร	กูดอ้อม	ตะ เปยตะ จอ	ดักก้า จอ	-	(A) ทั้งต้น ตำทาแก้โรคผิวหนัง ต้มให้เด็กเกิดใหม่ 5-7 วัน อาบแก้ตุ่ม อีสุกอีใส (อาบครั้งเดียว), (L) ทั้งต้น ตำประคบบริเวณแผลกระดูกหักทุกวัน

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
								(วันละ 2 ครั้ง เช้าเย็น) ด้ามด้วยไม้สน, (K) -
201	POLYPODIACEAE	<i>Platynerium holtumii</i> Jench. & Hennipm.	พืชสมุนไพร	ชายผ้าสีดา	ชาแมฮ่อ/แม่เหาะ	ห่อนาโบกู่	เกอซอห่นาปอ	(A)(L) ใบ ตำประคบต่อกระดูกหัก, (K) ใบ ต้มน้ำอาบหรืออบแก้อาการบวม ตัวเหลือง
202	PORTULACACEAE	<i>Talinum paniculatum</i> (Jacq.) Gaertn.	พืชสมุนไพร	โสมคน	กาลีเซอ	กาลีเซอ	-	(A)(L) ราก กินบำรุงร่างกายลดความดัน และบำรุงกำลังผู้สูงอายุ, (K) -
203	PROTEACEAE	<i>Helicia</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชใช้สอย	เหมือดคน	-	ปีเตาะ	เสงอบ้า	(A) -, (L) เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้ก้นผิด กินของแสลง, (K) ลำต้น ทำไม้คนข้าวและโหม่งข้าว
204	PTERIDACEAE	<i>Pteris</i> sp.	พืชสมุนไพร	เฟิน	อาซื่อ/ต้าเตอ	ด่าก้า	ฮ่อเบสโย	(A)(L)(K) ใบ ต้มน้ำรวมกับใบส้มผดอบแก้อีสุกอีใสในเด็กเกิดใหม่ที่ไม่ได้ไปโรงพยาบาลฉีดวัคซีน
205	RHAMNACEAE	<i>Berchemia floribunda</i> Wall.	พืชสมุนไพร	ฮ่อสะพายควาย	อะก้า	?	-	(A) ราก ดองเหล้าดื่มบำรุงกำลัง ใบ เช้ายาต้มอาบหรืออบ หรือตำประคบแก้แผลบวม, (L) เปลือกต้น กินสดแก้แพ้ น้ำผึ้ง, (K) -
206	RHAMNACEAE	<i>Gouania leptostachya</i> DC.	พืชสมุนไพร	ต้นแต่น้ำผึ้ง (เถา น้ำดับไฟ)	อากะ	อาฟูแด	-	(A) ลำต้น ต้มน้ำอาบหรืออาบแก้อาการไม่สบาย ไม่สมบูรณ์, (L) ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้พิษจากการกินน้ำผึ้ง, (K) -
207	ROSACEAE	<i>Prunus cerasoides</i> D. Don	พืชสมุนไพร		อาแก	ปือยี่	-	(A) ราก ต้มน้ำผสมตะไคร้ต้นดื่มแก้โรคกระเพาะ, (L) เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้ไข้, (K) -
208	RUBIACEAE	<i>Canthium</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	มะเค็ดน้อย(?)	อะดะ	หล่าติะซู่	ทีโบชะ	(A) ใบอ่อน กิน เปลือกต้น ประกอบอาหาร ต้มใส่น้ำปูทะเลใส่กระดูกวัว ควาย, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ไม่สบาย, (K) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังและเอว
209	RUBIACEAE	<i>Pavetta tomentosa</i> Roxb. ex Sm.	พืชสมุนไพร	ข้าวสารป่า	ส่องคะเยดอ	ยาแก่	ติตซีแก๊ะ	(A) ราก ต้มน้ำดื่มสำหรับคนร่างกายไม่แข็งแรง, (L)(K) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ก้นผิดแก้พิษไข้
210	RUBIACEAE	<i>Uncaria cordata</i> (Lour.) Merr.	พืชสมุนไพร		?	L เอ๊ะคำพอว๊วย	-	(A) ราก ต้มน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะ, (L) เปลือกราก ต้มน้ำดื่ม หรือกินสดกับน้ำ แก้วร้อนในในเด็ก แก้ไข้, (K) -
211	RUBIACEAE		พืชสมุนไพร	เผ่าหลังลาย	-	-	ติตซีกวยหลา(คน	(A)(L) -, (K) ราก ต้มน้ำกินแก้เจ็บหลังและเอว

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
				(ใบชอบขาว)			เผ่าหลังลาย)	
212	RUBIACEAE		พืชสมุนไพร	เข็มเลื่อย (?)	นีนะ	จื้อหนะ	-	(A)(L) ใบ หรือทั้งต้น ตำประคบร้อนแก้บวม เคล็ดขัดยอก, (K) -
213	RUBIACEAE	Hedyotis sp. ??	พืชสมุนไพร	คล้าย Hedyotis	-	จื้อหนะ	-	(A) -, (L) ใบ ตำประคบแผล แก้ฟกช้ำ, (K) -
214	RUTACEAE	Clausena sp.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร		ผีมีมือ (70), แยจี้หมี่ (172)	เยซื่อเจ (70) (ใบใหญ่) ลาเซซื่อ (172)	ชะพาเหมชี (172)	(A) ราก ต้มดื่ม แก้อาการกินผิด ใบ ต้มอาบ หรืออบ แก้อาการข้างในมีลม, (L) ใบ เข้าตำรับยาต้มอบ หรืออาบ แก้อาการร้อนใน กินสด (K) -
215	RUTACEAE	Euodia sp.	พืชสมุนไพร		ซงปะ/ซูป่าปา ชึ่ง/โซปะโดโย	อิซูป่า นอย	หนอโพคะ	(A) ราก ตมน้ำดื่มบำรุงกำลัง แก้ปวดท้อง, (K) ราก ตมน้ำดื่มแก้ไข้มาลาเรีย, (A)(L)(K) ราก ตมน้ำดื่มแก้ปวดหลังและเอว แก้อาการคันสูง
216	RUTACEAE	Toddalia asiatica (L.) Lam.	พืชสมุนไพร	ผักแปมป่า	ฮอจากหล่าซอ	พิเคาะเน๊ะ	เสฮียเต๊ะ	(A) ใบ ตำใส่แผล ลำต้น ตองเหล้าหรือต้มน้ำดื่ม ช่วยให้สมบูรณ์แข็งแรง, (L)(K) ราก กินแก้ไข้ไม่สบาย
217	SANTALACEAE	Scleropyrum sp.	พืชอาหาร	มะขี้หนอน = มะเคาะ	มะละโซจา	-	-	(A) เมล็ด ตำน้ำพริกใส่เกลือ กิน ใส่ยาหน่อ, (L)(K) -
218	SAPINDACEAE	Sapindus rarak A.DC.	พืชใช้ประโยชน์อื่นๆ		อาเยอ	ฮั่วตุ่เต้	เสเหลเด	(A)(L)(K) ผล แช่น้ำจนเกิดฟอง ใช้สระผมแทนแชมพู
219	SAURURACEAE	Houttuynia cordata Thunb.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	ควาตอง	พะเคาะ	พะก่อลอย	ตาเนอชู่เต๊ะ	(A)(L)(K) ใบ กินเป็นผักป้องกันโรคกระเพาะ โรคเมะเร็ง, (K) ราก ต้มกินประจําแก้เมะเร็ง
220	SCHIZAEACEAE	Lygodium flexuosum (L.) Sw.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร		ดาเปี้ยะ ดาล้อง	ลาก้อย	ลิกูคี	(A)(L) ราก ตมน้ำดื่มขับปัสสาวะ เข้าตำรับกับม้าสามตอง, (A)(L)(K) ยอดอ่อน กินเป็นผักเคียงน้ำพริก
221	SCROPHULARIACEAE	Buddleja asiatica Lour.	พืชสมุนไพร และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ราชาวดีป่า	มาพะชะ	โฮซาโดกู่	พะจะจิบาล	(A)(L) ทั้งต้น ทูบแช่น้ำเปื้อปลา บดใส่หรือประคบแผลหนอง, (K) ใบ สระผมแก้คัน
222	SCROPHULARIACEAE	Scoparia dulcis L.	พืชสมุนไพร และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	กรดน้ำ	โม้คำ	ลื้อยู	หน่อฮออี	(A) ใบ ตำใส่แผลวัวควาย ป้องกันแมลงและหนอน, (L) ใบ ขยี้ทาแผลแก้คัน, (K) ราก ตมน้ำดื่มแก้หนาว
223	SMILACACEAE	Smilax	พืชใช้		ชีซุมลา	-	-	(A) ลำต้น ใช้ทำพิธีกรรม

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
		<i>corbularia</i> Kunth	ประโยชน์อื่นๆ		คะ			สำหรับคนที่ออกมาจากคุกโดยให้ลดลำดับที่มันเป็นวงกลม (พันลำต้น 3 รอบ) จากศรีษะไปเท้า จำนวน 3 ครั้ง ผล กิน แก้เคล็ดขั้วญเสียจากการติดคุก, (L,K) -
224	SOLANACEAE	<i>Lycianthes biflora</i> (Lour.) Bitter	พืชสมุนไพร	มะแว้งป่า	-	ฮั่วอ่อ	สะกอพรี	(A) -, (L)(K) ใบ ชัยทาแก้คุดัน
225	SOLANACEAE	<i>Solanum erianthum</i> D.Don	พืชอาหาร พืชใช้สอย และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ฝ้ายแป้ง	นุ้มมาซูเปย	มาคือ	สะกอปรี	(A)(L)(K) ลำต้น เผาตำเป็นดินปิ่น, (K) ใบ ใช้ล้างจาน ผล กินสดเหมือนมะเขือพวง
226	SOLANACEAE	<i>Solanum nigrum</i> L.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	พริกนก?	ก้อลื้อ	ฮู่ก้อ, ฮู่จ้อ	มีซามีเต๊ะ	(A)(L)(K) ยอด แกงใส่พริกเกลือ พริกไทย ชูรส ช่วยบำรุงร่างกาย ช่วยเจริญอาหาร รสขม
227	LYTHRACEAE	<i>Duabanga grandiflora</i> (Roxb. ex DC.) Walp.	พืชสมุนไพร	ตัมเตน	เตหล่า	อาบะ	กุ	(A) -, (L) ใบ เข้าตำรับยาต้มอบช่วยให้ฟันไข หายป่วย, (K) เปลือกต้น ตำหมกไฟให้อุ่น ประคบแก้ปวดบวม แก้ตับบวม
228	STERCULIACEAE	<i>Helicteres elongata</i> Wall. ex Bojer	พืชสมุนไพร	ขี้ฉั่น	-	หน่าพิชิ	เปื่อดอ	(A,K)-, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้ไข้มาลาเรีย
229	STERCULIACEAE	<i>Sterculia</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ลินจั้ง(?)	โคหมาโคชี	เหยมีต่อจี	พอดอ	(A) ราก ต้มน้ำหรือดองเหล้า ต้มบำรุงร่างกาย, (L)(K) ผล กินได้
230	STERCULIACEAE		พืชใช้สอย	ปอดัง	บอแล	บอ	ชคอ	(A)(L)(K) ลำต้น ทำเชือกมัดวัวควายตอนไถนา
231	STYRACACEAE	<i>Styrax benzoides</i> Craib	พืชสมุนไพรและพืชใช้สอย	กำยาน	ปาฟือ	นากฟ้า	ตอสะ	(A)(L) ยอด หรือใบ ต้มน้ำอบแก้ไข้, (K) ลำต้น สร้างบ้าน
232	SYMPLOCACEAE	<i>Symplocos</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ไค้แดง	คอตเต	ปอซู	-	(A) เปลือกต้น ต้มน้ำย้อมผ้าได้สีแดง ใบ เคี้ยวแก้หยาบแทนใบพลู (รสขมหวาน) ใส่ลาบแทนพริก, (L) เปลือกต้น ตำประคบศรีษะและท้องของสตรี แก้ประจำเดือนมาไม่ปกติ ใบ หรือเปลือกต้น เข้าตำรับยาต้มอบ, (K) -
233	TACCACEAE	<i>Tacca chanthrieri</i> Andre	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ค่างควาตา	จือฮา	ขอฝานะ	โกปี้	(A)(L)(K) ใบ กินสด หรือลนไฟเคียงลาบหรือน้ำพริก ช่วยบำรุงกำลัง, (A) ใบ ต้มกินแก้

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมูเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
								โรคกระเพาะ เข้าตำรับยายาอบและอาบ หรือหมกไฟพอกบริเวณที่ปวด, (L) หัว ตากแห้งต้มน้ำดื่ม แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย, (K) หัว ต้มน้ำดื่มแก้ความดัน
234	THEACEAE	<i>Eurya acuminata</i> DC.	พืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ไคร้มด	เป้นซี	ฮะหว่าเกรวอ	ซอพาเหม่ที	(A) ใบ และลำต้น ใช้ในพิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่ กินข้าวใหม่ ใช้ 3 กิ่ง กิ่งละ 5 ใบ ตำรับประทานบด, (L) ใบ ตำประคบแผลพุพอง ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก แผลบวมโดนไฟไหม้ ขยี้ใส่แผล, (K) ใบ ขยี้ดื่มแก้วิงเวียนศีรษะ
235	THEACEAE	<i>Camellia sinensis</i> (L.) Kuntze var. <i>assamica</i> (J. W.Mast.) Kitam.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	เมี่ยง	ลอบอ	หล่า	นมมือ	(A)(L)(K) ยอด กินเป็นผักเคียง น้ำพริก ใบ ตากแห้งต้มน้ำดื่มเป็นยาระบาย แก้ก้องเสีย
236	THEACEAE	<i>Schima wallichii</i> (DC) Korth.	พืชสมุนไพร		จี้ซ๊ะ	-	ตาชื้อซุ	(A) ใบอ่อน ต้มน้ำดื่มแก้ท้องเสีย, (L)(K) -
237	THEACEAE	<i>Ternstroemia</i> sp.	พืชสมุนไพร		เซอแะ	โยมอซีจัน	เต๊ะซึซุ	(A) -, (L) ใบ ตำประคบแผล ผดผื่น แก้ก้น ขยี้ใส่แผลมีบาด, (K) -
238	ULMACEAE	<i>Trema orientalis</i> (L.) Blume	พืชสมุนไพรและพืชใช้สอย	พังแร	ล้อพ่อ	หน้าบ้อ	เปอดอ	(A) เปลือกต้น ใช้ทำเชือก, (L) เปลือกต้น ต้มน้ำอาบเมื่อไม่สบาย กินสดแก้อาการเป็นพิษ, (K) -
239	URTICACEAE	<i>Elatostema</i> sp.	พืชสมุนไพร		หล่อจุง	-	-	(A) ทั้งต้น ต้มน้ำอาบแก้ขาบวม, (L)(K) -
240	URTICACEAE	<i>Sarcochlamys</i> sp.	พืชอาหาร		โหลบู, หล่าบู	?	?	(A)(L)(K) ยอด กินสดเป็นผักเคียงน้ำพริกและลาบ
241	VERBENACEAE	<i>Verbena officinalis</i> L.	พืชสมุนไพรและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	นังดงล่าง	-	อะค่าน้อย	ฮ่อพริย	(A) -, (L) ราก ต้มน้ำดื่มแก้เจ็บคอ รสขม, (K) ทั้งต้น ใส่กระสอบข้าวช่วยดับกลิ่น ไส้แมลง ใบ ขยี้ทาแก้กลากเกลื้อน
242	VITACEAE	<i>Cayratia</i> sp.	พืชสมุนไพร	หญ่าปกตอ	?	หน้าก้วย	-	(A) ทั้งต้น เข้าตำรับยาแก้แขนขาหัก รักษาเอ็น, (L) ทั้งต้น ตำเข้าตำรับยาต่อกระดูก ประคบร้อนแก้บวมแก้ช้ำ กระดูกหัก ต่อกระดูก, (K) -
243	VITACEAE	<i>Cissus</i> sp.	พืชสมุนไพร		หย่ากอ	เล็ก่อ	-	(A)(L) ใบ ขยี้ทาแก้คัน แผลงักด,

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออ่าว	ชื่อมุข (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
					ยะก่า	แว๊ะ		(K) -
244	VITACEAE	<i>Cissus modeccoides</i> Planch. var. <i>kerrii</i> Craib	พืชอาหาร	ส้มละออ	งอเยาะ ป่าแซะ	ลื้อหู่	เพาะพาซี	(A)(L)(K) ใบ ประกอบอาหาร (แกงปลา)
245	VITACEAE	<i>Cissus quadrangularis</i> L.	พืชสมุนไพร	เพชรสังฆาตร	-	เคาะ หลู่ชะ	ว๊วะ บ่อจื้อ	(A) -, (L) ลำต้น ไล่กล้วยสุก กินแก้โรคริดสีดวง, (K) -
246	ZINGIBERACEAE	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd.	พืชสมุนไพร และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	ข่า	เนพิ	ซิค่า	สะเอชะ	(A) หัว ทำแปงเหล้า, (L) หัว ต้มผสมใบมะเขือพวงประคบ เย็นแก้แผลหนอง, (K) หัว ต้ม น้ำดื่มแก้ความดัน หมักพ่นฆ่าแมลง
247	ZINGIBERACEAE	<i>Alpinia malaccensis</i> (Burm.) Roscoe	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	ข่าคม	แม้ม่า ต้อโบ	จิบอ	เพาะเกือ	(A)(K) ดอก และยอด กินสด หรือต้มกินเป็นผักเคียงน้ำพริก, (A)(L) ใบ ใช้ตำรับยาต้มอาบ, (K) หัว ต้มกินแก้โรคกระเพาะ
248	ZINGIBERACEAE	<i>Amomum</i> sp.	พืชสมุนไพร	เร้ว(?) คล้ายเร้ว อินทนนท์	แม๊ะ จะ/แม๊ะ เซาะ	ซึบ่อ ฮอย/ซึบ่อ	เพาะพะโต๊ะ	(A) ทั้งต้น ใช้ตำรับยาต้มอาบ และอาบ หัว ดอกเหล้าต้ม บำรุงกำลัง แก้ความดันสูง, (L) หัว ต้มกินแก้ปวดตับ ปวดเส้นเอ็น, (K) หัว ต้มกินแก้กระเพาะ
249	ZINGIBERACEAE	<i>Amomum</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	จี้กุก (ธรรมดา)	แม๊ะเล้า	จิบอ	เพาะโพกะ	(A)(L)(K) ผล กิน, (L) ใบ ใช้ ตำรับยาอบ
250	ZINGIBERACEAE	<i>Boesenbergia rotunda</i> (L.) Mansf.	พืชอาหาร	กระชาย	เพาะ ซอลอ	ซึบ่อ	?	(A) -, (L)(K) หัว ประกอบอาหาร (ผัดปลาตุ๋น)
251	ZINGIBERACEAE	<i>Curcuma</i> sp.	พืชสมุนไพร	ขมิ้นขาว เส้น ใบแดง?	มะจื้อซี ปา/มาคาโล	ซึบ่อ/ซึบ่อ	เพาะ/เพาะพะโด	(A) ใบ และหัว ซอยตากแห้ง ใช้ตำรับยาแก้ปวดแก้ปวดหลังปวดเอว, (L) หัว กินสด หรือซอยเป็นแผ่นตากแห้งทำเป็นผงผสมขมิ้น (ขมิ้นขาว) กินแก้ท้องอืด ปวดท้อง, (K) หัว ตากแห้งฝนกับน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะ ทาฝีเน่า แก้ท้องอืด ต้มน้ำใช้ล้างแผลฝีหนอง
252	ZINGIBERACEAE	<i>Curcuma</i> sp.	พืชสมุนไพร	ว่านชักมดลูก	มะจื้อซี	ซึบ่อ	เพาะวาน	(A)(L)(K) หัว ต้มน้ำดื่มช่วยให้มดลูกเข้าอู่
253	ZINGIBERACEAE	<i>Curcuma</i> sp.	พืชสมุนไพร และพืชอาหาร	ขมิ้นขาว	มาจื้อ ซือบะ (หัวเล็ก)	ซึบ่อ	เสยอกวา	(A)(L)(K) หัว กินสดหรือต้มกินกับยาหน่อ แก้ปวดท้อง
254	ZINGIBERACEAE	<i>Curcuma</i> sp.	พืชสมุนไพร		มะ	จิบอ	เพาะด่าจี	(A) หัว สดหรือตากแห้งซอย

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
					คาโล			หรือดำกิน ดองเหล้าดื่มแก้ท้องอืด, (L) หัว กินสดแก้ปวดท้องเหมือนขมิ้นขาว ตำประคบแก้ไฟลวก, (K) หัว ต้ม น้ำล้างแผลเปื่อย
255	ZINGIBERACEAE	<i>Curcuma longa</i> L.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ขมิ้นชัน	มะจือ อชือ	ชีโบชี	เสยอ	(A) หัว ใช้ตำรับยารวมกับรากมะขาม ส้มป่อย นอนทับแก้ปวดเอว, (L) หัว ประกอบอาหาร, (A)(L)(K) หัว บดสวดทาแผลยุ้งกัด ถอนพิษ แก้ตุ่มคัน
256	ZINGIBERACEAE	<i>Etlingera araneosa</i> (Bak.) R.M. Sm.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	จี่ก๊กหลวง	แม้ะ คา/ แม้่อะ	ชีบอ/ ชี บอฮอย	เพาะ พะโต๊ะ	(A) ผล กิน ใบใส่ยาอบ, (A)(L) หัว ดองเหล้าดื่มบำรุงเลือดลม, (K) หัว ดอก และผล กินสดเป็นผักเคียงน้ำพริก ช่วยบำรุงร่างกาย
257	ZINGIBERACEAE	<i>Hedychium coronarium</i> J. Koenig	พืชสมุนไพร	เคาะก้อนหิน (ตาเหินฝดอกขาว)	โลมา ก่อเซาะ	ฮ้าป้อ ซูปี	เพาะ	(A) หัว ใช้ตำรับกับกระชาย มะคะโล ดองเหล้าหรือต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลัง แก้ความดันสูง ขอยแห้งหนึ่งปูนอนทับแก้ปวดหลังและเอว, (L) หัว กินสดหรือตำประคบอาการมือเท้าเย็น, (K) -
258	ZINGIBERACEAE	<i>Kaempferia parviflora</i> Wall. ex Baker	พืชสมุนไพร		จือบ่อนะ	ชีโบน๊ะ	เพาะซู	(A)(L)(K) หัว ต้มกินเป็นยาบำรุงกำลังเพศชาย แก้ลำไส้อักเสบ หรือล้างแผล
259	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber montanum</i> (Koenig) Link ex Dietr.	พืชสมุนไพร	ไพล	ปูเลย	ปูเลย	แปลโด	(A)(L) หัว ขยี้ตากแห้งเข้ายาดำรับ ปูนอนทับแก้ปวดหลังและเอว, (K) หัว กินแก้ปวดท้อง ประกอบอาหารให้สตรีหลังคลอดบุตรรับประทาน
260	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร		อียา เมียว	ซูปี	ส่เอ	(A)(L) ใบ เฝ้าให้ร้อนเหยียบหรือประคบแผลอักเสบ, (K) ใบ ใส่ยาหน่อ หัว ต้มน้ำผสมน้ำอ้อยดื่มบำรุงเลือด และแก้วิงเวียนศีรษะ
261	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber ottensii</i> Valetton	พืชสมุนไพร	ไพลดำ	ปูเลย นะ(?)	ชีบอน	แปลโคซู	(A)(L) หัว ขยี้ตากแห้งเข้ายาดำรับ ปูนอนทับแก้ปวดหลังและเอว, (K) หัว กินแก้ปวดท้อง ประกอบอาหารให้สตรีหลังคลอดบุตรรับประทาน
262	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	กำบิด?	แม แหยะ	ก๊	เพาะปู้ดู้	(A)(L)(K) หน่ออ่อน ลวกกินเป็นผักเคียงน้ำพริก หัว ต้มกินแก้กระเพาะ ดอก กินสดเป็นผักเคียงลาบ, (A) หัว ใส่แกง

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออาข่า	ชื่อมุเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
								หน่อไม้กับไก่, (L) หัว ตำและคั่ว ประคบท้องอาการแก๊ทท้องไส้ไม่ปกติ แก้มะเร็ง
263	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ชิงดา/ชิงเต่า(?)	เพาะส้อลล/แม่เจาะฟือ	ซึบอนะ	?	(A) หัว ต้มน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะ กินเป็นผักเคียงน้ำพริก, (L)(K) หัว กินสดแก้ปวดท้อง, (K) ดอกอ่อน กินสดเป็นผักเคียงน้ำพริก
264	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber</i> sp.	พืชสมุนไพรและพืชอาหาร	ชิงป่าใบด่าง	แมจ๊ะ/แม่เจาะเน	ซึบอ	เพาะฉี	(A) หัว ต้มน้ำดื่มแก้โรคกระเพาะ เข้าตำรียากับโสมปะโดโย บำรุงกำลัง, (L) -, (K) หน่อ กินเป็นผัก
	FERN	กูด 1	พืชสมุนไพร		เตอเลอเซอจือ, ซอเดาะ, ดาฆ่า, ดาเบียะสิ่งเตาะ	ด่าก๊ะเย, ดาก่า 1	พอสีย	(A,L) ใช้เหมือน 247,248 , (L) ทั้งต้นอ่อน ตำประคบแผลฟกช้ำ, (A) ใบ ตำอุ่นไฟประคบท้อง ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้องโรคกระเพาะ, (A)(L) ทั้งต้น เข้าตำรียาต่อกระดูก
	FERN	กูด 2	พืชสมุนไพร	กูดใบเดี่ยว	แยซอซื่อเชือซอ			ทั้งต้น เข้าตำรียากระดูกหัก
	รอตอกเพื่อตรวจสอบชนิด 1		พืชสมุนไพร		ยะไกกือ			ราก ใส่ในอาหารเช่นต้มไก่หรือเอาไปหมักเป็นเบียร์เจริญอาหาร
	รอตอกเพื่อตรวจสอบชนิด 2		พืชสมุนไพร	ยาแก้เจ็บตา (ปลุกหน้าบ้านลาหู่)	เหมียหล่า	บือบือ		(A)(L) ใบ ตำ ห่อผ้าประคบร้อน แก้กตาแดง แก้วปวดกระดูก, (A) ใบ เข้าตำรียาอบ
	รอตอกเพื่อตรวจสอบชนิด 2		พืชสมุนไพร	ปลุกหน้าบ้านลาหู่	ออบี	บือบือ		ใบ ตำ ห่อผ้า ทำให้อุ่น แล้วใช้ประคบตา
	ไม่มีรูปประกอบกับตัวอย่าง		พืชสมุนไพร		โค้ยอ, โค้ยอ	มีแต่ยอ		(A) ใบ ผสมกับจะปะ เป็นยาใส่แผล ฟันแผล บวม?, (L) ใบ ตำ คั้น นวดแก้เลือดขอด ? แก้อาการมือเย็น, (K) -
	ไม่มีรูปประกอบกับตัวอย่าง		พืชสมุนไพร	ชะยอมน้อย		เพอหม่าหล่า	หน่อโพชะ	ราก ต้มน้ำดื่มแก้พิษ อาหารเป็นพิษ
	ไม่มีรูปประกอบกับตัวอย่าง	สบบ่า???	พืชอาหารและพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ		อาเบือะ	ก๊ะน๊ะปี	มาลิแก	(A) ใช้เล่นกีฬา ยอดกิน ใส่ปลาทุ หมกให้แห้ง, (L) -, (K) ใช้เล่นกีฬา
	ไม่มีรูปประกอบกับตัวอย่าง		พืชสมุนไพร	ฝอยลม	ซือหม่าซือยู	ซึมูลย	หมือคาคาชู	(A) คนป่วยไฟไหม้แผลผสมยาประคบปวด, (L) -, (K) ตากแห้ง เผาต้ม แก้ม่าหัววังเวียน

No	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ประเภทการใช้ประโยชน์	ชื่อไทย	ชื่ออ่าข่า	ชื่อมูเซอ (ลาหู่)	ชื่อกะเหรี่ยง	การใช้ประโยชน์ในชุมชน
	ไม่มีรูปรอเช็ดกับตัวอย่าง		พืชอาหาร	มะตึ่ง	กูเห่ย์มาสะ/ กูเยมะสะ			กินผล
	ไม่มีรูปรอเช็ดกับตัวอย่าง		พืชสมุนไพรและพืชอาหาร		ลิคาหย่า	มะแฮ	กอกะ	(A) ต้มกับใส่ขิง ขอบ แก้วความดัน เม้าหัว +ใบหอมชูหรือราก ลิคาลากอ (มะเขือพวง), (L)(K) กินเป็นอาหาร

7) จัดบันทึกภูมิปัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร การบันทึกการรักษา และการคุ้มครองภูมิปัญญา
จำนวน 2 ตำรับ (ข้อ 3)

ตำรับยาสมุนไพรสูตรรักษาตับอักเสบ

สำเนาคู่ฉบับ

วันที่ : พ.ร. ๙
 รับยื่นคำขอ :
 หน้า : ๑๐๘ หน้า (๙ หน้า)

แบบคำขอ
จดทะเบียนสิทธิในภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

สิทธิในภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

☐ ผู้คิดค้น
☐ ผู้ปรับปรุงหรือพัฒนา
☒ ผู้สืบทอด

ข้าพเจ้าผู้ขอจดทะเบียนนี้ขอแจ้งว่าขอจดทะเบียนสิทธิในภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ขณะนี้ยังอยู่ในขั้น

๓. ปะยานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

☒ ส่วนแผนไทย ☐ ส่วนการแพทย์แผนไทย

๔. ชื่อภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

ตำรับยาสมุนไพรสูตรรักษาตับอักเสบ

๑. ผู้ขอจดทะเบียน : นายแพทย์ วิชาญ สุขุมวิท

เลขประจำตัวประชาชน : ๙ ๙๙๙๐ ๐๐๐๐ ๙๖ ๙

สัญชาติ : ไทย

ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๙ หมู่ ๙ ตำบลบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

๓๓ อายุ : 56 ปี

๓๒ โทรศัพท์ : ๐๒๖-๙๙๙๙๙๙

๓๓ โทรสาร : ๐๒๖-๙๙๙๙๙๙

๓๔ อื่นๆ (ถ้ามี) :

๕. ผู้รับมอบอำนาจ : นายวิชาญ สุขุมวิท (ขอสงวนนาม)

เลขประจำตัวประชาชน : ๙ ๙๙๙๐ ๐๐๐๐ ๙๖ ๙

สัญชาติ : ไทย

ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๙ หมู่ ๙ ตำบลบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

๓๕ อายุ : ๕๕ ปี

๓๖ โทรศัพท์ : ๐๒๖-๙๙๙๙๙๙

๓๗ โทรสาร : ๐๒๖-๙๙๙๙๙๙

๓๘ อื่นๆ (ถ้ามี) :

๖. รายละเอียดของรายการที่ขอขึ้นทะเบียนสิทธิในภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และขอจดทะเบียน

รายละเอียดของรายการที่ขอขึ้นทะเบียนสิทธิในภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เช่น ภูมิปัญญา การแพทย์แผนไทย หรือการทำตำรับยา เป็นต้น หรือรูปแบบยาอื่น เช่น แผนภาพหรือสูตร

คำขอ : ตำรับยาสมุนไพรสูตรรักษาตับอักเสบ
 ชนิด : ตำรับยาสมุนไพรสูตรรักษาตับอักเสบ

๑) ส่วนยาสมุนไพร (ตำรับยา) : ๑๐๐ กรัม
 ๒) ส่วนยาสมุนไพร (ตำรับยา) : ๑๐๐ กรัม

วันที่ : ๑๐/๑๐/๒๕๕๐
 ชื่อ : นายวิชาญ สุขุมวิท
 ตำแหน่ง : ผู้รับมอบอำนาจ

สำหรับเจ้าหน้าที่

สถานที่ยื่นคำขอ

วันที่ยื่นคำขอ

เวลาที่ยื่นคำขอ

เลขที่คำขอ

วันที่รับทราบ

ชื่อเจ้าหน้าที่ผู้รับคำขอ

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๑
 11/104

MAY 2005

เลขที่คำขอ
วันที่ยื่นคำขอ
หน้า ของจำนวน หน้า

[illegible]

22 S.D. 2561
11 10K

8) พัฒนาการนำตำรับยาสมุนไพรให้บริการในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ
ยาพื้นบ้าน 2 ตำรับ ได้แก่

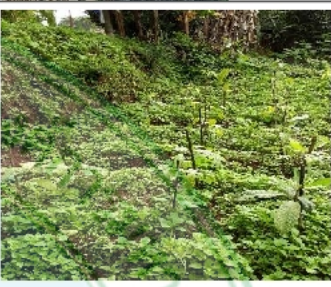
	
ยาตำรับแก้โรคกระเพาะ (ลูกกลอน)	ยาตำรับแก้ไอ
ส่วนประกอบ 1. กล้วยดิบ 2. น้ำผึ้ง	ส่วนประกอบ 1. มะขามป้อม 2. ชিং
วิธีทำ เก็บ กล้วยดิบ มาล้างทำความสะอาดและหั่นเป็นชิ้น นำตากแดดจนกว่าจะแห้งสนิท เมื่อแห้งสนิทบดกล้วยให้ให้ได้เนื้อละเอียดพอประมาณ ผสมกล้วยกับน้ำผึ้งและทำเป็นลูกกลอน ตากแดดจนแห้งสนิท	วิธีทำ เก็บ มะขามป้อม และ ชিংแก่ มาล้างทำความสะอาดนำไปหั่นและตากแดดจนกว่าจะแห้งสนิท จากนั้นบดส่วนผสมทั้งสองชนิดให้ละเอียด จากนั้นนำส่วนผสมทั้งสองชนิดผสมกับน้ำและทำเป็นลูกกลอน ตากแดดจนแห้งสนิท

4.3.4 ส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์สมุนไพรของชุมชน

เชื่อมโยงกับโรงพยาบาลหรือหน่วยงานด้านสาธารณสุขในพื้นที่ เพื่อศึกษาแนวทางการนำตำรับยาพื้นบ้านไปใช้ประโยชน์ โดยมีการวางแผนร่วมกับโรงพยาบาลชุมชน เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้ป่วยในการใช้ตำรับยาสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น ตำรับยาดอกกระดุก รักษากระดูกหัก ซึ่งจะดำเนินงานในระยะต่อไป

4.3.5 ขยายพันธุ์พืชสมุนไพรสำคัญในพื้นที่ เช่น ใช้ประโยชน์มาก มีคุณค่าควรอนุรักษ์ ปลูกฟื้นฟูพืชสมุนไพรในป่าชุมชน
ดำเนินการได้ 3 ชุมชน จำนวน 5 ชนิด ดังรายละเอียด

พื้นที่	ชนิดพืช	รูป
บ้านสามหลัง-ห้วยส้มป่อย	ส้มกุ้ง จำนวน 25 ต้น	
ปากกล้วย	สังหยูเขียว จำนวน 50 ต้น	
บ้านห้วยฮ่อม-วัดจันทร์	สังหยูเขียว จำนวน 75 ต้น	
	โตไม่รู้ลืม จำนวน 100 ต้น	
	รางจืดดอกแดง จำนวน 50 ต้น	

พื้นที่	ชนิดพืช	รูป
	ยอดิน จำนวน 50 ต้น	
ปางมะโอ	สังหยู จำนวน 100 ต้น	

บทที่ 5

วิจารณ์ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์สมุนไพรของชุมชนบนพื้นที่สูง สำหรับอนุรักษ์ รักษาสุขภาพ และเสริมสร้างอาชีพ ปี 2561 และที่ผ่านมา ได้ทำการประมวลความก้าวหน้าและแนวทางพัฒนาชุมชนเชิงรูปธรรม ดังนี้

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย ตำบลดอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชนในพื้นที่ ได้แก่ บ้านสามหลัง บ้านหินเหล็กไฟ บ้านห้วยขนุน

1. มุ่งองค์ความรู้ : องค์ความรู้พืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ทางยาบนพื้นที่สูง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
2. แนวทางจัดการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและการรักษาสุขภาพของตน
 - ดำริยาพื้นบ้านได้รับการยืนยันเพื่อขอรับการคุ้มครอง 1 ดำริบ (ดำริบยาสมุนไพรสูตรขับสารพิษ : กระเทียม)

[illegible]

- ต่อยอดพืชสมุนไพรท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์รักษาสุขภาพและสร้างรายได้ใน

ชุมชน

ตำรับยาขับสารพิษ

- หาแนวทางยกระดับมาตรฐานการผลิตผลิตภัณฑ์ มาตรฐาน GMP
- ประเมินความเป็นไปได้ในการใช้สถานที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพร “ตำรับขับสารพิษ” (อาคารคัดบรรจุเก่า) และอุปกรณ์ที่จำเป็น

ตาราง บันทึกการประเมินสถานที่ผลิตอาหาร

เกณฑ์	ผล	ข้อเสนอแนะ
1.สถานที่ตั้งและอาคารผลิต		
1.1 สถานที่ตั้งตัวอาคารและที่ใกล้เคียง	- บริเวณภายในและภายนอกตัวอาคารไม่มีการสะสมของสิ่งปฏิกูล ไม่ผ่านควันทากัดปกติ ไม่มีวัตถุอันตราย ไม่มีคอกปศุสัตว์หรือสถานเลี้ยงสัตว์ ไม่มีน้ำขังและสกปรก - มีการสะสมของที่ไม่ใช้ โดยเฉพาะถังบรรจุผลผลิตจำนวนมาก	หากจะมีการปรับปรุงเพื่อเป็นสถานที่ผลิตอาหาร จะต้องมีการขนย้ายสิ่งที่ไม่ใช่ออกจากอาคาร
1.2 อาคารผลิต	- มีการแยกอาคารผลิตอาหารจากที่พักอาศัยและผลิตภัณฑ์อื่นๆ - มีพื้นที่เพียงพอ (8*16 เมตร) - มีแสงสว่างและการระบายอากาศดี - ยังไม่มีการแบ่งแยกพื้นที่การผลิตเป็นสัดส่วน - พื้น ผนัง และเพดานของอาคารผลิตไม่เรียบทำความสะอาดได้ยาก ทำให้อาจเกิดการปนเปื้อนได้ง่าย	หากจะดำเนินการจัดตั้งอาคารผลิตอาหาร จะต้องมีการกันห้องให้เป็นสัดส่วน และปรับปรุงฝ้าเพดาน ผนังบางส่วน และหน้าต่าง เพื่อลดการปนเปื้อน

เกณฑ์	ผล	ข้อเสนอแนะ
	- หน้าต่างต้องมีการป้องกันแมลง	
เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต		
การออกแบบ	ยังไม่มีเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต	ควรมีการวางแผนตามงานที่จะปฏิบัติ
การติดตั้ง	ยังไม่มีเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิต	ควรมีการวางแผนตามงานที่จะปฏิบัติ
พื้นผิวหรือโต๊ะปฏิบัติงาน	มีโต๊ะสแตนเลส ง่ายต่อการทำความสะอาด ลดการปนเปื้อน	

และนอกจากนั้นสิ่งที่จะต้องเตรียมคู่ขนานไปกับการปรับปรุงอาคาร สถานที่ การจัดหาเครื่องมือแล้ว ยังจะต้องมีการจัดเตรียม

- การจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน (standard operating procedure; SOP) ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การควบคุมกระบวนการผลิต การบำรุงรักษาและการทำความสะอาด

- มีการปรับปรุงการสุขาภิบาล

- มีการเตรียมบุคลากรและสุขลักษณะของผู้ปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ที่จะผลิต

3. มีอาชีพทางเลือกจากการปลูกพืชสมุนไพรจำหน่าย

ชุมชนมีพืชสมุนไพรสำหรับปลูกในเชิงพาณิชย์ 4 ชนิด

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	เจ้าของแปลง
1. รังจืดดอกแดง (1 ไร่)	- ผลิตรังจืดสมุนไพรเชิงพาณิชย์ ดำรับ ข่าวสารพืช - ผลิตยาพื้นบ้าน	นายพะบึก นิยมยอดศิริ
2. รังจืดดอกม่วง (0.5 งาน)	- ผลิตรังจืดสมุนไพรเชิงพาณิชย์ ดำรับ ข่าวสารพืช - ผลิตยาพื้นบ้าน	นายพะบึก นิยมยอดศิริ
3. ยอดดิน (1 ไร่)	- ผลิตรังจืดสมุนไพรเชิงพาณิชย์ ดำรับ ข่าวสารพืช - ผลิตยาพื้นบ้าน	นายพะบึก นิยมยอดศิริ
4. ส้มกุ้ง (0.5 งาน)	- ผลิตรังจืดสมุนไพรเชิงพาณิชย์ ดำรับ ข่าวสารพืช - ผลิตยาพื้นบ้าน	นายพะบึก นิยมยอดศิริ

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชนบ้านกึ่งโป่ง ตำบลแจ่มหลวง

1. มุ่งองค์ความรู้ : องค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้าน บ้านกึ่งโป่ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

2. แนวทางจัดการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและการรักษาสุขภาพของตน
- ต่อยอดพืชสมุนไพรท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์รักษาสุขภาพและสร้างรายได้ใน

ชุมชน

ลูกประคบ

มะขามป้อม

- มีกลุ่มสมาชิกด้านสมุนไพร “มอเด” จำนวน 15 คน ได้แก่

ลำดับ	ชื่อ -นามสกุล	ที่อยู่
1	นางคือพอ ศิลป์มิตรภาพ	254 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
2	นายกำพล ฤทธิรณกานต์	193 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
3	นายตุล แจ่มกัลยา	143/2 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
4	นายพิพัฒน์ รุ่งอรุณศิริธาร	135 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อ -นามสกุล	ที่อยู่
5	นายอิซอง ครองนิธิกุล	251 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
6	นายเลเหม่ ศิลป์มิตรภาพ	254 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
7	นายปะโพ มานะพัฒน์มงคล	250 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
8	นางแนพอ ชาญดาราดร	139 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
9	นายเหม่ทุ วิจิตรพนาคร	262 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
10	นางซิดอเหลอะ ศิลป์มิตรภาพ	136 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
11	นายเมธา ศิลป์มิตรภาพ	159 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
12	นายพอค่า สิทธิ์วี	882 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
13	นางสีลื้อ อาศัยวัดจัน	56 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
14	นายอะเลอะ สีย่าง	74 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
15	นางหน่อคูพอ แจ่มกัลยา	143/2 หมู่ที่ 2 ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

- มีสวนสมุนไพรรวมของชุมชน จำนวน 9 ไร่ โดยกลุ่มสมาชิกเข้าไปดูแลและปลูกสมุนไพรสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้และใช้ประโยชน์ในชุมชน

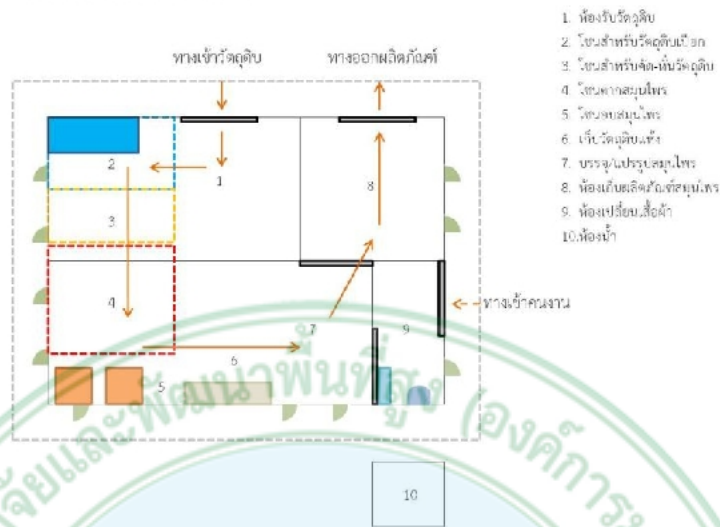

- ยกระดับมาตรฐานการผลิตผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐาน GMP

ปรับปรุงสถานที่ผลิตให้ได้มาตรฐานสูงขึ้น

การไหลของกระบวนการผลิต

3. มีอาชีพทางเลือกจากการปลูกพืชสมุนไพรจำหน่าย ชุมชนมีพืชสมุนไพรสำหรับปลูกในเชิงพาณิชย์ 5 ชนิด

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ	เจ้าของแปลง
1. ขมิ้น (0.75 งาน)	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนจำหน่ายในชุมชน (ลูกประคบ)		นางค้อพอ ศิลป์ มิตรภาพ
2. ตะไคร้ (0.5 งาน)	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนจำหน่ายในชุมชน (ลูกประคบ)		นางค้อพอ ศิลป์ มิตรภาพ
3. ขิง (0.5 งาน)	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนจำหน่ายในชุมชน (ลูกประคบ)		นางค้อพอ ศิลป์ มิตรภาพ

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ	เจ้าของแปลง
4. ไพล (0.5 งาน)	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนจำหน่ายในชุมชน (ลูกประคบ)		นางคิอพอ ศิลป์มิตรภาพ
5. มะขามป้อม (1 ไร่ 3 งาน)	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนจำหน่ายในชุมชน/ตลาดชุมชน		นายเลเหม่ ศิลป์มิตรภาพ

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ ตำบลท่าก้อ

1. มุ่งองค์ความรู้ : องค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้าน บ้านป่าเกี๊ยะ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

2. แนวทางจัดการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและการรักษาสุขภาพของตน

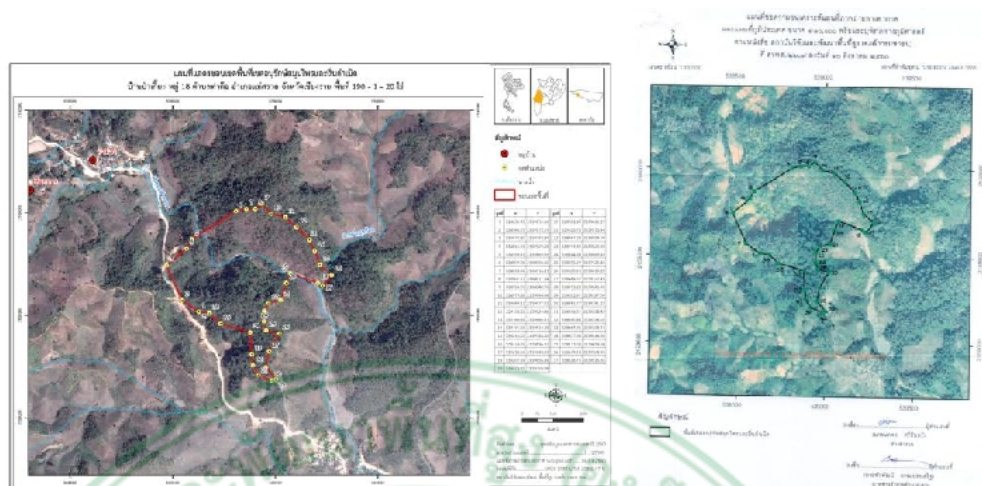
- ดำริยาพื้นบ้านได้รับการยื่นเพื่อขอรับการคุ้มครอง 2 ดำริบ (มุเซอ(ลาหู่)) 1 ดำริบ

(ดำริบรักษากระดูกแตก : อาซ่า)

--	--

- แผนการจัดการคุ้มครองสมุนไพรรักษาโรคในพื้นที่เขตอนุรักษ์สมุนไพรรักษาโรคและถิ่นกำเนิด บ้านป่าเกี๊ยะ ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2561-2563 จำนวน 215 ไร่

3. มีอาชีพทางเลือกจากการปลูกพืชสมุนไพรจำหน่าย

- ชุมชนมีพืชสมุนไพรสำหรับปลูกในเชิงพาณิชย์ 3 ชนิด

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	
1. ไพล (3ไร่-1ไร่-1ไร่)	- สำหรับจำหน่ายในชุมชน/ ตลาดชุมชน	1. นายวิชัย คงมรพนา 2. นายอาอี หมือแล 3. นายอาแซ มูเซอ
2. เจียวกู่หลาน (0.5 ไร่)	- สำหรับจำหน่ายในชุมชน/ ตลาดชุมชน	นายวิชัย คงมรพนา
3. เสลดพังพอน (2 งาน)	- สำหรับจำหน่ายในชุมชน/ ตลาดชุมชน	นางอายุม โอโยแม

โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

ชุมชนบ้านศรีบุญเรือง ตำบลพงษ์

1. มุ่งองค์ความรู้ : พืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง บ้านโป่งคำ และกระบวนการผลิตสมุนไพรชนิด
2. แนวทางจัดการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและการรักษาสุขภาพของตน
 - ต่อยอดพืชสมุนไพรท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์รักษาสุขภาพและสร้างรายได้ใน

ชุมชน

ผลิตภัณฑ์ชาสมุนไพรชนิด : ผักเชียงดา รางจืด ย่านาง มะรุม

- มีกลุ่มสมาชิกด้านสมุนไพร “บ้านศรีบุญเรือง” จำนวน 12 คน ได้แก่

รายชื่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านศรีบุญเรือง

ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1. นางดวงนภา บุญพรหม	ประธาน
2. นางเจนจิรา ก้าวงค์	รองประธาน
3. นายคำ เตลา	ที่ปรึกษา
4. นายมีง ยะอิน	ที่ปรึกษา
5. นางสาวพรรณ บุรณเทศ	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
6. นางดวงฤทัย เงินสม	ฝ่ายเหรัญญิก
7. นางอุบลวรรณ ปันศิริ	ฝ่ายปลูก
8. นางอารีย์ อภิวันท์	สมาชิก
9. นางแจ้ว อินมะโน	สมาชิก
10. นางวิไลวรรณ โคฤทธิ	สมาชิก
11. นางศรีไลย ตาเขียว	สมาชิก
12. นางประภาพร จันทรอัน	เลขานุการ

3. มีอาชีพทางเลือกจากการปลูกพืชสมุนไพรจำหน่าย

- ชุมชนมีพืชสมุนไพรสำหรับปลูกในเชิงพาณิชย์ 7 ชนิด

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
1. ผักเชียงดา	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรระดับชุมชน (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
2. รากจืดดอกม่วง	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรระดับชุมชน (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
3. มะรุม	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรระดับชุมชน (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
4.ไพล	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำหน่ายในชุมชน/ตลาดชุมชน (ลูกประคบ)	
5.ขมิ้น	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำหน่ายในชุมชน/ตลาดชุมชน (ลูกประคบ)	
6.สั้มป่อย	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำหน่ายในชุมชน/ตลาดชุมชน (ลูกประคบ)	
7.ตะไคร้ต้น	- สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำหน่ายในชุมชน/ตลาดชุมชน (ยาต้มสมุนไพร)	

[illegible]

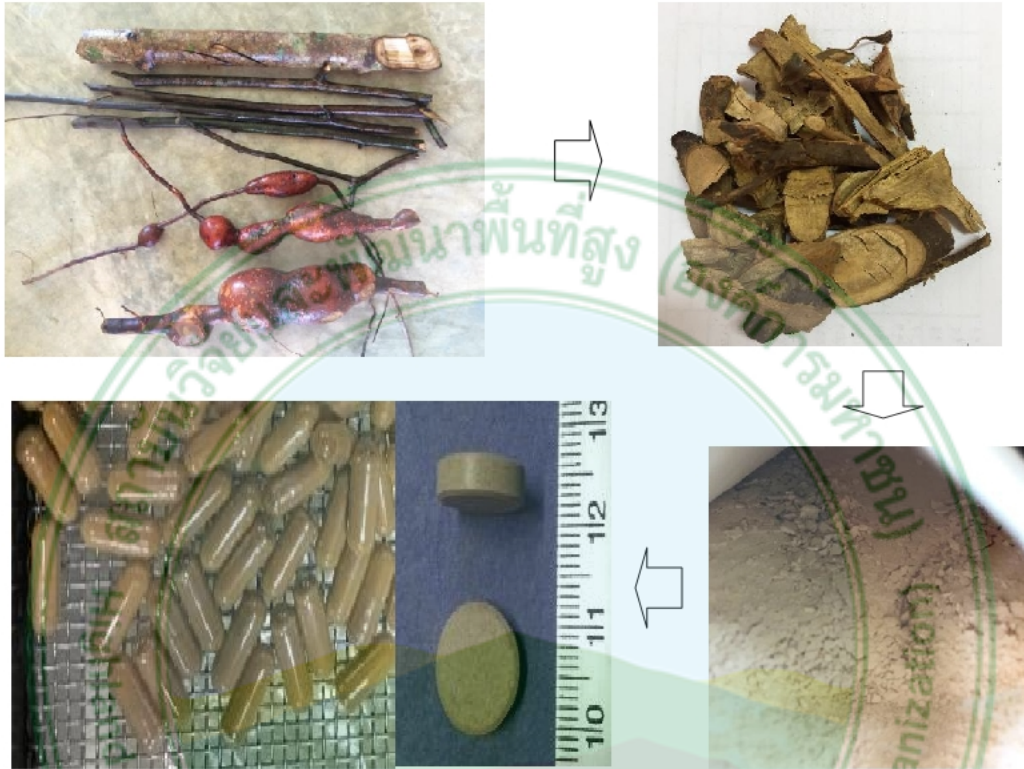

พืชสมุนไพรในตำรับยาสมุนไพรสูตรบำรุงร่างกาย สูตร 1

- ต่อยอดพืชสมุนไพรท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์รักษาสุขภาพและสร้างรายได้ใน

ชุมชน

สังหยู (ขับสารพิษ)

3. มีอาชีพทางเลือกจากการปลูกพืชสมุนไพรจำหน่าย

- ชุมชนมีพืชสมุนไพรสำหรับปลูกในเชิงพาณิชย์ 1 ชนิด

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
1. รางจืดดอกแดง	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัย และพัฒนาต่อยอด)	

โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัด
เชียงใหม่

ชุมชนบ้านปางมะโอ

1. มุ่งองค์ความรู้ : พืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง บ้านปางมะโอ

2. มีอาชีพทางเลือกจากการปลูกพืชสมุนไพรจำหน่าย

- ชุมชนมีพืชสมุนไพรสำหรับปลูกในเชิงพาณิชย์ 4 ชนิด

ชนิดพืช	เชิงพาณิชย์	ภาพ
1.รางจืดดอกแดง	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
2.รางจืดดอกม่วง	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
3.ยอดดิน	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ตำรับขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	
4.สังหยู	- ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์ ขับสารพิษ (จากการวิจัยและพัฒนาต่อยอด)	

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์สมุนไพรของชุมชนบนพื้นที่สูง สำหรับอนุรักษ์ รักษาสุขภาพ และเสริมสร้างอาชีพ ได้ทำการสำรวจรวบรวมองค์ความรู้การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่นและยาพื้นบ้านของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย มีจำนวน 108 ชนิด ซึ่งจะได้นำไปจัดทำเป็นสื่อเผยแพร่รูปแบบต่างๆ ต่อไป มีการจัดทำสื่อเผยแพร่ในรูปแบบโปสเตอร์ 2 ชุด ของบ้านป่าเกี๊ยะ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น ซึ่งมีการสำรวจรวบรวมองค์ความรู้ไว้ตั้งแต่ ปี 2560 และบ้านกัวโป่ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ซึ่งทำการสำรวจรวบรวมองค์เบื้องต้นไว้ตั้งแต่ปี 2553 ถึงปัจจุบัน การรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยจากตำรับยาพื้นบ้าน ดำเนินการในชุมชนมุเซอ(ลาหู่) จำนวน 5 ตำรับ และอาข่า จำนวน 5 ตำรับ บ้านป่าเกี๊ยะ ศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น เพิ่มเติมจากปี 2560 ที่ผ่านมา ทำการร่างและยื่นคุ้มครองสิทธิในภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ได้จำนวน 2 ตำรับ ของชนเผ่ามุเซอ(ลาหู่) เนื่องจากสามารถทราบชื่อวิทยาศาสตร์พืชสมุนไพรที่เป็นส่วนประกอบของตำรับยาได้ครบทุกชนิด ได้แก่ ตำรับรักษาตับอักเสบ และตำรับรักษาแผลเป็นหนอง (คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตำรับยาพื้นบ้าน) นอกจากนั้นยังได้รับรองหมอพื้นบ้านบ้านป่าเกี๊ยะ ได้แก่ นายมาแก้ว เกษมสุขสายชล หมอยาพื้นบ้านชนเผ่ามุเซอ(ลาหู่) ของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ ศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น เพิ่มอีก 1 ราย รวมเป็น 2 ราย ต่อเนื่องจากปี 2560 ที่ผ่านมา

การอนุรักษ์และฟื้นฟูการปลูกพืชสมุนไพร เพื่อเป็นรายได้เสริม ในการจำหน่ายให้กับภาคอุตสาหกรรมหรือผู้ประกอบการเพื่อลดการบุกรุกป่า ทำการสำรวจตลาดพืชสมุนไพรร่วมกับคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โดยสมุนไพรที่มีแนวโน้มและสมุนไพรไม้ยืนต้นที่ชุมชนควรปลูก จำนวน 28 ชนิด ประเมินความต้องการสมุนไพรเชิงพาณิชย์และศักยภาพของชุมชนเป็นแหล่งผลิตใน 4 ชุมชน รวม 13 ชนิด มีทดสอบการปลูกสมุนไพรตามมาตรฐาน GAP ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องจากปี 2560 ใน 6 ชุมชน จำนวน 14 ชนิด คือ ร้างจัดดอกแดง ยอดดิน ส้มหยก ขมิ้นขาว เจริญกุลหลาน ปู่เฒ่าทั้งไม้เท้า โตไม่รู้ล้ม เชียงดา ร้างจัดดอกม่วง มะรุม ไพล ขมิ้นส้มป่อย ตะไคร้ต้น เสดดพังพอน ส้มกุ่ม และสรุปกระบวนการจัดการผลิตผลพืชสมุนไพรให้มีคุณภาพหลังการเก็บเกี่ยวในสมุนไพร 5 ชนิด ได้แก่ เชียงดา เจริญกุลหลาน ปู่เฒ่าทั้งไม้เท้า ไพล และขมิ้น จาก การดำเนินงานที่ผ่านมา การฝึกอบรมและศึกษาดูงานที่ต่างๆ ทั้งนี้ พืชที่ทำกรย่นขอรับรองมาตรฐานการปลูก GAP ตั้งแต่ปี 2560 ยังไม่ได้รับการรับรองในปี

ศึกษาแนวทางการจัดทำเขตอนุรักษ์พืชสมุนไพรเพื่อเป็นแหล่งปลูกและใช้ประโยชน์ของชุมชน มุ่งดำเนินงานในพื้นที่ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น โดยสนับสนุนกิจกรรมชุมชนตามแผนการจัดการคุ้มครองสมุนไพรพื้นที่เขตอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด 8 กิจกรรม ซึ่งสามารถดำเนินงานไปก่อนล่วงหน้าได้โดยไม่ต้องเรื่องผ่านการอนุมัติจากกระทรวงสาธารณสุขและเกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่นๆ ในแผนมาก ซึ่งได้ส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์สมุนไพรของชุมชน ดำเนินการได้ 1 เรื่อง คือ องค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านบ้านป่าเกี๊ยะ ประกอบด้วย ข้อมูลพืชสมุนไพร จำนวน 140 ชนิด ขยายพันธุ์พืช

สมุนไพรสำคัญในพื้นที่ ปลุกฟื้นฟูพืชสมุนไพรในป่าชุมชน ดำเนินการได้ 4 ชุมชน ได้แก่ ปากกล้วย
ห้วยส้มป่อย วัดจันทร์ ปางมะโอ จำนวน 5 ชนิด ในส่วนของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ จะได้ดำเนินการใน
ระยะต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ได้ทำการรวบรวมข้อคิดเห็นขออนุกรรมการวิจัยและพัฒนา สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) จากผู้บริหาร และในการประชุมต่างๆ ได้ดังนี้

- 1) แนวทางการคัดเลือกพืชสมุนไพรที่สอดคล้องกับความต้องการตลาด เพื่อปลูกฟื้นฟู หรือ สนับสนุนให้เกษตรกรปลูกเป็นอาชีพ
- 2) จัดประชุมร่วมกับผู้รวบรวมพืชสมุนไพร ทั้งนี้ต้องตรวจสอบข้อมูลพืชสมุนไพรที่จะปลูก กับกรมป่าไม้ ซึ่งพืชบางชนิดอาจต้องขออนุญาตปลูกจากกรมป่าไม้/อุทยานฯ
- 3) ควรเพิ่มเติมกรอบแนวคิดของโครงการ และกำหนดเป้าหมายให้มีความเฉพาะเจาะจง
- 4) ควรวางแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับประเภท/ระดับของผลิตภัณฑ์ที่ อย. กำหนด เพื่อแสดงให้เห็นขั้นตอนหรือพัฒนาการของงาน
- 5) การปลูกพืชสมุนไพรเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ควรปลูกภายใต้ระบบ GAP และควรตรวจวิเคราะห์โลหะหนักบริเวณแปลงปลูกร่วมด้วย
- 6) ควรเชื่อมโยงการทำงานกับโครงการวิจัยการอนุรักษ์และฟื้นฟูพืชท้องถิ่นเพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนบนพื้นที่สูง ในด้านการปลูกฟื้นฟูพืชสมุนไพรของชุมชน
- 7) การวางแผนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดขั้นตอนการทำงานในระยะ 5 ปี ข้างหน้า
- 8) ควรเพิ่มเป้าหมายปี 2562-2564 เรื่องการมีแหล่งปลูกพืชสมุนไพรเพื่อลดการเก็บหาจาก ป่า และเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน
- 9) ควรมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้เป็นที่ประจักษ์สู่สาธารณะ
- 10) การวางแผนวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องไปดูกลุ่มของผลิตภัณฑ์ที่ อย. กำหนด และดูว่ามีผลิตภัณฑ์ของเราอยู่กลุ่มใด เท่าไหร่
- 11) ควรดูว่า ในระดับชุมชนมีการใช้สมุนไพรเท่าไร ตั้งแต่เมื่อไหร่ เริ่มจากกลุ่มใด
- 12) ทำให้เห็นปริมาณ คุณภาพ จุดเด่น อย่างชัดเจน และกระชับ เชื่อมโยงกับโครงการอื่นๆ